

Vlaanderen
is wetenschap

Meten van het draagvlak voor de aanwezigheid en het beheer van everzwijnen in Vlaanderen

Deelrapport 1:
Bevraging van de belanghebbendenorganisaties

Caroline Geeraerts, Jim Casaer, Francis Turkelboom, Pieter Verschelde, Paul Quataert

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

Auteurs:

Caroline Geeraerts, Jim Casaer, Francis Turkelboom, Pieter Verschelde, Paul Quataert
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) is het Vlaams onderzoeks- en kenniscentrum voor natuur en het duurzame beheer en gebruik ervan. Het INBO verricht onderzoek en levert kennis aan al wie het beleid voorbereidt, uitvoert of erin geïnteresseerd is.

Vestiging:

Herman Teirlinckgebouw
INBO Brussel
Havenlaan 88 bus 73, 1000 Brussel
www.inbo.be

e-mail:

caroline.geeraerts@inbo.be
jim.casaer@inbo.be

Wijze van citeren:

Geeraerts C., Casaer J., Turkelboom F., Verschelde P., Quataert P. (2018). Meten van het draagvlak voor de aanwezigheid van everzwijnen in Vlaanderen. Deelrapport 1: Bevraging van de belanghebbendenorganisaties. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (94). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
DOI: doi.org/10.21436/inbor.15526314

D/2018/3241/346

Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (94)

ISSN: 1782-9054

Verantwoordelijke uitgever:

Maurice Hoffmann

Meten van het draagvlak voor de aanwezigheid en het beheer van everzwijnen in Vlaanderen

Deelrapport 1: Bevraging van de belanghebbendenorganisaties

**Caroline Geeraerts, Jim Casaer, Francis Turkelboom,
Pieter Vershelde, Paul Quataert**

Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (94)

Dankwoord/Voorwoord

Dit rapport had nooit tot stand kunnen komen zonder de inbreng van de leden van de drie belanghebbendengroepen en de organisaties zelf. Dank aan de leden voor hun input in de vragenlijst, aan de organisaties voor het op zich nemen van de verspreiding van de vragenlijst onder hun leden en het formuleren van opmerkingen en commentaren op de eerste versie van het rapport. Tot slot willen we ook Niko Boone bedanken die de draftversie van het rapport doornam en vragen en suggesties heeft toegevoegd die de verstaanbaarheid en leesbaarheid van het rapport sterk verbeterd hebben.

Wij hopen met dit rapport een terugkoppeling te bezorgen over de verzamelde resultaten. Aan de hand van dit soort gegevens, is het mogelijk op te volgen wat er leeft i.v.m. het everzwijnbeheer in Vlaanderen, waar mogelijke pijnpunten zitten en hoe belanghebbendenorganisaties zich positioneren. Op basis hiervan kan het beleid afgestemd en bijgestuurd worden en kan er gestreefd worden naar een efficiënt en maatschappelijk aanvaard everzwijnenbeheer.

Samenvatting

De terugkeer van het everzwijn na enkele decennia afwezigheid, doet het debat oplaaien over de wenselijkheid van dit soort dieren in Vlaanderen en over de mogelijke gevolgen en het beheer ervan.

In Vlaanderen werd formeel gekozen voor een everzwijnenbeleid waarbij de soort erkend wordt als inheemse wildsoort en het beheer ervan moet rekening houden met de lokale omstandigheden, de mogelijke gevolgen van hun aanwezigheid en het maatschappelijk draagvlak voor de aanwezigheid van everzwijn en hun beheer.

Het pallet van mogelijke gevolgen van de aanwezigheid van everzwijn gaat zeer breed. Op basis van eerder onderzoek in Limburg (Casaer et al., 2013), stelden we een lijst op van 16 mogelijke 'impacts', waaronder landbouwschade, kans op overdracht van ziekten naar landbouwdieren of de mens, kans op een ontmoeting met een everzwijn, risico op een aanrijding met een everzwijn, schade aan private en openbare eigendommen en positieve en/of negatieve gevolgen voor andere soorten en voor de natuur. Uit het rapport van Casaer & Huysentruyt (2017) blijkt dat deze lijst niet specifiek is voor de concrete situatie van everzwijn in Limburg maar nauw aansluit met de generieke hiërarchie voor einddoelstellingen in het kader van faunabeheer. Daarnaast stelt de wetgeving dat *“met het oog op de optimalisatie van de regelgeving in functie van het maatschappelijk draagvlak voor de aanwezigheid van de wilde everzwijnen en voor de aanpak van problemen, het instituut jaarlijks een aantal indicatoren meet die toelaten het maatschappelijk draagvlak te beoordelen”*.

Het voorliggend onderzoek geeft voor de eerste keer invulling aan deze wettelijke bepaling. Het onderzoek gebeurde via een bevraging van personen actief in de drie sectoren die we als hoofdactoren in het everzwijnenbeheer beschouwen: landbouw, jacht en natuur. We bevroegen hiervoor actieve leden van de grootste belanghebbendenorganisaties binnen elke sector: Boerenbond, Hubertus Vereniging Vlaanderen en Natuurpunt, in de provincie Limburg en een deel van de provincie Antwerpen. De enquête gebeurde online en polste naar hun inschatting van het aantal everzwijnen, de gevolgen ervan, de wenselijkheid van bepaalde beheermaatregelen, hun steun voor de huidige beleidsprincipes en hun beleidsprioriteiten.

We contacteerden 2894 personen waarvan 810 de vragenlijst deels of volledig beantwoordden. De vragenlijst bestond uit een set van meerkeuzevragen per thema, telkens vergezeld van de mogelijkheid om vrije commentaren mee te geven. Elke respondent kon maar één keer de vragenlijst invullen en vragenlijsten konden enkel beantwoord worden door de personen die aangeschreven werden (gesloten enquête).

Uit de resultaten trekken we volgende conclusies:

- *De meeste respondenten geven aan zich in hoge mate betrokken te voelen bij het everzwijnenbeheer of de gevolgen van de aanwezigheid van everzwijn in hun regio.*
- *Er bestaan grote verschillen in de perceptie van de aantallen everzwijnen die aanwezig zijn, en de omvang van de gevolgen ervan. De landbouwsector schat de gevolgen het grootst in, de natuursector het kleinst en de jachtsector bevindt zich ergens tussenin. De resultaten onderstrepen nogmaals de nood aan geobjectieerde data.*
- *De drie belanghebbendenorganisaties beschouwen de twee belangrijkste aandachtspunten van het huidige everzwijnenbeleid, landbouwschade en het risico op een aanrijding, als zeer belangrijke aandachtspunten. De mogelijke positieve impact die everzwijnen op de natuur kunnen hebben, wordt door de respondenten van Natuurpunt evenals door de jachtsector als belangrijk beschouwd. De Natuurpuntrespondenten geven ook aan dat een mogelijke negatieve impact van everzwijnen op de biodiversiteit voor hun een belangrijk aandachtspunt vormt. Voor de Boerenbond staat, naast landbouwschade en het risico op verkeersongelukken, het risico op overdracht van ziekten naar het vee hoog op de agenda. Bij de jachtsector nemen logischerwijze ook de mogelijkheid tot het jagen van de soort en het oogsten van lokaal wildbraad een belangrijke plaats in als beleidsdoelstelling.*
- *Er is weinig steun of draagvlak voor de voorgelegde beleidsprincipes en beheermaatregelen bij die belanghebbendenorganisaties die ze op het terrein zouden moeten uitvoeren of er het meest bij betrokken zijn. Het gaat dan over bepaalde administratieve voorwaarden, het nemen van preventieve maatregelen en de inzet van vangkooien. Deze wanverhouding kan op termijn het operationaliseren van de huidige beleidsvisie op het terrein bemoeilijken en een hindernis vormen voor de samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen.*

- *Bij veel leden van de bevroagde belanghebbendenorganisaties bestaan nog veel misverstanden en kennisleemten over aspecten zoals jachtwetgeving, schaderegeling en beheer van het everzwijn. Hieruit blijkt de nood aan gedegen kennisoverdracht en doorgedreven communicatie.*

Aanbevelingen voor beheer en/of beleid

Op basis van de wetenschappelijke resultaten en conclusies van deze bevraging geven we volgende beleidsaanbevelingen:

- *De verschillende belanghebbendenorganisaties percipiëren de omvang van de impacts verschillend. Zo is er o.a. een groot verschil in perceptie over de actuele risico's voor verkeersveiligheid en landbouwschade, en over de omvang van de aanwezige everzwijnenpopulaties. We stellen daarom voor verder in te zetten op het verzamelen, analyseren en rapporteren van objectieve data over de aanwezigheid en populatietrends van everzwijnen en over de gevolgen van hun aanwezigheid. Dergelijke geobjectieerde data vormen een belangrijke input bij het overleg tussen sectoren. Ze moeten dan ook ter beschikking staan van alle betrokken belanghebbendenorganisaties. Tegelijkertijd zal er steeds rekening gehouden moeten worden met het verschil in perceptie dat zijn oorsprong vindt in de belevingswaarden van elk van de betrokkenen.*
- *De drie belanghebbendenorganisaties hechten veel belang aan de risico's voor verkeersveiligheid en landbouwschade. Het is daarom een logische piste om verder in te zetten op de huidige beleidsvisie waarbij beide thema's de belangrijkste speerpunten vormen voor het beheer van everzwijn als inheemse soort. Hiernaast zijn er voor elke belanghebbendenorganisatie nog andere belangrijke aandachtspunten, afhankelijk van hun visie tegenover natuur en everzwijnen. Als men het huidige beleid verder succesvol wil operationaliseren op het terrein, moet men bij het maken van beleid- en beheerkeuzes rekening houden met het belang dat de verschillende belanghebbendenorganisaties aan deze doelstellingen geven.*
- *Omdat er net bij die verschillende belanghebbendenorganisaties die uitvoering moeten geven aan bepaalde beleidsprincipes of die er het meest bij betrokken zijn, er weinig tot geen steun voor is, is het risico reëel dat ze niet of onvoldoende toegepast zullen worden. Daarom is het nodig na te gaan hoe (welke incentives, communicatie, sensibilisatie ...) het draagvlak kan verbeteren. Indien het bij deze doelgroepen niet lukt om een groter draagvlak te creëren voor de huidige doorvertaling naar het terrein van de algemene beleidsprincipes, moet de vraag gesteld worden of deze niet op een andere manier geïmplementeerd kunnen worden.*
- *De verschillende doelgroepen denken zeer verschillend over de wenselijkheid van bepaalde beheermaatregelen (drukjacht, vangkooien, preventieve maatregelen, ...). Het ontbreken van draagvlak voor bepaalde beheermaatregelen bij juist die doelgroepen die ze op het terrein zouden moeten toepassen, vormt een grote hindernis voor de uitvoering en implementatie van het everzwijnenbeheer op het terrein. Het is daarom nodig na te gaan waarom er zo weinig steun is voor bepaalde maatregelen en hoe het draagvlak ervoor vergroot kan worden (bv. infosessies, ondersteuning, demoprojecten, ...).*
- *Uit de vrije commentaren van de respondenten blijkt dat er nog veel misverstanden en kennisleemten bestaan over aspecten zoals jachtwetgeving, schaderegeling en beheermethoden van het everzwijn. Verder inzetten op het versterken van de kennis bij alle stakeholders en hun leden is dan ook een belangrijk aandachtspunt voor de nabije toekomst. Het voeren van het overleg vanuit een gemeenschappelijke kennisbasis is een voorwaarde om de mogelijke beheermaatregelen in de praktijk te kunnen omzetten. De belanghebbendenorganisaties moeten gedetailleerde informatie krijgen over trends in het aantal aanwezige everzwijnen, de omvang van de geleden schade en de economische kosten en de baten van de aanwezigheid everzwijnen. Het is ook belangrijk dat zij kennis hebben van de beschikbare beheermethoden en de redenering achter het waarom van een specifieke methode op een bepaalde locatie. Deze informatie kan gecommuniceerd worden via sociale media (bv. websites), lokale media (kranten, radio en televisie), eigen tijdschriften en communicatiekanalen van de verschillende belangenorganisaties, lezingen, vormingen en andere educatieve middelen (o.a. pamfletten, posters). Ook pilootprojecten en terreinbezoeken kunnen een rol spelen in het uitwisselen van expertise en kennisopbouw.*
- *Op basis van bevindingen van het INBO gedurende het overleg in de Faunabeheerzones in 2017 en 2018 lijkt het ons zinvol om bij het herhalen van deze bevraging in de toekomst, naast de drie actueel bevroegde belanghebbendengroepen, ook andere direct bij het beheer op het terrein betrokken actoren op te nemen in het onderzoek. We denken daarbij o.a. aan de provincies, andere terrein beherende verenigingen, en overheden, ANB-beheer en gemeenten.*

English abstract

Wild boar reappeared in Flanders in 2006, after several decades of absence. The original management goal was to eradicate the limited number of local small populations, before a viable wild boar population would re-establish. However, due to the lack of support for both this management objective as for the management actions required to achieve this goal, the authorities were quickly forced to abandon this policy. In 2011 the Flemish authorities decided that wild boar, being a native game species, should be managed, based on local stakeholders acceptance capacity and the principles of adaptive impact management (Riley et al., 2003). For this purpose 10 game management zones (GMZ) were delineated, covering the whole region, and local stakeholder groups were asked to collaborative determine the management objectives within each of these GMZs.

The Research Institute for Nature and Forest (INBO) was given the tasks to (1) provide annually for each GMZ the available data on wild boar impacts and, (2) to report the stakeholders acceptance for these impacts as well as for the current policy goals and management tools. For this last purpose, INBO performed two surveys. The first questionnaire targeted the three main stakeholder groups (nature conservation NGOs, hunters, farmers) inquiring their acceptance of the current impacts, their support for the current policy priorities and, for the currently available management tools for wild boar management in Flanders. The second survey questioned the (general) public attitudes towards wild boar, and their support for the current wild boar policy and acceptance of management tools. This last topic is no subject of this report.

Our report focuses on the outcomes of the stakeholder group survey. Results reveal a moderate agreement among the different stakeholders about wild boar management objectives, being different forms of damage to crops and gardens, car collisions and, to a lesser extend, the negative impacts on biodiversity. Stakeholder groups however strongly differ in their support for the possible management tools. It appears that institutional roles and ethical reasons, rather than the nature of the impacts itself, are defining one's position.

Inhoudstafel

Dankwoord/Voorwoord.....	4	
Samenvatting	5	
Aanbevelingen voor beheer en/of beleid	7	
English abstract.....	8	
Lijst met figuren.....	11	
Lijst met tabellen	13	
1	Inleiding en doelstelling	14
1.1	Situering van het onderzoek	14
1.1.1	Terugkeer van everzwijnen in Vlaanderen	14
1.1.2	Meten van waarden, tolerantie, acceptatie, houdingen en draagvlak in het kader van faunabeheer.....	15
1.1.3	Human dimensions van het everzwijnenbeheer in Vlaanderen.....	17
1.2	Doel van het onderzoek	20
2	De enquête	21
2.1	De vragenlijst.....	21
2.2	Deelnemende sectoren	21
2.3	Aftoetsing met de actoren	22
3	Deelname.....	23
3.1	Algemeen	23
3.2	Profiel van de respondenten	24
3.2.1	Provincie.....	24
3.2.2	Leeftijd en geslacht	25
3.2.3	Mate van betrokkenheid met andere sectoren	26
3.2.4	Begaan met de aanwezigheid van everzwijnen in het wild in eigen streek	27
3.2.5	Perceptie van het aantal everzwijnen in het wild in eigen regio.....	27
3.2.6	Betrokkenheid bij het onderzoek.....	28
4	Thema I: Inschatting van de huidige gevolgen en gewenste toekomstige evolutie	30
4.1	Methodologie.....	30
4.1.1	Vragen	30
4.1.2	Verwerking	31
4.2	Resultaten	32
4.2.1	Status	32
4.2.2	Trend.....	34
4.2.3	Ingezoomd op een aantal impacts	34
4.2.3.1	Risico op aanrijdingen met everzwijnen	34
4.2.3.2	Kans op overdracht van ziekten van everzwijnen op mensen	35
4.2.3.3	Positieve/negatieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur.....	36
4.2.3.4	Risico op landbouwschade door everzwijnen	38
4.3	Discussie.....	39
5	Thema II: Wenselijkheid van maatregelen in het kader van een bepaalde doelstelling	41
5.1	Methodologie.....	41
5.2	Resultaten	42
5.3	Discussie.....	44
6	Thema III: Everzwijnbeleid in Vlaanderen	46
6.1	Waarop moet het beleid zich richten?.....	46
6.1.1	Methodologie.....	46

6.1.2	Resultaten	46
6.1.3	Discussie	48
6.2	Mate van steun voor de huidige beleidsprincipes.....	49
6.2.1	Methodologie.....	49
6.2.2	Resultaten	49
6.2.3	Discussie	50
7	Overzicht van de vrije opmerkingen	52
7.1	Methodologie.....	52
7.2	Gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen	52
7.3	Wenselijkheid van beheermaatregelen	55
7.4	Everzwijnbeleid in Vlaanderen	57
7.4.1	Alvorens schade te kunnen claimen bij de overheid moeten er preventieve maatregelen genomen worden.....	59
7.4.2	Jagers moeten een afschotplan indienen alvorens ze everzwijnen kunnen bejagen.....	62
7.4.3	Alvorens bijzondere jacht en bestrijding uit te mogen voeren, moeten er preventieve maatregelen genomen worden.....	63
7.4.4	Per geschoten everzwijn moeten een afschotmeldingsformulier worden opgemaakt en biologische kenmerken worden genoteerd om de impact van het afschot te kunnen opvolgen en analyseren.....	64
7.4.5	Bij geschoten everzwijnen moeten stalen genomen worden in het kader van het screenen van wildziekten	64
7.5	Samenvatting	65
8	Conclusies & discussie, aanbevelingen voor het beleid	67
Referenties	71

Lijst met figuren

Figuur 1: Beheerkader voor faunabeheer (naar Decker et al., 2012b).....	15
Figuur 2: Teruglopend antwoordpercentage naargelang de bevraging vordert. ‘Achtergrond’ verwijst naar de vragenlijsten waarvoor zowel de thema’s I-III als de achtergrondvariabelen ingevuld werden; ‘Volledig’ is na correctie voor geboortjaar.	24
Figuur 3: Geografische verspreiding van de gemeenten waarnaar de vragenlijsten verstuurd werden. De grootte van de bollen is proportioneel met het aantal vragenlijsten dat we naar elke gemeente stuurden.	25
Figuur 4: Mosaic plot die per belanghebbendenorganisatie de verdeling over leeftijd en geslacht van de respondenten weergeeft.	26
Figuur 5: Betrokkenheid bij een thema (opgesplitst per sector).....	27
Figuur 6: Begaan met de aanwezigheid van everzwijnen in het wild in eigen streek.	27
Figuur 7: Perceptie van het aantal everzwijnen in het wild in eigen streek.	28
Figuur 8: Voorbeeld van een figuur voor het weergeven van een PCI of <i>Potential for Conflict Index</i> . Het voorbeeld komt uit een onderzoek naar het aanvaarden van beleidsacties rond beer in Alaska (Vaske et al., 2010). De betreffende actie staat telkens onder of boven de bol. De getallen geven de PCI-waarde voor de maatregel weer. Het midden van elke bol stelt de gemiddelde acceptatie (<i>mean acceptance</i>) voor van elke mogelijke actie.	31
Figuur 9: PCI-plot van de perceptie door alle respondenten samen van de gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild, in de huidige toestand (over alle belangengroepen heen). De getallen naast de bollen geven de PCI-waarden. De range van de inschatting van de impact varieert van <i>zeer klein</i> (-2) tot <i>zeer groot</i> (+2).	32
Figuur 10: Perceptie door de respondenten van de gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild, in de huidige toestand en voor elke belanghebbendengroep.	33
Figuur 11: Risico op een aanrijding met een everzwijn in het wild; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.	35
Figuur 12: Kans op overdracht van ziekten van everzwijnen op mensen; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.	36
Figuur 13: Positieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.	37
Figuur 14: Negatieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.	38
Figuur 15: Risico op landbouwschade door everzwijnen; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.	39
Figuur 16: Gemiddelde waarde over alle respondenten voor de wenselijkheid van beheermaatregelen om negatieve gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen te beperken. De grootte van de bollen is proportioneel met de PCI-score.	43
Figuur 17: Wenselijkheid van een beheermethode voor de verschillende scenario’s, over alle sectoren heen.	43
Figuur 18: Wenselijkheid van beheermaatregelen om negatieve gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen te beperken - opgesplitst per belanghebbendenorganisatie. De grootte van de bollen is proportioneel met de PCI-score.	44
Figuur 19: De impacts waarvoor het beleid volgens de respondenten prioritair maatregelen moet nemen (bekeken over alle sectoren heen); De mate van belang die door de respondent aan een beleidsprioriteit wordt gegeven, wordt weergegeven door de plaats op de X-as; de mate van onenigheid tussen de respondenten door de grootte van de bollen ~ PCI-score.	47
Figuur 20: Everzwijnbeleid in Vlaanderen uitgesplitst per sector; De mate van belang die door de respondent aan een beleidsprioriteit wordt gegeven wordt weergegeven door de grootte van de bollen ~ PCI-score.	47

Figuur 21: Draagvlak voor beleidsmaatregelen over alle belanghebbendenorganisaties heen. Grootte van de bollen ~ PCI-score.50

Figuur 22: Draagvlak voor beleidsmaatregelen per belanghebbendenorganisatie. Grootte van de bollen ~ PCI-score.....50

Lijst met tabellen

Tabel 1: Overzicht van de 16 mogelijke impacts die we aan de respondenten voorlegden.	30
Tabel 2: Overzicht van de bevroegde beleidsprincipes.	49
Tabel 3: Respons op de bevraging.	73
Tabel 4: Mate waarin leden van een belanghebbendenorganisatie zich betrokken voelen bij een sector. De cijfers geven het aandeel (%) weer van de respondenten die zich gemiddeld tot sterk betrokken voelen (scores 4 of 5).	74
Tabel 5: Mate waarin de respondenten van de belanghebbendenorganisaties begaan zijn met de aanwezigheid van everzwijn in het wild in eigen streek. De cijfers geven het aandeel (%) van de respondenten die een score 4 of 5 [begaan of zeer begaan] gaven. (pval = p-waarde van de Kruskal-Wallis Rank Sum test)	75
Tabel 6: : Inschatting van de respondenten van de belanghebbendenorganisaties van de hoeveelheid everzwijnen in het wild in eigen streek. De cijfers geven het aandeel (%) van de respondenten per belangengroep die een score 3, 4 of 5 [gemiddeld tot erg veel] gaven. (pval = p-waarde van de Kruskal-Wallis Rank Sum test)	76
Tabel 7: Gevolgen van de actuele aanwezigheid van everzwijnen in het wild zoals door de respondenten ingeschat. (m = gemiddelde score, p = percentage met een score <i>groot of zeer groot</i>)	77
Tabel 8: Gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild, zoals de respondenten ze in de toekomst willen zien evolueren (m = gemiddelde score).	78
Tabel 9: Overzicht van de voorgelegde doelstellingen in de tweede vragenreeks.	79
Tabel 10: Wenselijkheid van maatregelen om een doelstelling te bereiken zoals door de respondenten ingeschat (m = gemiddelde score, p = percentage met een score van minstens 4, op een schaal van 1 tot 5).	80
Tabel 11: Overzicht van de bevroegde impacts die als beleidsprioriteit.	81
Tabel 12: Mate van steun voor de huidige beleidsprincipes. (m = gemiddelde score, p = percentage met een score van minstens 4, op een schaal van 1 tot 5).	83

1 Inleiding en doelstelling

1.1 Situering van het onderzoek

1.1.1 Terugkeer van everzwijnen in Vlaanderen

De aanleiding voor dit onderzoek is de terugkeer van het everzwijn in Vlaanderen sinds 2006. De populatie wordt sindsdien gekenmerkt door een toename in zowel areaal als in aantallen. Met uitzondering van de kern rond Zedelgem (Casaer et al., 2006) vond een spontane verspreiding plaats vanuit Nederland, Duitsland en Wallonië. Na het ontstaan van enkele kernen in Limburg, breidde de soort verder uit naar heel het noordoostelijke deel van de provincie, en nadien ook naar het oosten van de provincie Antwerpen. In Vlaams-Brabant ontstonden populaties in het Zoniënwoud en in de bos- en natuurgebieden ten zuiden van Leuven (Huysentruyt et al., 2015; Scheppers et al., 2013; Scheppers et al., 2014). Sinds de terugkeer van de soort in Vlaanderen nam het afschot van everzwijnen toe van twee gerapporteerde dieren in 2006 tot meer dan 1000 in 2017. Hoewel geen gestandaardiseerde cijfers beschikbaar zijn over landbouwschade of verkeersongelukken, bestaat de indruk dat de schade door everzwijnen toeneemt als gevolg van de groter wordende everzwijnenpopulatie in Vlaanderen.

In 2011 werd het aanvankelijke beleidsstreefdoel om te komen tot een uitroeiing van de everzwijnen in Vlaanderen losgelaten. De nieuwe beheersvisie van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB; 2017) stelt:

“...het everzwijn wordt aanvaard als inheems grofwild in Vlaanderen, waarbij het everzwijn gecontroleerd wordt toegelaten in bepaalde regio's in Vlaanderen, terwijl er in andere regio's een nultolerantie wordt nagestreefd.

Er wordt geopteerd voor een gediversifieerd everzwijnbeheer in Vlaanderen, afhankelijk van de lokale omstandigheden. In regio's waar er voldoende aaneengesloten habitat aanwezig is voor een duurzame everzwijnpopulatie, met mogelijkheid van migratie tussen deelpopulaties, is het te realiseren doel het gecontroleerd toelaten van everzwijn. Het gecontroleerd toelaten behelst dat er bij het regionale wildbeheer rekening gehouden wordt met de lokale omstandigheden betreffende biodiversiteit, schade aan landbouwgewassen, wildziekten, verkeer, maatschappelijk draagvlak en toerisme. In andere regio's in Vlaanderen wordt de aanwezigheid van het everzwijn niet geduld en wordt een nultolerantie nagestreefd.”

Als een eerste stap voor de implementatie van deze nieuwe beheersvisie, startte het Agentschap voor Natuur en Bos in de provincie Limburg een proefproject met als titel 'Adaptief beheer van everzwijn in Limburg'. Dit project werd uitgevoerd in nauwe samenwerking met het INBO en met de verschillende belanghebbendenorganisaties waaronder de Boerenbond, Natuurpunt, Hubertus Vereniging Vlaanderen.

De nieuwe beheersvisie vermeldt uitdrukkelijk dat er rekening gehouden moet worden met de lokale omstandigheden, de verschillende effecten van de aanwezigheid van everzwijn en het maatschappelijk draagvlak. Naast het feit dat er actueel geen gestandaardiseerde methoden beschikbaar zijn die op grote schaal toegepast kunnen worden voor het opvolgen van everzwijnenpopulaties, noch voor het inschatten van de populatiegroottes (Scheppers & Casaer, 2012), volgt de beheersvisie een internationale stroming om meer en meer in te zetten op een faunabeheer dat zich richt op het sturen van de positieve en negatieve gevolgen van de aanwezigheid van een soort eerder dan louter op het sturen van de aantallen dieren. Deze manier van faunabeheer wordt veelal gevat door de term 'impactbeheer' (Casaer & Huysentruyt, 2017; Decker et al., 2012a; Decker et al., 2012b; Riley et al., 2002; Riley et al., 2003).

Samenvatting 1.1.1: Terugkeer van het everzwijn in Vlaanderen

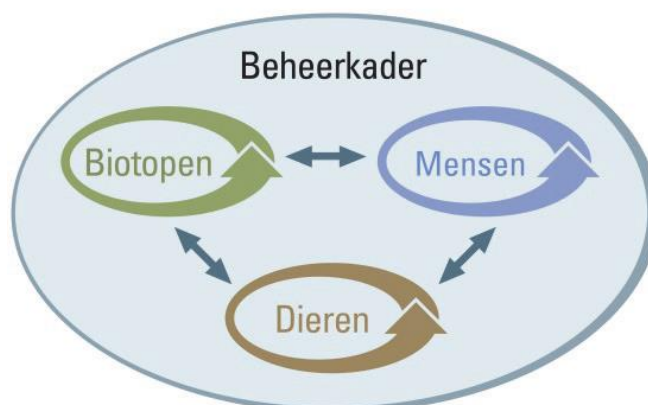
- Aanleiding voor dit onderzoek vormt de terugkeer van het everzwijn in Vlaanderen in 2006.
- De actuele beheersvisie richt zich op het beheer van everzwijnen als een inheemse wildsoort - rekening houdend met de lokale omstandigheden betreffende biodiversiteit, schade aan landbouwgewassen, wildziekten, verkeer, maatschappelijk draagvlak en toerisme.

1.1.2 Meten van waarden, tolerantie, acceptatie, houdingen en draagvlak in het kader van faunabeheer

Riley et al. (2002) geven de volgende omschrijving van faunabeheer:

“... the guidance of decision-making processes and the implementation of practices to purposefully influence the interactions among and between people, wildlife and their habitats to achieve impacts valued by stakeholders. “

Een belangrijk element in deze definitie is dat het gaat over **het doelbewust sturen van interacties, en dit om impacts te bereiken die de belanghebbenden belangrijk vinden**. Uit de omschrijving wordt ook de driehoek waarbinnen wild- of faunabeheer zich afspeelt duidelijk. Deze omvat zowel de interacties tussen diersoorten onderling, tussen mensen onderling, en tussen biotoopelementen onderling, als die tussen diersoorten, mensen en biotopen (Figuur 1).

Figuur 1: Beheerkader voor faunabeheer (naar Decker et al., 2012b).

Faunabeheer vindt dus per definitie plaats in een omgeving waar ecologische en sociale/maatschappelijke systemen gekoppeld zijn en waarbij de interacties tussen deze systemen complex en veranderlijk zijn in de tijd (Decker et al., 2012b). Het streefdoel van een degelijk faunabeheer is het bereiken van de ‘maatschappelijk gewenste toekomstige toestand’ op de meest wenselijke manier of met zo weinig mogelijk ongewenste neveneffecten (Runge et al., 2013). Meestal gaat het ook niet om één, maar om een geheel van doelstellingen. In die gevallen moeten trade-offs gemaakt worden tussen het bereiken van de verschillende doelstellingen, wat terug een keuze in functie van bepaalde waarden vergt (Gregory et al., 2012). Dit betekent dat de wetenschap niet het te voeren beleid en beheer kan bepalen, maar dat de maatschappij in functie van de waarden die zij belangrijk acht het beleid kiest. De wetenschap kan wel ervoor zorgen dat het gekozen beleid op een wetenschappelijk verantwoorde manier wordt uitgevoerd én dat duidelijk is welke gevolgen het gekozen beleid zal hebben.

Concreet voor het everzwijnenbeheer betekent dit dat het manipuleren van de populaties slechts één van de mogelijke maatregelen is voor het bereiken van de gewenste toestand. Het nemen van preventieve maatregelen, betalen van compensaties, een degelijke communicatie, kennisoverdracht en biotoopbeheer kunnen een even belangrijke rol spelen.

Centraal in het faunabeheer staat het sturen van de interacties zodat die aanleiding geven tot het maximaliseren van de positieve (gewenste) gevolgen (‘impacts’) van de aanwezigheid van een bepaalde diersoort en het minimaliseren van de negatieve gevolgen. Het gaat hierbij zowel over de directe impacts (bv. toegevoegde ecologische waarde, mogelijkheid tot waarnemen, risico op aanrijdingen, landbouwschade...) als over de indirecte impacts (secundaire gevolgen) die een gevolg zijn van het beheer van de soorten (bv. afsluiten van gebieden gedurende beheeracties, verstoring van andere soorten, conflicten tussen belanghebbendenorganisaties over beheer, kosten van beheer ...), of van de nieuwe toestand die ontstaat als de doelstellingen bereikt zijn. Het geheel van deze indirecte effecten wordt ‘*collateral and subsequent effects*’ genoemd (Decker et al., 2012a; Decker et al., 2006). De na te streven toestand kan gelinkt worden aan het concept van ‘*social carrying capacity*’ of ‘*acceptance capacity*’ van de verschillende belanghebbendenorganisaties (Carpenter et al., 2008). Dit staat voor de balans die de

maatschappij aanvaardt tussen de positieve en negatieve gevolgen van de aanwezigheid van een soort en het beheer ervan.

De aanwezigheid van de soort resulteert in twee soorten interacties. Enerzijds heb je de interactie tussen de mens en de wilde dieren, door Young et al. (2010) 'human-wildlife impacts' genoemd, en anderzijds mogelijke conflicten tussen mensen onderling over het beheer van wilde dieren, de 'human-wildlife conflicts' (Young et al., 2010). Typisch voor tal van de actuele beheervraagstukken is dat de verschillende belanghebbendenorganisaties in de maatschappij anders denken over waar voor hen de culturele of maatschappelijke draagkracht ligt (Minnis & Peyton, 1995). Hun houding ten opzichte van beheermaatregelen wordt vaak niet louter bepaald door de effectieve omvang van de schade of het probleem maar door tal van andere factoren. Onderzoek heeft uitgewezen dat demografische en persoonlijke variabelen iemands perceptie kunnen beïnvloeden (Treves & Karanth, 2003; Treves et al., 2013). Maar ook ethische (bv. de intrinsieke waarde van een soort) en emotionele aspecten (bv. angst, veiligheidsgevoel) kunnen een rol spelen (Roskoff et al., 2007), evenals het al dan niet behoren tot een bepaalde (culturele) groep met specifieke tradities, het bevestigen van de eigen of groepsidentiteit, of een gevoel van machteloosheid. Dit laatste is vaak gekoppeld aan de klassieke stad versus platteland machtsopdeling of het gevoel dat de voor- en nadelen van een soort op een onevenwichtige manier verdeeld zijn binnen de maatschappij en tussen zij die beslissingen nemen en zij die de last ondervinden (Marchini, 2014; Van Herzele et al., 2015).

Wanneer de leefgebieden van mensen en dieren zich meer en meer vermengen, zijn er meer belanghebbendenorganisaties die een directe of indirecte impact ondervinden van het faunabeheer. Niet alleen hebben al deze belanghebbendenorganisaties hun eigen visie op voor – en nadelen van de aanwezigheid van een soort, elke groep kan ook een andere visie hebben op de aanvaardbaarheid van bepaalde beheermaatregelen. Dit hangt onder meer af van hun eigen 'waardenstelsel' ten overstaan van de natuur in het algemeen, de specifieke diersoort, meer bepaald van de kennis en ervaring met bepaalde beheermethoden, en hun economische belangen. Daarenboven is het al dan niet aanvaarden van een bepaalde beheermaatregel of type beheer vaak ook afhankelijk van de context (situatieve acceptatie).

Meer en meer wordt duidelijk dat het vinden van duurzame oplossingen voor het samenleven van mensen en dieren onmogelijk is indien niet eerst de geschillen tussen de belanghebbendenorganisaties weggeremd zijn.

Deze geschillen kunnen zowel betrekking hebben op de doelstellingen van het beheer (de na te streven toekomstige toestand), als over de wenselijkheid van bepaalde maatregelen. Succesvol samenleven tussen mensen en dieren vereist een beleid dat rekening houdt met wat er leeft bij de mensen, en kan slechts door het integreren van sociale, culturele, politieke, economische zowel als biologische en ecologische aspecten (Decker et al., 2002; Decker et al., 2012a; Decker et al., 2012b; Treves & Karanth, 2003).

Het bestuderen van deze maatschappelijke aspecten in het kader van faunabeheer (*'human dimensions of wildlife management'*; Decker et al., 2012c) heeft tot doel tot een beter inzicht te komen in de verschillen tussen belanghebbendenorganisaties. Deze kennis moet de beheerders en beleidsmakers toelaten om een lokaal aangepast beheer en beleid uit te werken dat aanvaard wordt door alle belanghebbendenorganisaties en met hun steun of medewerking uitgevoerd kan worden.

Typische vragen die gesteld worden in dit soort onderzoek zijn:

- Hoe staat het brede publiek/een belanghebbendenorganisatie tegenover de aanwezigheid/terugkeer van een bepaalde soort en waarom?
- Hoe schat het brede publiek/een belanghebbendenorganisatie de gevolgen van de aanwezigheid van een bepaalde soort in?
- Hoe staat het brede publiek/een belanghebbendenorganisatie tegenover een bepaalde maatregel in het kader van het beheer van een soort of tegenover een bepaalde beleidsvisie?

Als basis voor het ontwikkelen van een duurzaam faunabeheer en -beleid is het ook belangrijk te begrijpen welke factoren aan de basis liggen van de houding van individuen of groepen (leeftijd, geografische regio, persoonlijke ervaringen, behoren tot een bepaalde belanghebbendenorganisatie) en hoe die houding in de maatschappij doorheen de tijd verandert. Op dit ogenblik ontbreken dergelijke studies uit het verleden. Dat maakt het moeilijker om te begrijpen hoe mensen tegenover de terugkeer, het beleid en het beheer van bepaalde soorten staan. Deze kennis is van belang om te kunnen inschatten of bepaalde beleidsmaatregelen kans hebben op slagen en om een gepaste communicatie uit te kunnen bouwen (Dressel et al., 2014; van Heel et al., 2018).

Samenvatting 1.1.2: Meten van waarden, tolerantie, acceptatie, houdingen en draagvlak in het kader van faunabeheer

- Het streefdoel van een degelijk faunabeheer is de 'maatschappelijk gewenste toekomstige toestand' op de meest wenselijke manier (of met zo weinig mogelijk ongewenste neveneffecten) te bereiken.
- Deze toestand betreft de optimale netto balans tussen de positieve en negatieve impacts (gevolgen). Het gaat hierbij zowel over de directe als over de indirecte impacts die ontstaan door de aanwezigheid van een soort. De indirecte impacts zijn secundaire gevolgen van het beheer van de soort of van de nieuwe toestand die ontstaat als de doelstellingen bereikt zijn. De termen '*social carrying capacity*' of '*acceptance capacity*' worden gebruikt om dit optimum aan te duiden.
- Dit optimum is afhankelijk van welke waarde individuen/belanghebbendenorganisaties hechten aan bepaalde directe of indirecte impacts, en van wat hun houding is ten opzichte van bepaalde impacts of gebeurtenissen.
- De houding van een individu/belanghebbendenorganisatie kan beïnvloed worden door factoren zoals leeftijd, geslacht, geografische regio waar iemand leeft, het al dan niet hinder ondervinden van directe impacts van de soort, behoren tot een bepaalde belanghebbendenorganisatie, kennis, media-aandacht.
- Het uitstippelen van een wetenschappelijk onderbouwd faunabeheer gericht op een duurzame samenleving tussen mens en dier, vereist naast ecologische kennis daarom ook inzichten in de houding van mensen ten opzichte van deze impacts.
- Deze kennis moet toelaten om te anticiperen op veranderingen in maatschappelijk draagvlak voor soorten en hun beheer, en de slaagkans van bepaalde beleid- of beheermaatregelen vooraf in te schatten.
- Om de gevolgen van beleid- en beheermaatregelen - zowel van veranderingen in aantallen als van verspreiding van een soort - op het maatschappelijk draagvlak te kunnen evalueren, is het herhalen in de tijd van onderzoek hiernaar een vereiste.

1.1.3 Human dimensions van het everzwijnenbeheer in Vlaanderen

De terugkeer van het everzwijn in Vlaanderen is een voorbeeld van wat men een '*native invader*' of een inheemse invasieve soort noemt. Dit zijn soorten die door hun aanpassingsvermogen of door het wegvallen van natuurlijke hindernissen een competitief voordeel hebben in een ecosysteem ten opzichte van andere soorten, waardoor hun aantal en verspreidingsgebied snel toenemen (Morelle et al., 2016). Het everzwijn wordt in Europa in het laatste decennium gekenmerkt door een toename in aantal en areaal (Massei et al., 2015; Sàez-Royuela & Telleria, 1986), wat gepaard gaat met een geheel aan ecologische en socio-economische impacts (Massei & Genov, 2004).

De terugkeer van de everzwijnen in Vlaanderen vertoont drie eigenschappen die kenmerkend zijn voor hedendaagse conflicten tussen mensen en wilde dieren (Marchini, 2014):

- Er is een heel grote – in dit geval volledige – overlap tussen de verspreiding van de soort en gebieden die door mensen (intensief) gebruikt worden. Er is dus als het ware geen opdeling tussen het leefgebied van de soort en het door de mensen gebruikt areaal.
- Het is een charismatische soort die bij verschillende maatschappelijke groepen en bij het breed publiek sterk uiteenlopende meningen en gevoelens oproept.
- De verschillende groepen in de maatschappij, met hun sterk verschillende visies en waarden, wensen allemaal op een of andere manier invloed te hebben op de beleidsdoelstellingen voor de soort en op de keuze van de maatregelen om de doelstellingen te verwezenlijken.

Door de grote actieradius van de soort in combinatie met de sterke versnippering van eigendom en de vele betrokken belanghebbendenorganisaties, vergt het everzwijnenbeheer in Vlaanderen een aanpak waarbij veel verschillende partijen betrokken zijn. Geen enkele van de betrokken partijen kan het beheer immers alleen aan. Casaer et al. (2013) maakten voor leden van de belanghebbendenorganisaties een inventaris op van de impacts die voor het everzwijnenbeheer in Vlaanderen een rol spelen. Dat gebeurde in samenwerking met vertegenwoordigers van verschillende belanghebbendenorganisaties (jacht, natuur, landbouw, overheid ...). In een aantal workshops werden vragen beantwoord over de doelstellingen van het everzwijnenbeheer (te bereiken of na te streven toestand als resultaat van een goed everzwijnenbeheer), de randvoorwaarden of kenmerken van goede beheermaatregelen en hoe die te meten. Uit deze oefening kwamen zowel positieve als negatieve impacts naar voor, en dit voor alle deeldomeinen (ecologische, economische, gezondheid/psychologische, sociale, culturele, beheertechnische - voor de volledige lijst zie Casaer et al. (2013)). Tegelijk werd duidelijk dat er naast een aantal klassieke indicatoren, zoals het aantal verkeersongelukken en de hoeveelheid landbouwschade (aantal schadegevallen, hectaren beschadigd en verlies in euro's), ook nood is aan indicatoren die enkel via bevragingen bij doelgroepen en/of bij het brede publiek bekomen kunnen worden. Het gaat hierbij over indicatoren gekoppeld aan doelstellingen die te maken hebben met percepties of die subjectief zijn. Voorbeelden hiervan zijn onveiligheidsgevoel, de mate van aanvaardbaarheid van schade en de maatschappelijke houding ten opzichte van de aanwezigheid van everzwijnen, het gevoerde beleid of de keuze van maatregelen.

De Vlaamse overheid nam deze bevindingen op in de wetgeving. Hoofdstuk 7 van het Jachtdecreet¹ bepaalt de aanpak van specifieke wildsoorten. Op dit moment heeft dit enkel betrekking op de aanpak van everzwijn. Overleg tussen de verschillende belanghebbendenorganisaties, om te komen tot gemeenschappelijke doelstellingen en bijhorende maatregelen, werd geïnstitutionaliseerd door middel van de faunabeheerzones (FBZ). Als basis voor dit overleg dienen onder andere een aantal indicatoren van impacts die op het niveau van de faunabeheerzone gemeten worden (art. 54). Het ministerieel besluit van februari 2017 tot vaststelling van de indicatoren voor schade door wilde zwijnen (Belgisch Staatsblad 17 maart 2017) bepaalt dat het hierbij om volgende indicatoren gaat:

- Voor schade aan landbouw:
 - Het aantal hectare landbouwgebied dat door wilde everzwijnen beschadigd is.
 - De totale financiële omvang van de schade door wilde everzwijnen aan landbouwgebied.
- Voor schade in het verkeer:
 - Het aantal verkeersongevallen met wilde everzwijnen waarbij er geen personen lichamelijke schade hebben opgelopen.
 - Het aantal verkeersongevallen met wilde everzwijnen waarbij personen lichamelijke schade hebben opgelopen.
 - Het aantal verkeersongevallen met wilde everzwijnen waarbij personen om het leven zijn gekomen.

Elk van deze indicatoren moet volgens dit ministerieel besluit bepaald worden per geografische eenheid van vijf bij vijf kilometer. Daarnaast bepaalt artikel 56 dat: *“Met het oog op de optimalisatie van de regelgeving in functie van het maatschappelijk draagvlak voor de aanwezigheid van de wilde everzwijnen en voor de aanpak van problemen, meet het instituut jaarlijks een aantal indicatoren die toelaten het maatschappelijk draagvlak te beoordelen”*. Het voorliggend onderzoek geeft voor de eerste keer invulling aan deze wettelijke bepaling.

¹ <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1002550.html#H1005120>

Samenvatting 1.1.3: Human dimensions van het everzwijnenbeheer in Vlaanderen

- Het everzwijn is een '*native invader*' in Vlaanderen die zijn vroegere areaal terug inneemt. Door hun groot voortplantingsvermogen, hun vermogen zich aan te passen aan nieuwe omstandigheden en door de actuele landschappelijke context in Vlaanderen, neemt hun aantal en areaal snel toe.
- Door de actieradius van de soort in combinatie met de sterke versnippering van eigendom en de vele betrokken belanghebbenden, vergt het everzwijnenbeheer in Vlaanderen een aanpak waarbij veel verschillende partijen betrokken zijn. Geen enkele van de betrokken partijen kan het beheer immers alleen aan.
- Het everzwijn vormt in Vlaanderen (en bij uitbreiding in Europa) een klassieke '*human-wildlife conflict*'-soort waarbij er binnen de maatschappij een vorm van sociaal conflict dreigt te ontstaan door verschillen in visies rond de beleidsdoelstellingen en over de wenselijkheid van de mogelijke beheermaatregelen.
- Het is noodzakelijk beter inzicht te krijgen in de verschillende visies om te komen tot een duurzaam everzwijnenbeheer in Vlaanderen. Het zijn immers mensen die het beheer op het terrein uitvoeren en hun acties worden gedreven door hun visie en houding.
- Uit een eerste inventarisatieoefening blijkt dat zo goed als alle mogelijke impacts die een rol kunnen spelen bij faunabeheer, van toepassing zijn op het everzwijnenbeheer. Het gaat dan om ecologische, economische, culturele, psychologische, sociale en beheerstechnische impact.
- De wetgever heeft bovenstaande aspecten overgenomen in het beleid door het installeren van het concept van impactbeheer, faunabeheerzones en het verankeren van de aandacht voor het maatschappelijk draagvlak voor de aanwezigheid - zowel voor het beheer als voor beleid van de soort.

1.2 Doel van het onderzoek

Het hoofddoel van het onderzoek is om invulling te geven aan artikel 56 van het Jachtdecreet en dus inzicht te krijgen in het actueel maatschappelijk draagvlak voor de aanwezigheid en de aanpak van everzwijn in Vlaanderen.

Dergelijk onderzoek heeft **NIET** als bedoeling een soort 'poll' te zijn om te weten wat de meerderheid wil, maar wel om tot een beter inzicht te komen in hoe de verschillende belanghebbendenorganisaties en het brede publiek tegenover de soort, het beleid en het beheer ervan staan. Deze informatie moet beheerders en beleidsmakers toelaten om in combinatie met de ecologische kennis over de soort, een duurzaam en gedragen everzwijnenbeleid en -beheer uit te stippelen en zo co-existentie van de mens met deze inheemse soort in Vlaanderen voor de toekomst te verzekeren.

Omdat er in Vlaanderen weinig ervaring is met onderzoek rond faunabeheer, is het verwerven van ervaring en een betere kennis over dit soort onderzoek een nevendoeel van deze eerste bevraging. Op basis van deze ervaringen en de evaluatie van de resultaten zullen we de bevraging indien nodig aanpassen. De bedoeling is om een gestandaardiseerde herhaling van de bevraging in de tijd mogelijk te maken. Zoals hoger aangehaald, is dit een voorwaarde om de effecten van het gevoerde beleid en beheer - zowel van de veranderingen in de aantallen als het areaal van de everzwijnen - op het maatschappelijk draagvlak te kunnen opvolgen en evalueren.

In overleg met het Agentschap voor Natuur en Bos werd beslist om de bevraging op te delen. Een eerste bevraging richtte zich naar de direct betrokken sectoren (jacht, natuur en landbouw), een tweede naar het brede publiek. De bevraging van de belanghebbendenorganisaties werd geografisch beperkt tot de provincie Limburg en een aantal gemeenten in de provincie Antwerpen waar zich in 2015 reeds everzwijnen bevonden.

Dit rapport geeft de resultaten weer van de bevraging van drie belanghebbendenorganisaties.

2 De enquête

2.1 De vragenlijst

In samenwerking met de Boerenbond (BB), Hubertus Vereniging Vlaanderen (HVV) en Natuurpunt (NP) bevroegen we hun actieve leden in de provincie Limburg en een deel van de provincie Antwerpen. Dat gebeurde via een online enquête. De vragenlijst bestaat uit open en gesloten vragen, verdeeld rond drie thema's:

Thema 1 bevraagt verschillende gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild zoals gepercipieerd door de respondent, en peilt naar het gewenste toekomstbeeld.

Thema 2 vraagt om de wenselijkheid van beheermaatregelen te scoren in functie van een aantal doelstellingen. Voor elke doelstelling worden dezelfde set van zes beheermaatregelen voorgelegd.

Thema 3 peilt naar de relevantie van een serie thema's in verband met het beheer van everzwijnen. Daarnaast wordt de respondent gevraagd aan te geven in welke mate hij akkoord is met verschillende uitspraken over het beheer van everzwijnen in het wild in Vlaanderen. Elke uitspraak wordt gevolgd door een waaromvraag waarin de geënquêteerde zijn opinie/opmerkingen/suggesties kan weergeven.

We verzamelden ook een aantal demografische **achtergrondvariabelen** van de respondenten: leeftijd, geslacht, postcode, betrokkenheid bij eigen en andere sectoren en perceptie van de everzwijnproblematiek. Twee vragen peilden ook naar interesse bij verder onderzoek.

2.2 Deelnemende sectoren

Het onderzoek gebeurde via een bevraging van de drie sectoren die we als hoofdactoren in het everzwijnenbeheer beschouwen: landbouw, jacht en natuur. We bevroegen hen via de grootste belangengroep van elke sector. We stellen de drie verenigingen hieronder kort voor. De tekst is overgenomen van hun eigen website.

1. Boerenbond ([BB](#)) - landbouw

De Boerenbond is actief in de agrarische sector als beroepsorganisatie voor landbouwers en tuinbouwers in hoofd- of nevenberoep. Het is de grootste landbouworganisatie in Vlaanderen en Duitstalig België. De activiteiten situeren zich op vijf domeinen: belangenbehartiging, vorming en voorlichting, dienstverlening, vertegenwoordiging en samenwerking inzake productie, toelevering en afzet.

2. Natuurpunt ([NP](#)) - natuur

Natuurpunt is een onafhankelijke vrijwilligersvereniging die zorgt voor de bescherming van kwetsbare en bedreigde natuur in Vlaanderen. Ze beheert meer dan 22 800 hectare Vlaamse natuur in 500 verschillende natuurgebieden. De vrijwilligers nemen het initiatief: ze zorgen voor aankoop, beheer en openstelling van natuurgebieden. Daarbij worden ze bijgestaan door professionele ploegen.

Als middenveldorganisatie komt Natuurpunt op voor natuur en biodiversiteit en voor het recht van alle mensen hierop in hun omgeving. Ze ijveren voor de bescherming van de open ruimte en de kwaliteit van het leefmilieu en zetten zich in voor de bescherming van het landschap en het erfgoed dat daarin aanwezig is.

Natuurpunt wil een hefboom zijn voor maatschappelijke verandering vanuit een perspectief van duurzame ontwikkeling. Ze bouwen aan publieke bewustwording en vergroting van het draagvlak voor behoud en ontwikkeling van natuur. Natuurpunt neemt in Vlaanderen het voortouw in al wat natuur, biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit aanbelangt en dit in een internationale context.

3. Hubertus Vereniging Vlaanderen ([HVV](#)) - jacht

Hubertus Vereniging Vlaanderen is de enige belangengroep voor de jacht en jagers in Vlaanderen en vertegenwoordigt een ruime meerderheid van Vlaamse jagers. HVV is de officiële gesprekspartner op het gebied van jacht voor de Vlaamse Overheid.

Hubertus Vereniging Vlaanderen staat voor duurzame, weidelijke jacht en promoot het behoud van onze Vlaamse biodiversiteit. Zij verricht onderzoek naar de ontwikkeling van de wildstand en geeft adviezen aan de wildbeheereenheden voor het beheer van diersoorten en hun leefomgeving.

2.3 Aftoetsing met de actoren

Aan de hand van de vragenlijst krijgen we een duidelijk beeld van de verschillen tussen de drie sectoren. Dit beeld werd op een gezamenlijk overleg voorgelegd aan hun vertegenwoordigers. Ze herkenden deze resultaten als 'levend' binnen hun organisatie.

3 Deelname

3.1 Algemeen

De uitnodiging om deel te nemen aan de vragenlijst werd verstuurd via de respectievelijke verantwoordelijken van de belanghebbendenorganisaties om de drempel tot deelname te verlagen. Op deze manier ontvingen in de zomer van 2016, 2894 personen via email een uitnodiging. De bevragingstool verhinderde de vragenlijst twee keer in te vullen en stuurde de reminders enkel naar die personen waarvan we nog geen reactie ontvingen.

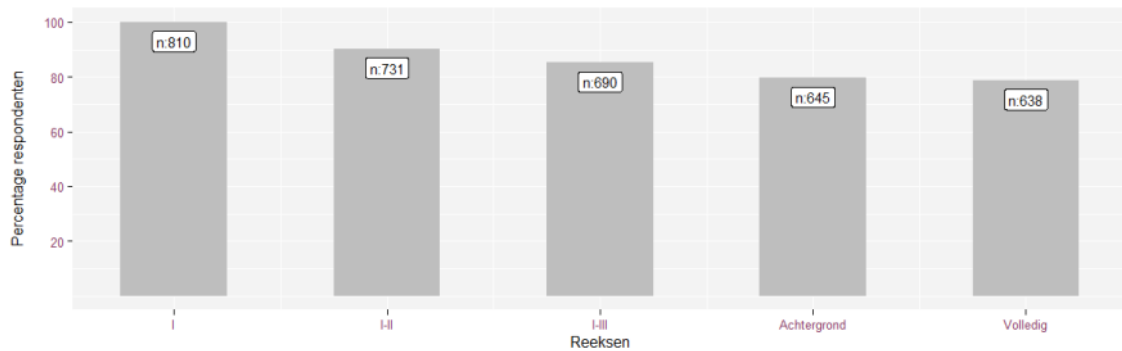
In totaal ontvingen we 810 beantwoorde vragenlijsten, waarvan er 645 volledig en 165 deels ingevuld waren. 118 personen weigerden om deel te nemen aan de enquête en 1966 personen reageerden niet op de uitnodiging. Bijlage 1 geeft voor alle sectoren - en voor de Boerenbond en Natuurpunt ook per provincie - een overzicht van het aantal verzonden en ontvangen vragenlijsten. Het aantal ingevulde vragenlijsten is vergelijkbaar met andere gepubliceerde attitude studies (Troy et al., 2005), en biedt een goede dataset. Ook het gemiddelde antwoordpercentage van 28% is vergelijkbaar met andere studies (Dandy et al., 2011; Jacobs et al., 2010; Sijtsma et al., 2012; van Heel et al., 2018; Verbrugge et al., 2013).

Niet alle 810 ontvangen vragenlijsten waren volledig. We zien dat er na elk thema respondenten afhaken (Figuur 2 en Bijlage 1):

- 79 bevrageden beantwoordden enkel de eerste vragenreeks en beëindigden dan de enquête. Dit is ongeveer 10%.
- 41 bevrageden (15%) beantwoordden de eerst twee vragenreeksen, maar niet de derde.
- 690 respondenten of 85% beantwoordden de drie vragenreeksen maar niet alle achtergrondvariabelen.

Bij een eerste analysestap, en om consistente resultaten te verkrijgen, selecteerden we die respondenten die alle categorieën beantwoordden i.e. 690. Hiervan weerhielden we 645 respondenten die ook alle achtergrondvariabelen ingevuld hadden. Uit deze groep werden uiteindelijk nog zeven respondenten verwijderd omdat het geboortjaar niet correct ingevuld was. De geboortejaren voor 1920 en na 2000 werden uit de dataset geweerd.

Het voordeel van deze manier van werken is dat we voor alle vragen naar dezelfde groep respondenten kijken en dan ook beschikken over alle achtergrondvariabelen. Er zijn echter ook nadelen aan verbonden. Omdat we niet alle beschikbare informatie gebruiken, bestaat de kans dat we informatie verliezen. Ook bestaat het gevaar voor representativiteit: respondenten die afhaken hebben misschien andere karakteristieken.

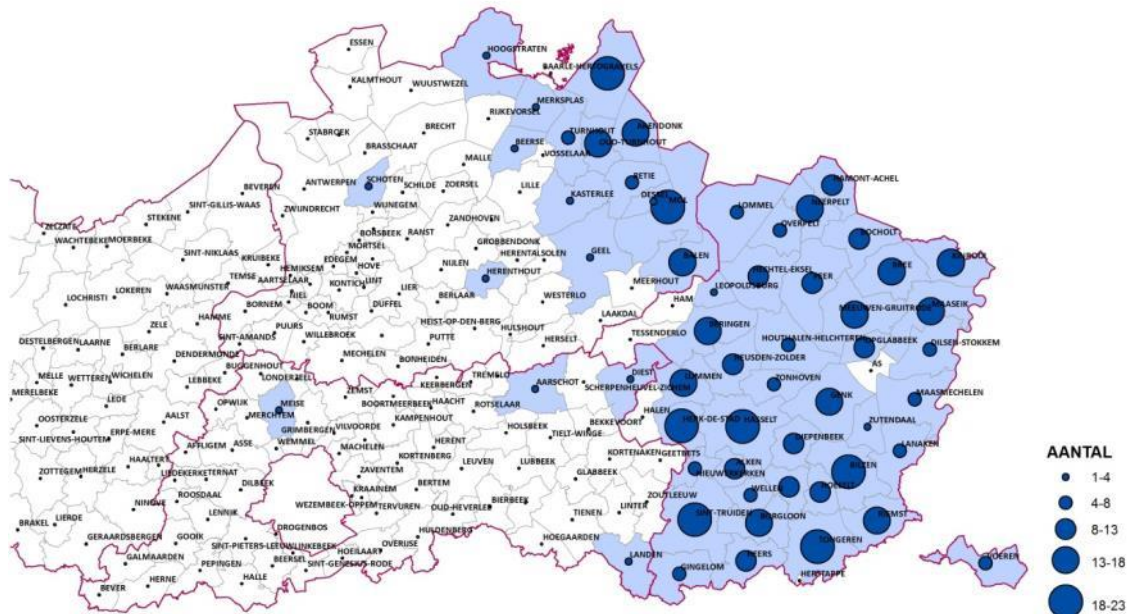
Figuur 2: Teruglopend antwoordpercentage naargelang de bevraging vordert. 'Achtergrond' verwijst naar de vragenlijsten waarvoor zowel de thema's I-III als de achtergrondvariabelen ingevuld werden; 'Volledig' is na correctie voor geboortjaar.

3.2 Profiel van de respondenten

In deze paragraaf schetsen we aan de hand van de bevroagde achtergrondvariabelen een profiel van de geënquêteerden. Dit heeft voornamelijk tot doel om de antwoorden in een breder perspectief te plaatsen, relaties tot de achtergrondvariabelen te onderzoeken en groepen te vergelijken. Indien relevant, biedt dit heel wat mogelijkheden bij de verwerking en interpretatie van de resultaten. Het is immers niet enkel belangrijk om te kijken hoe de stakeholders tegenover de gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild staan, maar ook om te weten hoe de perceptie verschilt binnen en tussen de belangenorganisaties. Eerst kijken we naar de geografische spreiding van de uitgestuurde vragenlijsten om vervolgens de andere variabelen wat meer in detail te bekijken.

3.2.1 Provincie

De vragenlijst werd doorgestuurd naar leden van de drie belangenhebbendenorganisaties die wonen binnen het huidige verspreidingsgebied van everzwijnen (toestand september 2016). De respondenten wonen verspreid over 15 gemeenten in de provincie Antwerpen en 39 gemeenten in de provincie Limburg. Daarnaast kwam er één respondent uit de provincie Henegouwen en wonen twee respondenten in de provincie Namen en vier in de provincie Vlaams-Brabant (Figuur 3).

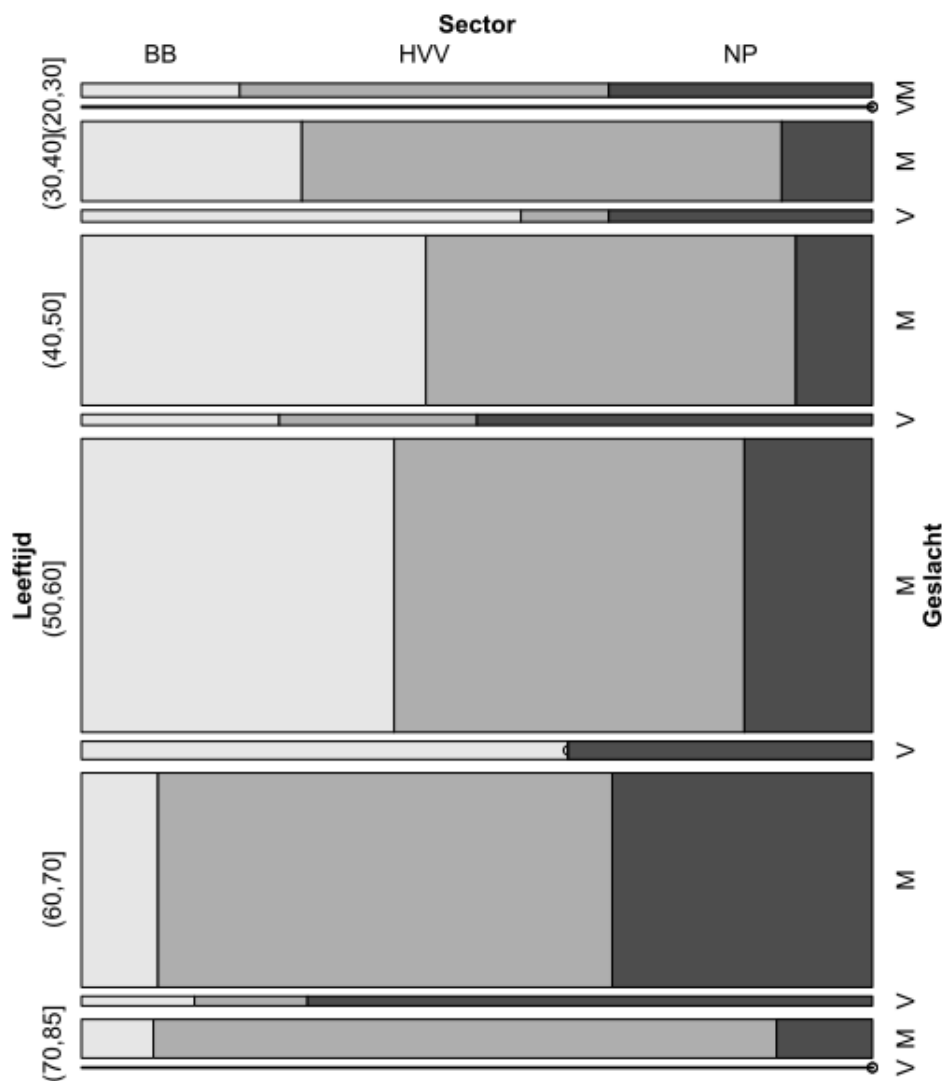
Figuur 3: Geografische verspreiding van de gemeenten waarnaar de vragenlijsten verstuurd werden. De grootte van de bollen is proportioneel met het aantal vragenlijsten dat we naar elke gemeente stuurden.

3.2.2 Leeftijd en geslacht

De mosaic plot (Figuur 4) geeft een beeld van de verdeling van de respondenten over leeftijd en geslacht. De plot is opgebouwd uit tegels die de drie belanghebbendenorganisaties voorstellen: lichtgrijs voor Boerenbond, grijs voor Hubertus Vereniging Vlaanderen en donkergrijs voor Natuurpunt. Op de Y-as gebeurt de opdeling van de leeftijd in vijf klassen - telkens een leeftijdsblok van tien jaar - en in mannelijk (M) en vrouwelijk (V). De oppervlakte van de tegels is proportioneel met het percentage van de respondenten in een bepaalde leeftijd- en geslachtsklasse.

Er vallen een paar zaken op:

- De respondenten zijn ongelijk verdeeld over de **geslachten**. Opmerkelijk meer mannen beantwoordden de vragenlijsten. Omdat het met dergelijke verdeling niet mogelijk is om het effect van geslacht na te gaan, namen we deze parameter niet op in de analyse.
- De leeftijdscategorie van **mannen ouder dan 50** en dan vooral de categorie [50-60], is het best vertegenwoordigd.
- Binnen de verschillende verenigingen zien we een verschuiving met de leeftijd. De Boerenbond is minder vertegenwoordigd in de categorie ouder dan 60, terwijl de vertegenwoordiging bij Natuurpunt in die categorie net toeneemt. Voor de Hubertus Vereniging Vlaanderen blijft de vertegenwoordiging min of meer gelijk over de verschillende leeftijdscategorieën.

Figuur 4: Mosaic plot die per belanghebbendenorganisatie de verdeling over leeftijd en geslacht van de respondenten weergeeft.

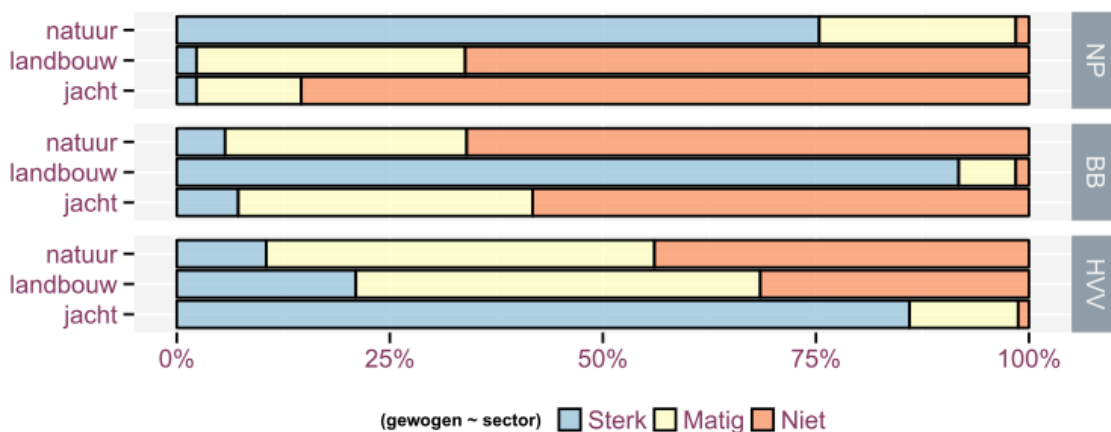
3.2.3 Mate van betrokkenheid met andere sectoren

Figuur 5 (en Bijlage 2) laten per belanghebbendenorganisatie de mate van betrokkenheid met de drie sectoren zien - zoals de respondenten dat zelf aangeven. Zoals verwacht voelen leden zich sterk betrokken tot het thema dat aan hun sector gelinkt is: Natuurpunt tot natuur, Boerenbond tot landbouw en Hubertus Vereniging Vlaanderen tot jacht. Slechts weinigen rapporteren niet betrokken te zijn bij het eigen thema.

Kijken we naar de mate van zich betrokken voelen met de thema's die niet tot de eigen sector behoren, dan geven HVV-leden aan zich meer betrokken te voelen bij de andere twee sectoren dan leden van de Boerenbond.

Boerenbondleden voelen zich op hun beurt meer begaan met de andere thema's dan leden van Natuurpunt.

Over alle sectoren heen zien we dat de betrokkenheid het sterkst is met landbouw: 67% van de respondenten voelt zich betrokken met landbouw. Het minst betrokkenheid is er met jacht: 52%. De betrokkenheid van de respondenten van de drie belanghebbendenorganisaties samen ten opzichte van natuur bedraagt 63%.

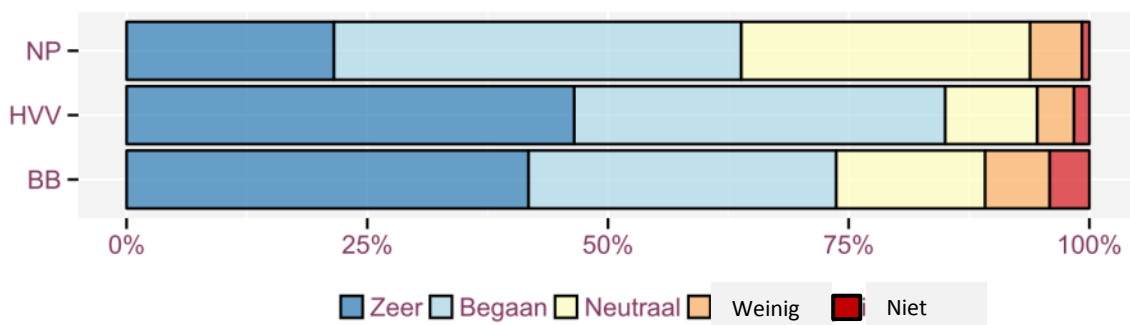

Figuur 5: Betrokkenheid bij een thema (opgesplitst per sector).

3.2.4 Begaan met de aanwezigheid van everzwijnen in het wild in eigen streek

Een van de vragen peilt naar de mate waarin de respondent begaan is met de aanwezigheid van everzwijnen in het wild in zijn eigen streek. Uit Figuur 6 en Bijlage 3 blijkt dat gemiddeld 74% zich betrokken voelt bij de aanwezigheid van everzwijnen, maar de mate waarin verschilt. Leden van HVV geven aan in hoge mate begaan te zijn (85%), gevolgd door leden van de Boerenbond (74%) en leden van Natuurpunt (64%). Vergeleken met HVV en BB, scoort een redelijke groep ($\pm 25\%$) Natuurpuntleden neutraal ten opzichte van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild.

Begaan zijn met everzwijnen in de eigen streek kan breed geïnterpreteerd worden en kan bijvoorbeeld betrekking hebben op betrokkenheid bij het beheer van de soort, op interesse voor de soort of op angst voor schade. De hoge gemiddelde score wijst erop dat op de aanwezigheid van everzwijn in elk geval voor de bevroegde belanghebbenden een belangrijke topic is.

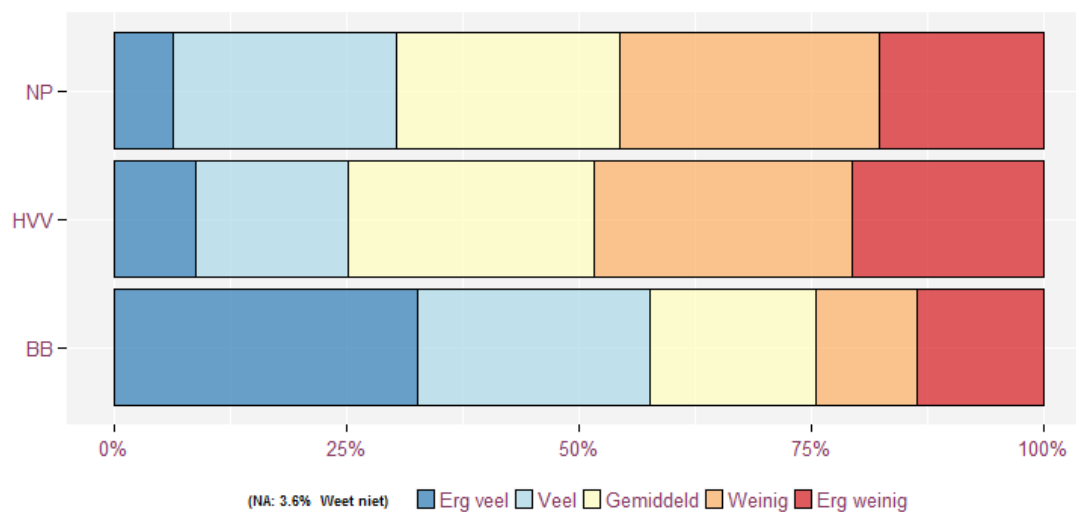
Figuur 6: Begaan met de aanwezigheid van everzwijnen in het wild in eigen streek.

3.2.5 Perceptie van het aantal everzwijnen in het wild in eigen regio

Er werd de respondenten gevraagd om een inschatting te maken van het aantal everzwijnen in het wild in hun streek. Ze konden dit scoren volgens een vijfdelige schaal: *erg veel*, *veel*, *gemiddeld*, *weinig*, *erg weinig* - zonder verdere detaillering. Het gaat om een vraag naar perceptie, niet om exacte aantallen. Je kan de scores dus niet met elkaar vergelijken. Algemene patronen worden wel zichtbaar.

De perceptie van de Natuurpuntleden en de HVV-leden is gelijklopend. De Boerenbondleden schatten het aantal aanwezige everzwijnen in eigen streek veel hoger in: 72% scoort *gemiddeld* tot *erg veel*, tegenover ongeveer de helft bij de NP- en HVV-leden (Figuur 7 en Bijlage 4). Bij de interpretatie van de resultaten moet men rekening houden met het tijdstip van de bevraging (september 2016). Op dat moment waren in het gebied waarop de

bevraging betrekking had nog een aantal zogenaamde 'witte vlekken' waar er (nog) geen everzwijnen aanwezig waren.

Figuur 7: Perceptie van het aantal everzwijnen in het wild in eigen streek.

3.2.6 Betrokkenheid bij het onderzoek

Aan het einde van de vragenlijst werd de deelnemers gevraagd of zij (a) gecontacteerd mochten worden bij vervolgonderzoek over dit thema en (b) of zij op de hoogte gehouden wensten te worden van de resultaten van deze bevraging. 76% (N = 487) van de respondenten wenst op de hoogte gehouden te worden. Boerenbond en Natuurpunt vertonen een min of meer gelijk opgaande ja/nee verdeling: 60% ja's en 40% nee's voor BB en 75% versus 25% voor NP. Van HVV-leden beantwoordde zelfs 87% deze vraag positief.

Een meerderheid van de bevroegde leden in elk van de drie sectoren wil graag op de hoogte gehouden worden van de resultaten van deze bevraging. Bij de Hubertus Vereniging Vlaanderen gaat het om 84%, bij Natuurpunt en Boerenbond respectievelijk om 62% en 56%.

De antwoorden op beide vragen wijzen op een hoge mate van betrokkenheid van de respondenten; het thema leeft, wordt belangrijk gevonden en onderzoek ernaar interesseert de respondenten.

Samenvatting 3.2: Achtergrondprofiel van de respondenten

- 810 personen beantwoordden de vragenlijst. Hiervan weerhielden we er 638 op basis van een aantal criteria.
- De respondenten zijn ongelijk verdeeld over de **geslachten**. Opmerkelijk meer mannen beantwoordden de vragenlijsten. De leeftijdscategorie van **mannen ouder dan 50**, en dan vooral de categorie [50-60], is het best vertegenwoordigd. Binnen de verschillende belanghebbendenorganisaties zien we een verschuiving met de leeftijd. De Boerenbond is minder vertegenwoordigd in de categorie ouder dan 60, terwijl de vertegenwoordiging bij Natuurpunt in die categorie net toeneemt. Voor de Hubertus Vereniging Vlaanderen blijft de vertegenwoordiging min of meer gelijk over de verschillende leeftijdscategorieën.
- Zoals verwacht voelen leden zich sterk betrokken tot het thema dat aan hun sector gelinkt is (gemiddeld 98%): Natuurpunt tot natuur, Boerenbond tot landbouw en Hubertus Vereniging Vlaanderen tot jacht. Over alle sectoren heen zien we dat de betrokkenheid met landbouw het sterkst is: 67% van de respondenten voelt zich hierbij betrokken. Het minst betrokkenheid is er met jacht: 52%. De betrokkenheid van de respondenten van de drie belanghebbendenorganisaties samen ten opzichte van natuur bedraagt 63%.
- Gemiddeld 74% van de respondenten voelt zich begaan met de aanwezigheid van everzwijn in het wild, maar de mate waarin verschilt. Leden van HVV geven aan in hoge mate begaan te zijn (85%), gevolgd door leden van de Boerenbond (74%) en leden van Natuurpunt (64%). Vergeleken met HVV en BB, scoort een redelijke groep Natuurpuntleden neutraal ten opzichte van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild.
- De perceptie van de Natuurpunt- en de HVV-leden over het aantal aanwezige everzwijnen in het wild in eigen streek, is gelijklopend. De Boerenbondleden schatten dit aantal veel hoger in: 72% scoort *gemiddeld* tot *erg veel*, tegenover ongeveer de helft van NP- en HVV- leden.
- 76% (N = 487) van de respondenten wil op de hoogte gehouden worden van verder onderzoek. Ook voor elk van de belanghebbendenorganisaties apart, wil de meerderheid van de respondenten op de hoogte gehouden worden, zij het dat de percentages verschillen - met het hoogste percentage voor HVV-leden en het laagste percentage voor de leden van de Boerenbond.
- In totaal 453 respondenten of 71% wil graag op de hoogte gehouden worden van de resultaten van deze bevraging. Kijken we naar de antwoorden per organisatie, dan zijn er meer ja-zeggings binnen HVV (84%). Ook hier zijn de percentages ja- en neen-zeggings voor BB en NP gelijklopend.

4 Thema I: Inschatting van de huidige gevolgen en gewenste toekomstige evolutie

4.1 Methodologie

4.1.1 Vragen

De aanwezigheid van everzwijnen in het wild heeft een aantal mogelijke gevolgen. Op basis van eerder onderzoek in Limburg (Casaer et al., 2013), stelden we een lijst op van 16 mogelijke 'impacts', waaronder landbouwschade, kans op overdracht van ziekten naar landbouwdieren of de mens, kans op een ontmoeting met een everzwijn, risico op een aanrijding met een everzwijn, schade aan private en openbare eigendommen en positieve en/of negatieve gevolgen voor andere soorten en voor de natuur (Tabel 1).

Deze 16 gevolgen werden aan de respondenten voorgelegd met de vraag om voor de **huidige situatie**, de grootte van de gevolgen in te schatten. De scoring gebeurde aan de hand van een vijfdelige schaal: *zeer groot, groot, klein, zeer klein* en *geen mening*. Daarnaast vroegen we om aan te geven hoe men elke impact in de **toekomst** wil zien veranderen (score mogelijkheden: *afname, status quo, toename* of *geen mening*).

Tabel 1: Overzicht van de 16 mogelijke impacts die we aan de respondenten voorlegden.

Impact of gevolg

Risico op landbouwschade door everzwijnen

De kans op overdracht van ziekten van everzwijnen op landbouwdieren

De kans op overdracht van ziekten van everzwijnen op mensen

Beschikbaarheid van duurzaam geogst vlees afkomstig van geschoten everzwijnen (wildbraad)

Extra inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca ten gevolge van de aanwezigheid van everzwijnen

Verlies aan inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca ten gevolge van de aanwezigheid van everzwijnen

De kans op aanrijdingen met everzwijnen

Positieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur

Negatieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur

Positieve invloed van everzwijnen op de populaties van andere soorten

Negatieve invloed van everzwijnen op de populaties van andere soorten

De gelegenheid everzwijnen te bejagen

De kans op waarneming van een everzwijn

De kans op een onveilige ontmoeting met een everzwijn

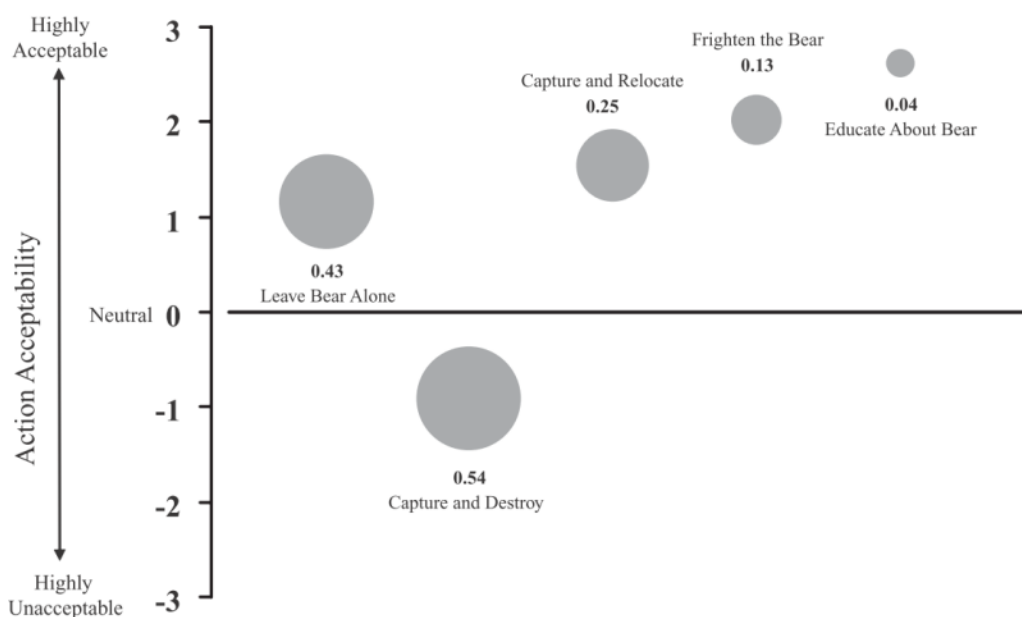
Schade aan tuinen en private eigendommen

Schade aan publieke eigendommen

4.1.2 Verwerking

Voor het verwerken van de vragen in de hoofdstukken 4, 5 en 6 maakten we gebruik van twee technieken. In hoofdstuk 4 geven we aan de hand van klassieke **staafdiagrammen** per vraag het aandeel van elke score weer. Het aantal personen dat *geen mening* aanduidde, wordt onder het staafdiagram weergegeven. Deze manier van analyseren en voorstellen wordt onder andere gehanteerd in Keuling et al. (2016). De percentages en gemiddelden bij de overzichtsfiguren en –tabellen over alle belanghebbendenorganisaties heen, zijn gewogen percentages en gemiddelden. We doen dit om te corrigeren voor het verschil in aantal respondenten per belanghebbendenorganisatie.

In hoofdstukken 4, 5 en 6 maken we daarnaast ook gebruik van de **PCI of Potential for Conflict Index** (Liordos et al., 2017; Sponarski et al., 2015; Vaske et al., 2010; Vaske et al., 2006). Deze index laat toe om in het kader van bevragingen op een grafische manier twee dimensies tegelijkertijd weer te geven. De gemiddelde waarde (centrum) van de bol geeft aan hoe groot het verschil is tussen bijvoorbeeld maatregelen of belanghebbendenorganisaties. De grootte van de bol geeft weer in welke mate de meningen over een bepaalde maatregel binnen een belanghebbendenorganisatie verschilt. Deze waarde wordt aangeduid als PCI en varieert tussen 0 (helemaal geen meningsverschillen) en 1 (opvattingen liggen totaal uit elkaar). Een PCI-plot vergelijkt de PCI-scores voor een combinatie van één of meerdere groepen. In Figuur 8 geven we een voorbeeld uit een onderzoek naar het aanvaarden van beleidsacties rond beer in Alaska (Vaske et al., 2010). In de figuur kan je zien dat de respondenten de hoogste score toekennen aan het geven van vorming ('*educate about bear*') en dat alle respondenten het hierover in hoge mate eens waren (kleine bol). Voor het '*leave bear alone*'- en het '*capture and destroy*'-scenario was er duidelijk veel minder steun (lage score) en lagen de meningen van de respondenten verder uit elkaar (grote bol). Het risico op conflicten zal dus het laagst zijn wanneer gekozen wordt voor het '*educate about bear*'-scenario en het hoogst bij het '*capture and destroy*'-scenario.

Figuur 8: Voorbeeld van een figuur voor het weergeven van een PCI of *Potential for Conflict Index*. Het voorbeeld komt uit een onderzoek naar het aanvaarden van beleidsacties rond beer in Alaska (Vaske et al., 2010). De betreffende actie staat telkens onder of boven de bol. De getallen geven de PCI-waarde voor de maatregel weer. Het midden van elke bol stelt de gemiddelde acceptatie (*mean acceptance*) voor van elke mogelijke actie.

4.2 Resultaten

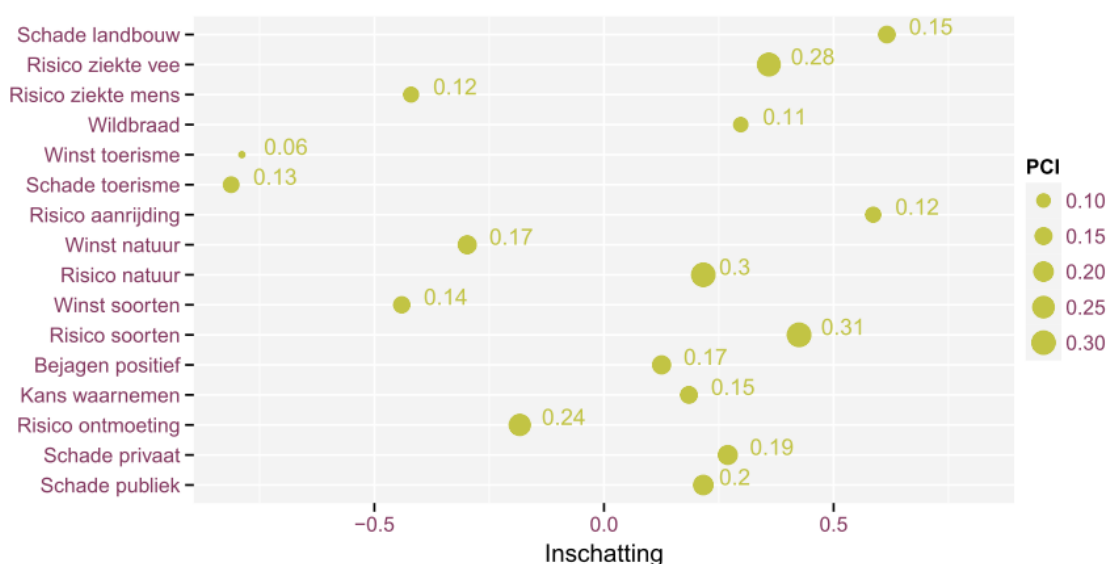
4.2.1 Status

We vroegen aan de respondenten om voor de 16 mogelijke impacts aan te geven hoe groot zij elk van deze impacts op dit moment inschatten. Resultaten worden samengevat in Figuur 9, Figuur 10 en Bijlage 5.

Figuur 9 toont voor elke impact de PCI over alle sectoren heen. De positie op de X-as geeft de 'inschatting' van de impact weer op een schaal van *zeer klein* (-2) tot *zeer groot* (+2). De grootte van de bol staat voor het verschil in meningen binnen de totale groep van respondenten (PCI-waarde). Opvallend is de heel lage PCI-waarde voor winst toerisme (PCI = 0.06) in combinatie met een sterk negatieve waarde op de X-as. Er is dus blijkbaar een grote eensgezindheid onder de respondenten dat de aanwezigheid van everzwijnen in het wild op dit moment geen meerwaarde betekent voor extra inkomsten voor horeca, lokale recreatie en toerisme. Ze schatten ook het verlies aan inkomsten voor de toeristische sector heel laag in.

De minste eensgezindheid bestaat er over de huidige omvang van het risico van overdracht van ziekten naar vee, en over de negatieve invloed van everzwijnen op het huidige functioneren van het ecosysteem en op andere soorten. De bollen, dus de PCI-waarde, is voor die impacts groter.

Anderzijds zien we dat de omvang van landbouwschade en het risico op een aanrijding als het hoogst van alle impacts wordt ingeschat, en dat hierover relatief grote eensgezindheid bestaat (PCI = 0.15 en PCI = 0.12).

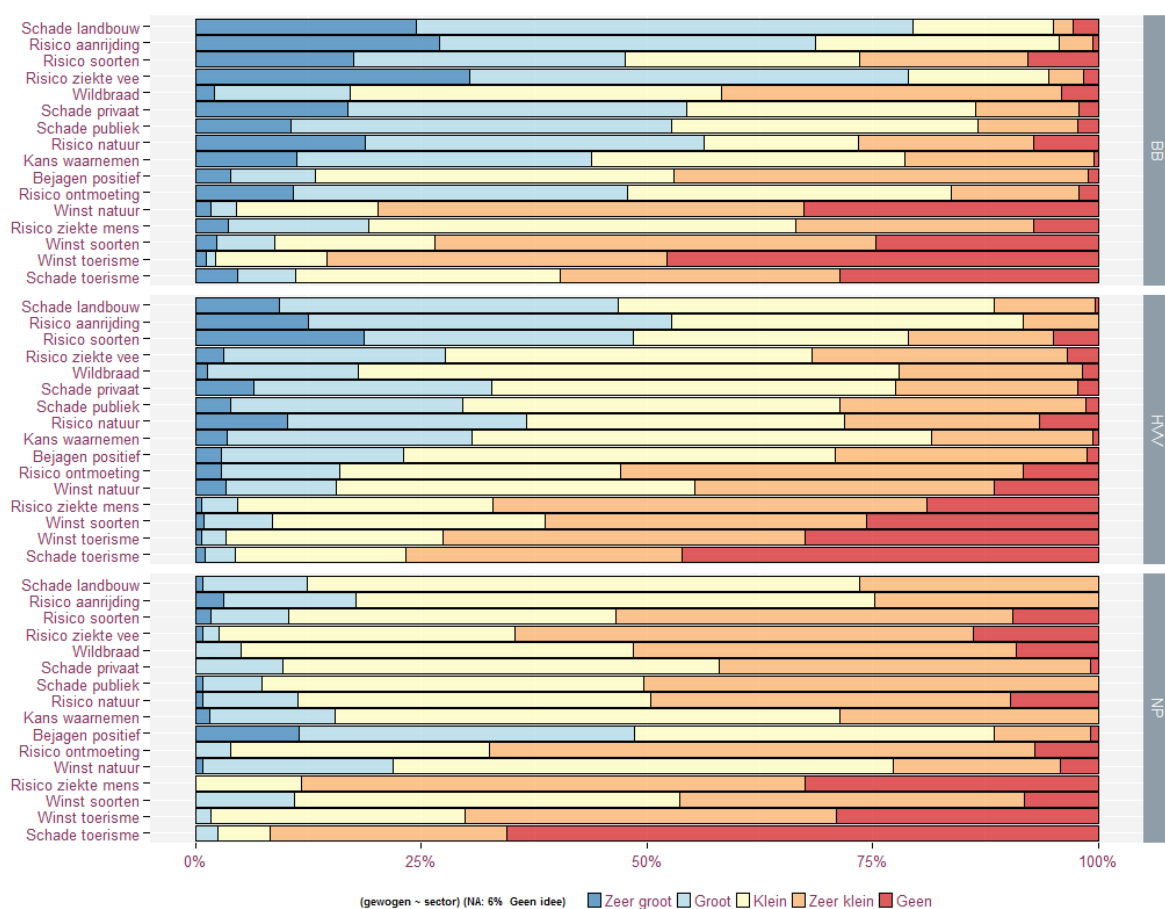
Figuur 9: PCI-plot van de perceptie door alle respondenten samen van de gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild, in de huidige toestand (over alle belangengroepen heen). De getallen naast de bollen geven de PCI-waarden. De range van de inschatting van de impact varieert van *zeer klein* (-2) tot *zeer groot* (+2).

De resultaten per organisatie geven een ander beeld (Figuur 10). De Boerenbond valt op door de hoge scores voor de meeste situaties; meer dan 50% van de respondenten schat het risico op landbouwschade, het risico op overdracht van ziekte naar vee, het risico op aanrijdingen, de negatieve gevolgen voor de natuur en de schade aan private en publieke eigendommen (zeer) hoog in. Ook leden van de Hubertus Vereniging Vlaanderen scoren het risico op aanrijdingen en landbouwschade als zeer groot. Leden van Natuurpunt schatten de gevolgen in de meeste situaties lager in dan beide andere sectoren. De score voor 'de mogelijkheid om everzwijn te bejagen' valt het meest op, bijna de helft van de respondenten schat deze mogelijkheid als (zeer) groot in. Hieronder geven we per organisatie de drie gevolgen met de hoogste en de laagste score:

- Voor de bevraagde leden van Natuurpunt zijn de positieve impact van everzwijnen op de gelegenheid om ze te bejagen (bejagen positief), de positieve impact van de aanwezigheid van everzwijnen op het functioneren van de natuur (winst natuur) en het risico op een aanrijding, het grootst. De drie gevolgen met de laagste score zijn het risico van overdracht van ziekten op de mens, inkomsten voor lokale

recreatie, toerisme en horeca (winst toerisme) en verliezen voor lokale recreatie, toerisme en horeca (schade toerisme).

- De respondenten van Hubertus Vereniging Vlaanderen duiden als grootste gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen het risico op aanrijdingen, de negatieve impact van everzwijnen op populaties van andere soorten (risico soorten) en risico op landbouwschade aan. De laagste scores zijn dezelfde als deze voor de leden van Natuurpunt: inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca (winst toerisme), verliezen voor lokale recreatie, toerisme en horeca (schade toerisme) en het risico voor overdracht van ziekten op de mens.
- Voor de leden van de Boerenbond staan het risico op landbouwschade, de kans op overdracht van ziekten op landbouwdieren en de kans op aanrijdingen het hoogst op de lijst. Inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca (winst toerisme), de positieve impact van everzwijnen op het functioneren van de natuur (winst natuur) en de populaties van andere soorten (winst soorten) scoren voor hen het laagst.

Figuur 10: Perceptie door de respondenten van de gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild, in de huidige toestand en voor elke belanghebbendengroep.

4.2.2 Trend

Voor de scores die de respondenten geven over hoe ze de verschillende impacts in de toekomst willen zien evolueren, maakten we een gelijkaardige tabel (Bijlage 6). We zien dat ongeveer 72% van alle respondenten aangeeft dat het risico op een aanrijding met een everzwijn in het wild moet afnemen. Meer dan 50% van de respondenten geeft aan dat landbouwschade moet verminderen, evenals de kans van overdracht van ziekten op landbouwdieren en schade aan publieke eigendommen.

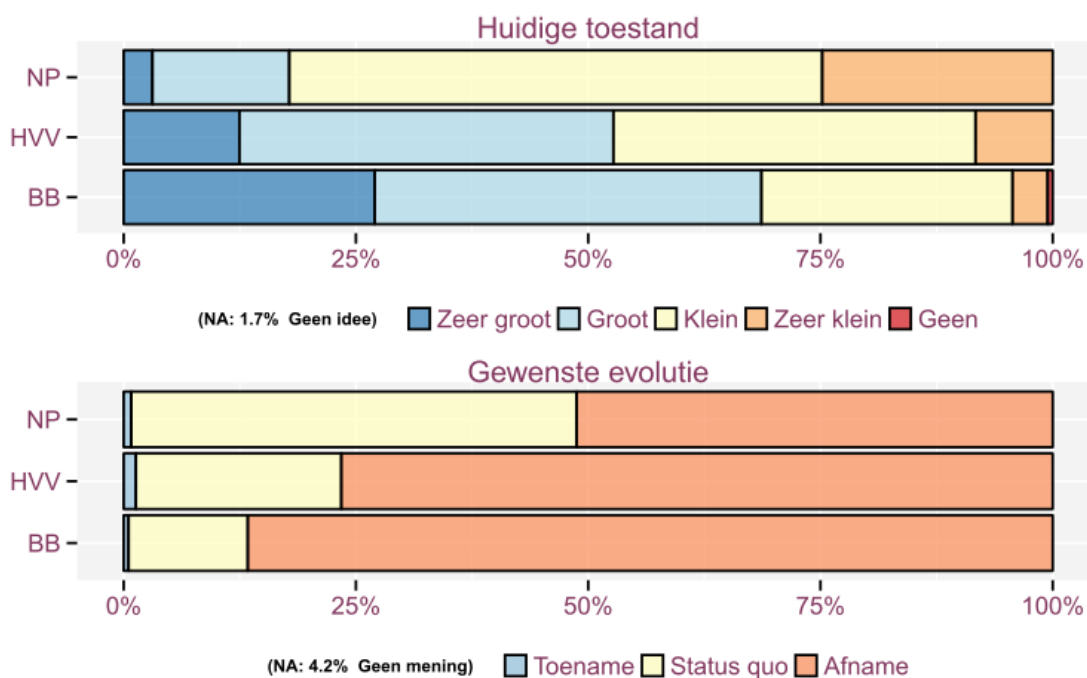
De mate waarin een impact in de toekomst moet afnemen of toenemen, is ook hier organisatie afhankelijk. Zo zien we dat het risico op een aanrijding voor de drie belanghebbendenorganisaties in de toekomst moet afnemen. De leden van de Boerenbond vinden dat zo goed als alle negatieve impacts van everzwijnen in de toekomst moeten afnemen. Leden van de Hubertus Vereniging Vlaanderen spreken zich enkel uit over een afname van het risico op aanrijdingen, op landbouwschade, op het overdragen van ziekten op vee, op schade aan private en publieke eigendommen en op een negatieve impact op soorten. Bij de leden van Natuurpunt komt het verminderen van de kans op aanrijdingen met everzwijnen het sterkst naar voor. Een omgekeerd beeld zien we wanneer het over de mogelijkheid tot het bejagen van everzwijnen gaat. De meeste leden van HVV en BB vinden dat dit gevolg van de aanwezigheid van everzwijnen in de toekomst moet toenemen. De meeste leden van Natuurpunt volgen dit niet.

4.2.3 Ingezoomd op een aantal impacts

Het is niet de bedoeling om alle vragen gedetailleerd te overlopen, omdat de patronen in de meeste gevallen gelijklopend zijn. We halen er een aantal impacts uit.

4.2.3.1 *Risico op aanrijdingen met everzwijnen*

Het risico op een aanrijding met een everzwijn schatten de bevroegde leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen (53%) en van de Boerenbond (69%) op dit moment groot tot zeer groot in. Ook \pm 18% van de leden van Natuurpunt scoren dit als zeer hoog/hoog (Figuur 11). Gelijkklopend met het hoge ingeschatte risico wenst het merendeel van de geënquêteerden in de toekomst een afname hiervan (gemiddeld 71%). Verwonderlijk is het heel klein (verwaarloosbaar) percentage respondenten aangeeft dat het risico zou mogen toenemen.

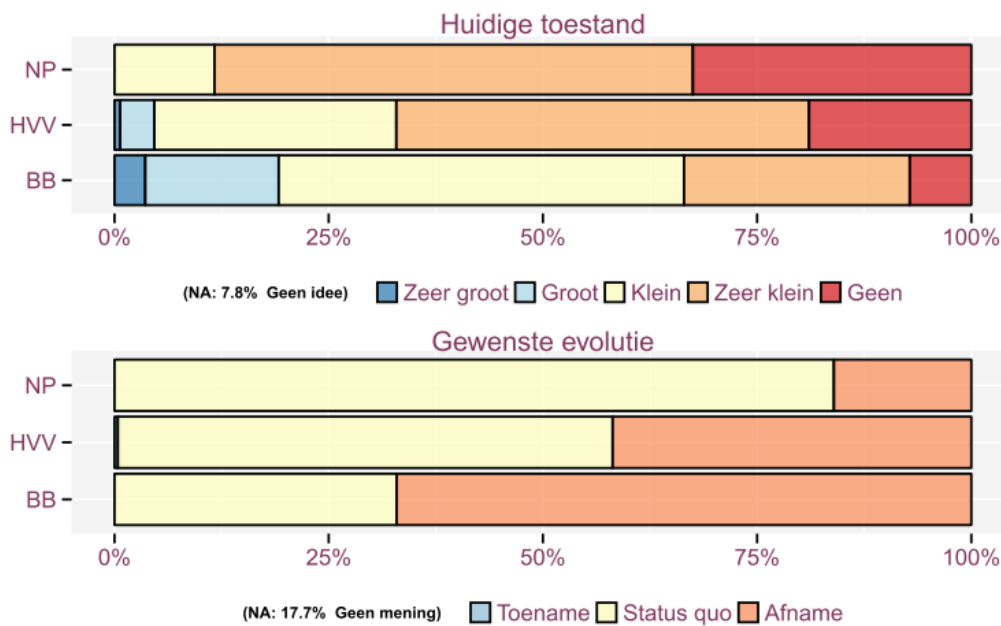

Figuur 11: Risico op een aanrijding met een everzwijn in het wild; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.

4.2.3.2 Kans op overdracht van ziekten van everzwijnen op mensen

Gemiddeld slechts 8% van de respondenten schat de kans dat everzwijnen ziekten overdragen op de mens groot tot zeer groot in (Figuur 12). Leden van de Boerenbond (19%) schatten die kans hoger in dan de leden van HVV (5%) en NP (0%).

Voor de trends zien we dat bijna 18% van de bevroegden geen mening heeft. Gemiddeld 42% wenst een afname van het risico van ziekteoverdracht op de mens en voor gemiddeld 58% volstaat een status quo.

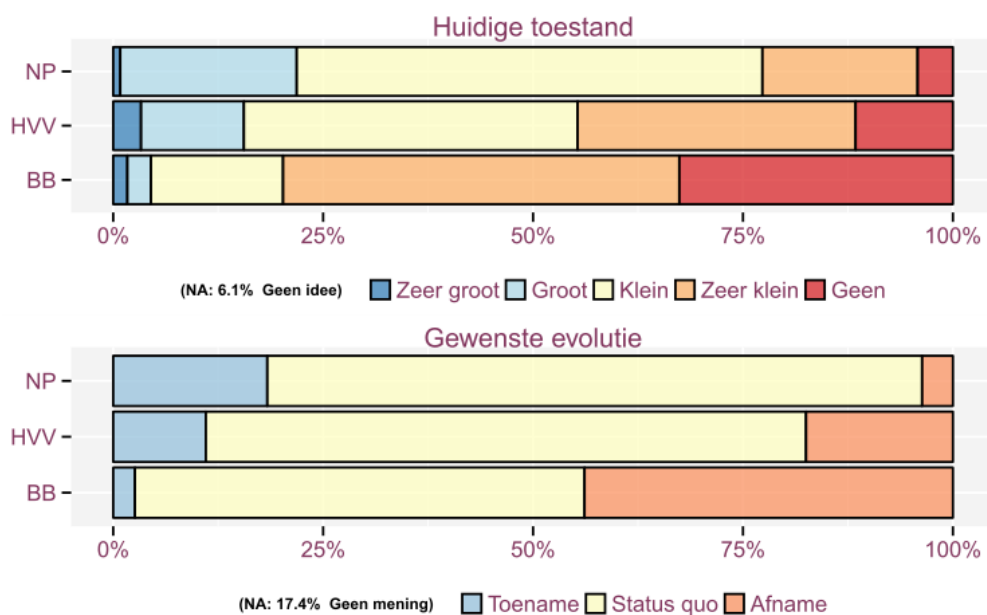
Figuur 12: Kans op overdracht van ziekten van everzwijnen op mensen; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.

4.2.3.3 Positieve/negatieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur

De respondenten werd gevraagd om zowel de positieve als de negatieve impact van in het wild levende everzwijnen op het functioneren van de natuur (ecosysteem) in te schatten.

Figuur 13 presenteert de scores voor de **positieve invloed van de aanwezigheid van everzwijnen op de natuur**. Geen van drie sectoren schat de omvang van de huidige positieve impact van everzwijnen op de natuur hoog in (gemiddeld 14%). Natuurpunt scoort het hoogst in de categorie groot tot zeer groot ($\pm 22\%$). Het overgrote deel van de respondenten echter scoort de omvang van deze impact op dit moment als klein tot zeer klein. Ongeveer 33% van de Boerenbondleden vindt dat de aanwezigheid van everzwijnen geen positief effect heeft op de natuur, tegenover 4% van de respondenten die vinden dat de positieve gevolgen voor de natuur groot tot zeer groot zijn. Leden van de Hubertus Vereniging Vlaanderen situeren zich tussen BB en NP.

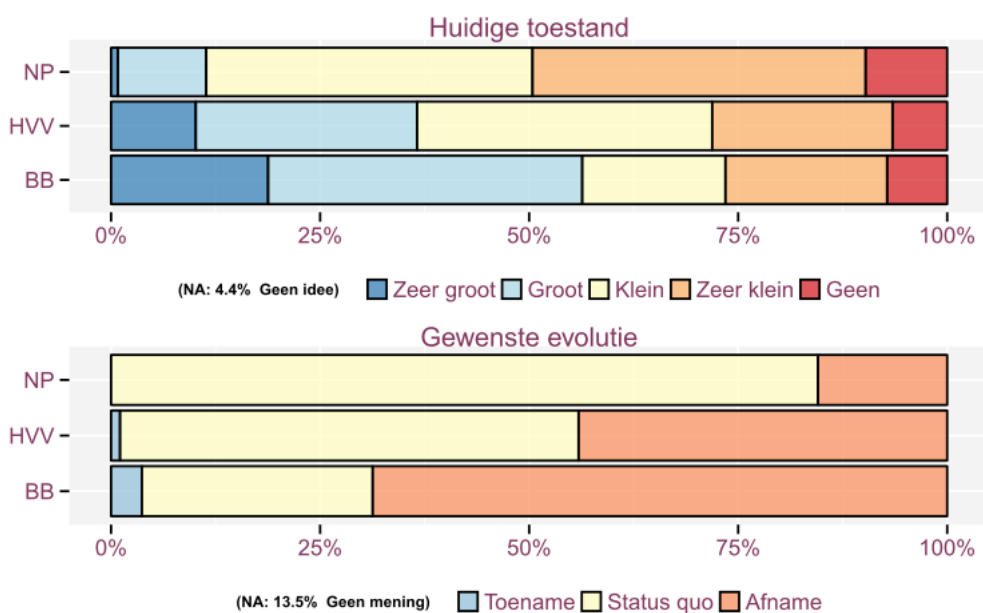
Kijken we naar de gewenste evolutie, dan zien we een paar opvallende zaken. Het merendeel van de respondenten kiest voor een status quo. 22% van de respondenten duidde een afname van de positieve invloed op de natuur als gewenste evolutie aan. Waar 6% van de respondenten geen mening heeft over de huidige situatie, is dat bij de toekomstige situatie bijna drie keer zo veel (17.4%).

Figuur 13: Positieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.

Gemiddeld 35% van alle respondenten schat de huidige **negatieve invloed** van everzwijnen op het functioneren van de natuur groot tot zeer groot in. Ongeveer 8% van de bevroagden geeft aan hierover geen idee te hebben (Figuur 14). Ook hier zien we verschillen naargelang de belanghebbendenorganisatie: 56% van de Boerenbondleden, \pm 37% van de leden van de Hubertus Vereniging Vlaanderen en 11% van de bevroagde Natuurpuntleden schatten de actuele negatieve impact (zeer) groot in. Een grote meerderheid van de bevroagde Natuurpuntleden (\pm 89%) schat de huidige negatieve invloed in als (zeer) klein.

Kijken we naar de trend, dan zien we dat de meeste respondenten, vooral leden van HVV en NP, opteren voor een status quo (56%). Bij leden van de Boerenbond streeft 69% naar een afname. Ook hier een aantal eigenaardigheden in de scores van HVV en BB waar een beperkt percentage respondenten aangeeft dat de negatieve invloed mag toenemen. Een opvallend hoger percentage aan respondenten geeft aan hierover geen mening te hebben (14% t.o.v. 4.4% voor de huidige situatie).

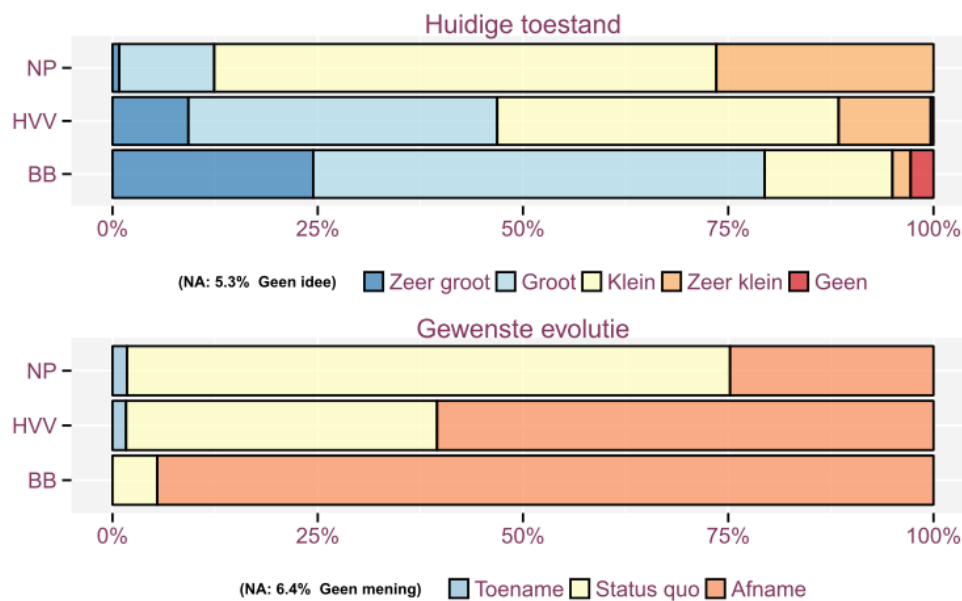

Figuur 14: Negatieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.

4.2.3.4 Risico op landbouwschade door everzwijnen

Figuur 15 geeft de resultaten van de vraag om het huidige risico op landbouwschade door everzwijnen in te schatten. Bijna de helft van alle respondenten geeft aan dat die groot tot zeer groot is (46%). De belanghebbendenorganisaties scoren wel verschillend: 79% van de Boerenbondleden schat het risico (zeer) groot in, terwijl dit met 47% en 12% heel wat minder is voor respectievelijk HVV en NP. Een heel klein percentage BB- en HVV-leden geeft aan dat de actuele aanwezigheid van de dieren geen risico op landbouwschade inhoudt. Ongeveer 5% van alle ondervraagden heeft over dit item geen mening.

Ongeveer 60% van de geënquêteerden wenst dat het risico op landbouwschade afneemt. Bij de leden van de Boerenbond is er een grote eensgezindheid over de afname: 95%. Ook meer dan de helft van de HVV-leden (60%) wenst een afname. Voor NP-leden ligt dit percentage met 25% een stuk lager. Voor velen onder hen volstaat een status quo (73%).

Figuur 15: Risico op landbouwschade door everzwijnen; scores per belanghebbendenorganisatie voor de huidige toestand en de gewenste trend.

4.3 Discussie

De everzwijnpopulatie breidt zich steeds verder uit in Vlaanderen, zowel in aantallen als in areaal. Dat brengt verschillende gevolgen (impacts) met zich mee. We legden 16 mogelijke impacts voor aan de respondenten en vroegen hun de omvang ervan in de huidige situatie in te schatten en de wenselijke toekomstige richting (toename, afname, status quo) aan te geven. Voor de inschatting van de huidige toestand zien we een aantal patronen. Ongeveer de helft van alle respondenten schat **het risico op aanrijdingen** met everzwijnen en **het risico op landbouwschade** (zeer) hoog in. Het risico op verkeersongelukken met everzwijnen staat bij alle belanghebbendenorganisaties in de top drie van de hoogst scorende impacts. Het merendeel van de respondenten (gemiddeld 71%) wil in de toekomst een afname hiervan. Opvallend is dat bijna de helft van de respondenten van Natuurpunt en een aanzienlijk percentage van de twee andere sectoren voor de gewenste trend 'status quo' aangeeft. Ook zien we dat er voor beide impacts verschillen zijn tussen de belanghebbendenorganisaties, maar dat de PCI-waarde eerder klein is, wat wijst op een relatief hoge graad van eensgezindheid tussen alle respondenten.

Wanneer we kijken naar het gewogen percentage over alle groepen heen, blijken ook de **kans op overdracht van ziekten naar landbouwdieren** (gezondheidsrisico), de **negatieve invloed van everzwijnen op populaties van andere soorten** en **op het functioneren van de natuur**, de **kans op waarneming van een everzwijn** en **schade aan tuinen en private en publieke eigendommen** op dit moment hoog ingeschat te worden (> 30% groot tot zeer groot effect). We merken hierbij wel op dat voor de kans op overdracht van ziekten naar landbouwdieren (gezondheidsrisico), de negatieve invloed van everzwijnen op populaties van andere soorten en op het functioneren van de natuur, de eensgezindheid tussen de respondenten beduidend lager is. Er bestaan dus grote verschillen tussen de inschattingen van respondenten voor de actuele omvang van deze impacts.

Daarnaast blijkt dat de huidige positieve of negatieve impact van everzwijnen op het toerisme als zeer laag wordt ingeschat. Ook het gezondheidsrisico voor de mens en de mogelijke positieve impact op de populaties van andere soorten en op het functioneren van de natuur wordt momenteel eerder klein ingeschat. De respondenten beschouwen de kans op een onveilige ontmoeting met een everzwijn en de gelegenheid om everzwijnen te bejagen momenteel eerder als gemiddeld.

De vraag naar de gewenste trend voor de positieve en negatieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur en op de populaties van andere soorten, lijkt voor veel respondenten niet duidelijk. Zo wenst gemiddeld 22% van hen een afname van de positieve invloed van everzwijnen op het functioneren van de natuur, ondanks de vraag peilt naar de positieve invloed. Mogelijke oorzaken zijn dat de vraag niet duidelijk gesteld werd, men de vraag niet goed begrepen heeft en/of dat men deze min of meer in een automatische beantwoordde. Ook het hoge

percentage *geen mening* wijst in de richting van een mogelijk onduidelijke vraag. Vergeleken met de vraag om de huidige omvang te scoren, zijn er bijna drie keer meer respondenten die geen mening hebben wanneer gepolst wordt naar de gewenste toekomstige ontwikkeling (6% voor de huidige situatie versus 17.4% voor de trendvraag).

Het is duidelijk dat elke belanghebbendenorganisatie vanuit zijn eigen visie naar de huidige situatie en de gewenste toekomstige evolutie kijkt: Boerenbondleden scoren de rechtstreekse gevolgen voor hen heel hoog, denk maar aan het risico op landbouwschade en de kans op overdracht van ziekten op landbouwdieren. Toch geeft een heel klein percentage (1%) van de leden van Boerenbond en Hubertusvereniging Vlaanderen aan dat de huidige gevolgen van de aanwezigheid van everzwijn voor de landbouw (zeer) klein zijn. We vermoeden dat deze respondenten op het moment van de bevraging nog geen schade ondervonden hebben. Ongeveer 5% van de ondervraagden geeft aan hierover geen mening te hebben. HVV-leden schatten de negatieve impact van de everzwijnen op andere soorten hoog in, terwijl NP-leden de aanwezigheid van in het wild levende everzwijnen duidelijk als een aanwinst voor de natuur zien.

Voor de wenselijke toekomstige richting zien we bij alle voorgelegde impacts de hoogste scores voor een afname, met de hoogste percentages bij de Boerenbondleden. Er is één uitzondering: de gelegenheid om everzwijnen te bejagen. Leden van HVV wensen ook de beschikbaarheid van wildbraad in de toekomst te vergroten. Leden van Natuurpunt wensen in veel gevallen een status quo.

Samenvatting 4: Inschatting van de huidige gevolgen en gewenste toekomstige evolutie

- Bij de inschatting van de huidige toestand zien we een aantal globale patronen. De helft van de respondenten schat het risico op een aanrijding met een everzwijn en het risico op landbouwschade (zeer) hoog in. De PCI waardes voor beide impacts geven aan dat er hierover een relatief grote eensgezindheid bestaat.
- Het risico op een aanrijding met everzwijnen staat bij de leden van alle belanghebbendenorganisaties in de top drie van de hoogst scorende impacts. Het merendeel van de respondenten wil in de toekomst een afname van deze impact.
- De kans op overdracht van ziekten op landbouwdieren (gezondheidsrisico), de negatieve invloed van everzwijnen op populaties van andere soorten en op het functioneren van de natuur, de kans op waarneming van een everzwijn en schade aan tuinen en private en publieke eigendommen, worden door alle respondenten samen hoog ingeschat. Wel blijkt dat de eensgezindheid tussen de respondenten voor de kans op overdracht van ziekten naar landbouwdieren en de negatieve invloed van everzwijnen op populaties van andere soorten en op het functioneren van de natuur lager is. De respondenten schatten de omvang ervan op dit moment verschillend in.
- De respondenten schatten de actuele impact van everzwijnen op de inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca zeer laag in.
- De vraag naar de gewenste verdere ontwikkeling lijkt voor veel respondenten niet duidelijk.
- Het is duidelijk dat elke sector vanuit zijn eigen visie naar de situatie kijkt: Boerenbondleden scoren de nadelige gevolgen voor hen heel hoog. Een heel klein percentage BB- en HVV-leden geeft aan dat ze de impact van de aanwezigheid everzwijnen op de landbouw op dit moment als klein tot zeer klein beschouwen.
- Gevraagd naar de gewenste trend voor de toekomst wil een grote meerderheid van de respondenten een daling voor alle impacts. Bij leden van de Boerenbond is de wens voor een daling het grootst. Een uitzondering is de mogelijkheid om everzwijnen te bejagen. Een grote meerderheid van de leden van de Boerenbond en de Hubertus Vereniging, willen deze 'impact' zien toenemen. Leden van HVV wensen ook de beschikbaarheid van duurzaam geogst vlees afkomstig van geschoten everzwijnen in de toekomst te vergroten. Leden van Natuurpunt wensen in veel gevallen een status quo.

5 Thema II: Wenselijkheid van maatregelen in het kader van een bepaalde doelstelling

5.1 Methodologie

In de tweede vragenreeks peilden we naar de mate waarin de leden van de drie belanghebbendenorganisaties bepaalde beheermaatregelen wenselijk vinden om een doelstelling te bereiken. De beheermaatregelen zijn zo gekozen dat ze het spectrum aan wettelijk toegelaten middelen volledig omvatten, zonder echter alle wettelijk toegelaten maatregelen te bevragen.

We legden 11 doelstellingen voor (Bijlage 7). Ze betreffen allemaal het beheer in functie van het vermijden of verminderen van één van de mogelijke negatieve gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen. De enige uitzondering is de doelstelling om wildbraad te kunnen oogsten. De doelstellingen zijn een subset van de 16 mogelijke impacts uit de eerste vragenreeks. De set van beheermaatregelen is:

- **Afschot van op een hoogzit:**
Jacht door afschot gebeurt door een individuele jager van op een verhoogde plaats (hoogzit of aanzitladder tegen een boom). De dieren worden bij deze methode niet actief in beweging gebracht door drijvers.
- **Drukjacht:**
Jacht waarbij verschillende jagers, verspreid over een bepaald gebied, van op verhoogde plaatsen schieten op everzwijnen die in beweging gebracht zijn door een beperkt aantal drijvers die rustig door het gebied lopen en meestal geen honden inzetten. De everzwijnen bewegen bij deze methode traag en blijven meestal in groep. De kansen op een veilig en goed geplaatst schot zijn daardoor hoger dan bij drijfjacht (in Vlaanderen toegelaten in het kader van bestrijding van grofwild). Bovendien is de verstoring geringer.
- **Lokken met voedsel voor een efficiënter afschot (aankorrelen):**
Jacht door een individuele jager van op een verhoogde plaats waarbij de everzwijnen met voedsel gelokt worden. Het gaat daarbij om een beperkte hoeveelheid lokvoedsel dat enkel bereikbaar is voor everzwijn (bv. door het in te graven). Bij deze methode daalt de tijd nodig voor het verwezenlijken van een afschot in vergelijking met klassieke aanzitjacht. Bovendien blijven de dieren langer ter plaatse waardoor de kans op het plaatsen van een veilig en goed schot verhoogt, en er een betere mogelijkheid is om selectief bepaalde leeftijd- of gewichtsklassen te schieten.
- **'s Nachts schieten van everzwijnen (nachtelijk afschot):**
Jacht door een individuele jager van op een verhoogde plaats tijdens de nacht. Door de nacht-actieve levenswijze van everzwijnen wordt getracht de bejagingsefficiëntie te verhogen door ze 's nachts te bejagen, al dan niet gebruikmakend van kunstlicht om de dieren beter te kunnen zien.
- **Vangen met kooien:**
Het vangen van everzwijnen met kooien. De gevangen dieren worden vervolgens gedood.
- **Preventieve maatregelen:**
Nemen van preventieve maatregelen om de aanwezigheid van everzwijnen te beperken of te verhinderen.

De respondenten konden scores geven volgens een vijfdelige schaal: -2 (*helemaal niet wenselijk*), -1 (*niet wenselijk*), 0 (*neutraal*), 1 (*wenselijk*) en 2 (*heel wenselijk*). Er is ook de mogelijkheid om *geen mening* aan te geven.

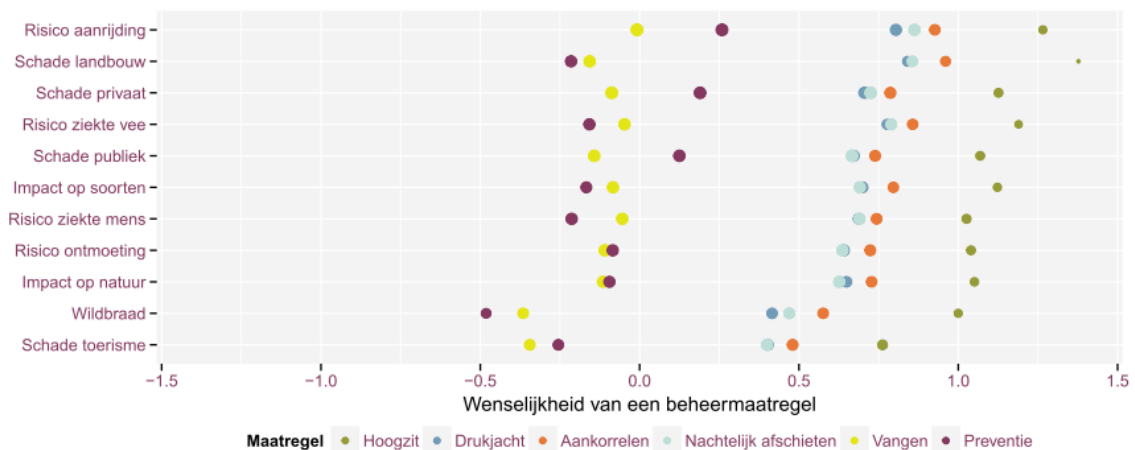
We maken gebruik van een PCI-plot om de resultaten grafisch voor te stellen (zie hoofdstuk 4.1.2 voor uitleg over deze methode).

5.2 Resultaten

Figuur 16 en Figuur 17 stellen de resultaten grafisch voor met behulp van een PCI-plot. Bijlage 8 geeft een overzicht van de cijfers in tabelvorm.

Bekijken we de PCI-plot voor alle respondenten samen (Figuur 16), dan zien we dat het nemen van preventieve maatregelen en het vangen met kooien laag scoren, maar met een relatief grote onenigheid. Bejaging van op een hoogzit krijgt de hoogste wenselijkheidsscore als beheermaatregel voor vrijwel alle voorgelegde negatieve impacts. Hierover heerst tevens een grote consensus tussen alle respondenten (kleinste bol dus laagste PCI). De wenselijkheid van de drie andere maatregelen (drukjacht, aankorrelen en nachtelijk afschot) ligt voor elke negatieve impact dicht bij elkaar, maar ook steeds met een kleinere eensgezindheid tussen de respondenten dan afschot van op een hoogzit.

Wanneer we dezelfde antwoorden aan de hand van een PCI-plot voorstellen, maar deze keer vanuit de invalshoek van de beheermethode (voorgesteld op de Y-as; Figuur 17), zien we hetzelfde beeld. Opnieuw wordt de grote consensus voor het gebruik van de hoogzit om schade bij landbouwgewassen te voorkomen duidelijk. Opnieuw zien we dat de wenselijkheid van preventie en inzet van kooien, over alle respondenten samen genomen, als minder wenselijk gezien wordt dan de andere maatregelen. Maar ook aankorrelen en drukjacht worden hiervoor gekozen - al is de consensus voor het gebruik hiervan kleiner dan voor afschot van op een hoogzit. Tot slot komt uit deze grafieken ook een relatieve voorkeur naar voor, voor afschot van op een hoogzit in vergelijking tot de drie andere vormen van afschot (drukjacht, aankorrelen en nachtelijk afschot).

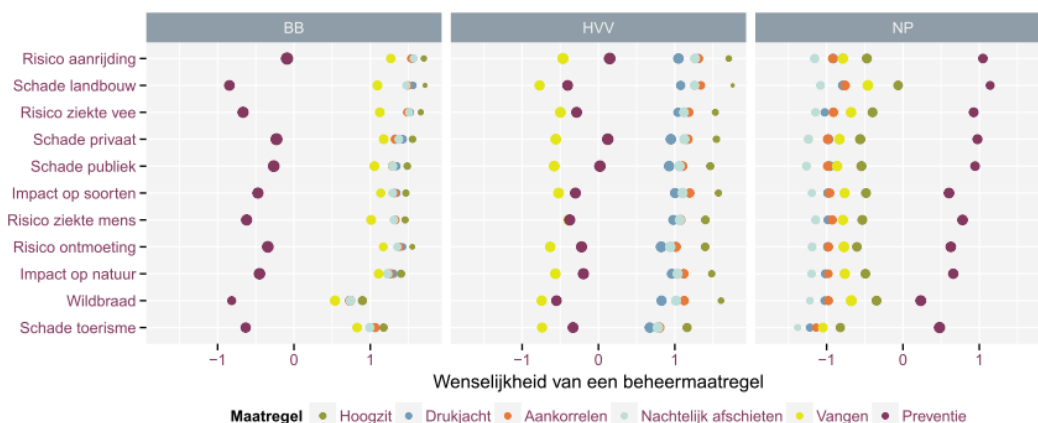

Figuur 16: Gemiddelde waarde over alle respondenten voor de wenselijkheid van beheermaatregelen om negatieve gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen te beperken. De grootte van de bollen is proportioneel met de PCI-score.

Figuur 17: Wenselijkheid van een beheermethode voor de verschillende scenario's, over alle sectoren heen.

De verklaring voor de verschillen in eensgezindheid over de wenselijkheid van bepaalde maatregelen wordt duidelijk als we de PCI-grafieken opsplitsen per belanghebbendenorganisatie (Figuur 18). We krijgen zo zicht op de verschillen in en tussen de belangengroepen. Hoe groter de bol, hoe meer de meningen afwijken binnen een groep, hoe kleiner de bol hoe meer eensgezind men is over de uitspraak. De bevraagde leden van Natuurpunt hebben een uitgesproken voorkeur voor het nemen van preventieve maatregelen (65%), gevolgd door afschot van op een hoogzit (24%). De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen zien afschot van op een hoogzit, aankorrelen en nachtelijk afschot als de drie meest wenselijke opties, met respectievelijk 91%, 78%, en 77%. De twee minst aanvaarde opties voor hen zijn vangkooien en preventie met respectievelijk 23% en 36%. Voor de respondenten van de Boerenbond is de meest geaccepteerde maatregel jacht van op een hoogzit (88%). Het nemen van preventieve maatregelen is voor hen de minst wenselijke maatregel (28%).

Figuur 18: Wenselijkheid van beheermaatregelen om negatieve gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen te beperken - opgesplitst per belanghebbendenorganisatie. De grootte van de bollen is proportioneel met de PCI-score.

5.3 Discussie

We vroegen de respondenten om voor 11 gevolgen van de aanwezigheid van everzwijn de wenselijkheid van zes geselecteerde beheermaatregelen aan te geven. Het patroon per maatregel is nagenoeg gelijk ongeacht de voorgelegde impact van everzwijn. Enkel voor preventie zien we een duidelijk verschil in relatie tot de doelstellingen. Preventie wordt als meer wenselijk beschouwd wanneer het gaat over het verminderen van het risico op aanrijdingen of schade aan private of publieke eigendommen dan in functie van de andere doelstellingen. We zouden bijgevolg per sector met een soort gemiddelde score per type maatregel kunnen werken. Dit in tegenstelling tot wat regelmatig in de literatuur gevonden wordt, namelijk dat de voorkeur, wenselijkheid of acceptatie voor een bepaalde maatregel afhangt van de doelstelling waarvoor deze ingezet wordt of van de context waarin deze ingezet wordt (Jacobs et al., 2010; Liordos et al., 2017; Sponarski et al., 2015).

Afschot van op een hoogzit en aankorrelen worden door alle respondenten het meest wenselijk beschouwd, gevolgd door nachtelijk afschot en drukjacht. Vangen en preventie zijn de minst populaire maatregelen. Afschot vanop een hoogzit in functie van het vermijden van landbouwschade krijgt over alle belanghebbendenorganisaties heen de hoogste wenselijkheidsscore. Hierover heerst ook de grootste eensgezindheid. Voor andere maatregelen en in functie van andere doelstellingen is de eensgezindheid duidelijk minder.

De oorzaak van deze beperkte eensgezindheid ligt in de verschillende visies tussen de drie belanghebbendenorganisaties. Voor Natuurpunt is het nemen van preventieve maatregelen de beste manier, onafhankelijk van de voorgelegde doelstelling. Moeten er dan toch dieren geschoten worden, scoort afschot van op een hoogzit het hoogst, gevolgd door het vangen en vervolgens doden van dieren (vangkooien). Boerenbond en Hubertus Vereniging Vlaanderen scoren laag op vangkooien en op het nemen van preventieve maatregelen. Het is belangrijk om deze negatieve houding van belanghebbenden tegen bepaalde beheermaatregelen in rekening te brengen wanneer men nieuwe beleidsmaatregelen of compenserende maatregelen uitvaardigt, en zeker in die gebieden waar boeren al grote verliezen leden (Marino et al., 2016).

Dat het draagvlak voor vangkooien laag is, kan te maken hebben met de onbekendheid van de techniek, met de perceptie dat vangkooien samengaan met het systematisch uitroeien, omdat het niet beschouwd wordt als een vorm van jacht of omdat vangen met kooien gepercipieerd wordt als een tijdrovende en minder efficiënte techniek. Ook het aspect dierenleed wordt vaak aangehaald in discussies over vangkooien.

Het valt op dat de bevroegde HVV-leden drukjacht minder wenselijk achten dan de andere voorgelegde jachttechnieken, hoewel het een heel effectieve manier van bejaging van everzwijnen is. Onbekend is onbeminde? Uit literatuur blijkt dat kennis een belangrijke dimensie is in het beslissingsproces (Raik et al., 2005). Zo kan kennis van de biologie van everzwijnen, van de verschillende beheermogelijkheden en de impact van everzwijn-mens interacties het beslissingsproces ondersteunen en het draagvlak voor een bepaalde beheeroptie of strategie beïnvloeden.

Samenvatting 5: Wenselijkheid van maatregelen in het kader van een bepaalde doelstelling

- De houding ten aanzien van een beheermaatregel verandert heel weinig naargelang de voorgelegde doelstelling waarvoor de maatregel ingezet wordt. De enige uitzondering hierop is preventie.
- Afschot van op een hoogzit en aankorrelen** komen als meest wenselijke maatregelen naar voren, gevolgd door nachtelijk afschot en drukjacht. Het gebruik van vangkooien en het nemen van preventieve maatregelen zijn het minst populair. De mate van wenselijkheid van een maatregel is wel sector-afhankelijk. Voor het gebruik van hoogzitten in functie van het vermijden van landbouwschade vinden we de hoogste eensgezindheid over alle respondenten heen.
- De bevroagde leden van Natuurpunt hebben een grote voorkeur voor het nemen van preventieve maatregelen. Boerenbond en Hubertus Vereniging Vlaanderen scoren laag voor vangkooien en op het nemen van preventieve maatregelen.
- De bevroagde HVV-leden achten drukjachten minder wenselijk dan de andere voorgelegde jachttechnieken, hoewel dit het een heel effectieve manier van everzwijn-bejaging is.

6 Thema III: Everzwijnbeleid in Vlaanderen

6.1 Waarop moet het beleid zich richten?

6.1.1 Methodologie

De derde vragenreeks peilt naar de prioriteiten die het beleid volgens de respondenten zou moeten volgen met betrekking tot de gevolgen van de aanwezigheid en/of het beheer van everzwijnen. We legden verschillende mogelijke impacts voor (Bijlage 9), waarna de respondent gevraagd werd aan te geven in welke mate hij/zij vindt dat deze belangrijk zijn als beleidsprioriteit. Men kon scoren volgens een vijfdelige schaal: -2 (*zeer onbelangrijk*), -1 (*onbelangrijk*), 0 (*neutraal*), 1 (*belangrijk*) en 2 (*zeer belangrijk*). Er was ook de mogelijkheid om *geen mening* aan te duiden. Tussen de vragen bestond de mogelijkheid om het antwoord toe te lichten.

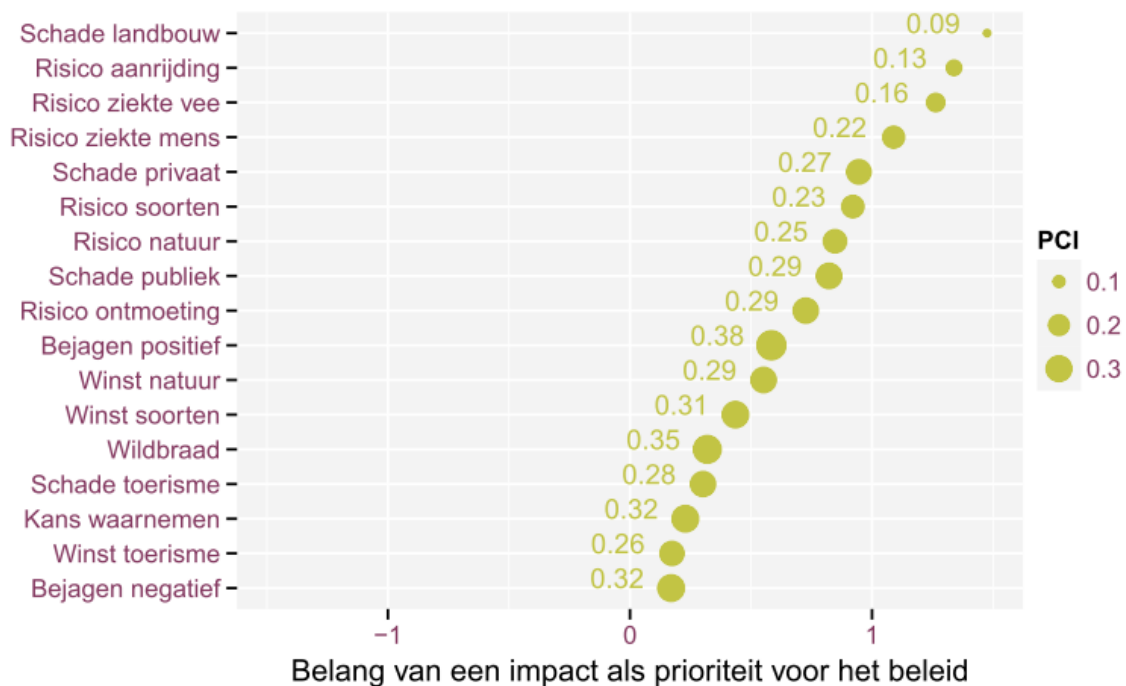
De resultaten worden grafisch voorgesteld met een PCI-plot (zie hoofdstuk 4.1.2 voor meer uitleg over deze methode).

6.1.2 Resultaten

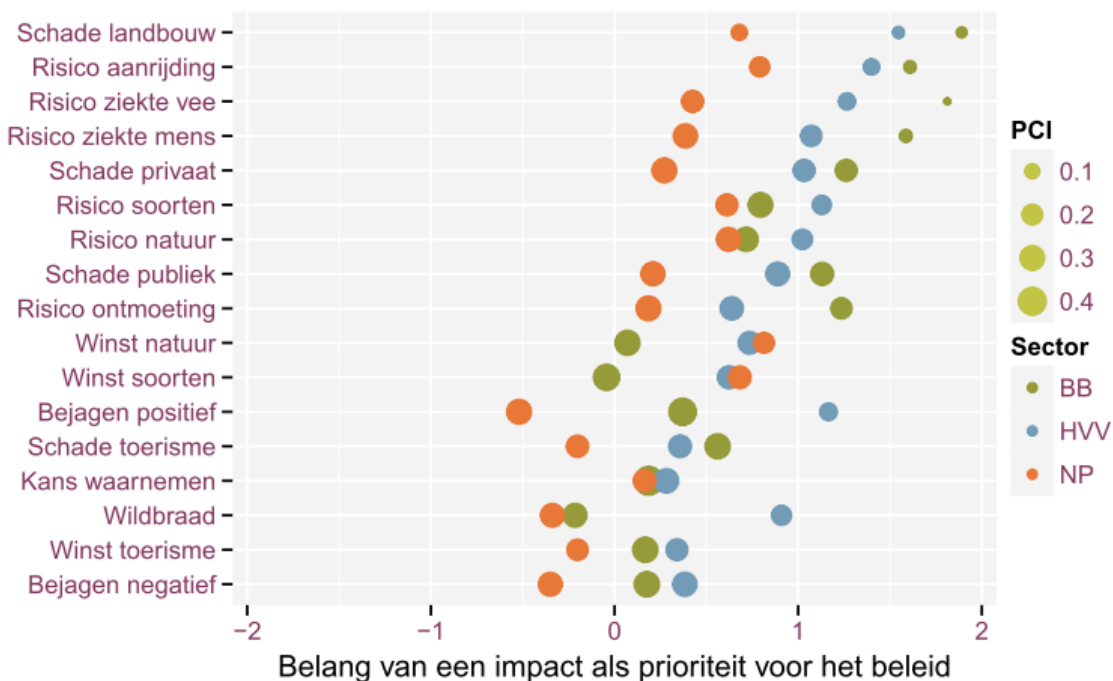
Uit de overzichtplot over alle respondenten heen (Figuur 19) zien we dat de drie items met de hoogste prioriteit **landbouwschade**, **het risico op een aanrijding** en de **kans op overdracht van ziektes op landbouwdieren** zijn. Haast iedereen wil deze thema's hoog op de agenda geplaatst zien. Voor deze impacts – en vooral voor schade aan landbouw – bestaat er ook nog eens een grote eensgezindheid tussen de respondenten (lage PCI-score).

De respondenten vinden dat de overheid het minst prioriteit moet geven aan maatregelen om de inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca te verhogen (winst toerisme), om de negatieve impact van everzwijnen op de gelegenheid te jagen (bejagen negatief) te verlagen en om de beschikbaarheid van duurzaam geoogst vlees van geschoten everzwijnen (wildbraad) te doen toenemen.

In Figuur 20 worden de resultaten uitgesplitst per sector. De mogelijke impacts zijn geordend volgens de gemiddelde score. Bijlage 10 geeft het overzicht van de resultaten in tabelvorm. We zien opnieuw duidelijke verschillen tussen de belanghebbendenorganisaties.

Figuur 19: De impacts waarvoor het beleid volgens de respondenten prioritair maatregelen moet nemen (bekeken over alle sectoren heen); De mate van belang die door de respondent aan een beleidsprioriteit wordt gegeven, wordt weergegeven door de plaats op de X-as; de mate van onenigheid tussen de respondenten door de grootte van de bollen ~ PCI-score.

Figuur 20: Everzwijnbeleid in Vlaanderen uitgesplitst per sector; De mate van belang die door de respondent aan een beleidsprioriteit wordt gegeven wordt weergegeven door de grootte van de bollen ~ PCI-score.

6.1.3 Discussie

Voor de respondenten van deze bevraging zijn de belangrijkste punten waar het beleid maatregelen voor moet nemen, het verminderen van de landbouwschade, het risico op een aanrijding en de kans op overdracht van ziektes op landbouwdieren. Het minst prioriteit moet het beleid geven aan maatregelen die een negatieve impact hebben op het uitoefenen van de jacht en die gericht zijn op het verhogen van de winst voor de toeristische sector. De overeenstemming hierover is hoog bij alle respondenten. De leden van de drie organisaties leggen in grote lijnen gelijkaardige prioriteiten. Hier en daar leggen ze wel andere accenten.

De leden van Natuurpunt geven vrij consistent de laagste scores. De positieve impact die de aanwezigheid van everzwijnen op de natuur en op andere soorten kan hebben, wordt door de respondenten van Natuurpunt en van Hubertus Vereniging Vlaanderen als een belangrijk aandachtspunt voor het everzwijnenbeleid aangeduid. Daarnaast geven ze gelijkaardige scores aan het risico op aanrijdingen, landbouwschade, en negatieve impacts op natuur en soorten.

De leden van de Boerenbond geven aan veel thema's een hoge prioriteit, in het bijzonder aan schade aan landbouwgewassen, het risico op aanrijdingen en de overdracht van ziekten op landbouwdieren en de mens. De interne consensus hieromtrent is heel hoog (lage PCI-score). Ook schade aan tuinen en private eigendommen en het risico op een negatieve ontmoeting met een everzwijn scoren hoger dan bij de andere sectoren. Ze geven net als Natuurpuntleden weinig prioriteit aan het genereren van wildbraad, terwijl HVV-leden hier een hoge score aan geven. Mogelijk heeft dit voor zowel Natuurpunt- als Boerenbondleden niet zozeer met het doel op zich te maken (wildbraad), maar wel met het feit dat dieren gedood moeten worden (NP) of dat ze er meer dieren moeten zijn om wildbraad te kunnen oogsten (BB), en de hieraan gekoppelde angst voor landbouwschade bij de BB-leden. Dit sluit aan bij resultaten uit een Italiaans onderzoek waaruit blijkt dat boeren – de groep die de grootste negatieve impact ondervindt van everzwijnen – de beleidsmaatregelen ondersteunen, zolang deze de economische gevolgen van everzwijnen op de landbouw reduceren.

De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen veelal een tussenpositie in, met als opvallende uitschieter de mogelijkheid om everzwijnen te kunnen bejagen (bejaging positief) en de beschikbaarheid van duurzaam geoogst vlees van everzwijnen (wildbraad).

Samenvatting 6.1: Waarop moet het beleid zich richten?

- De belangrijkste punten waar het beleid zich op moet richten, zijn voor de drie belanghebbendenorganisaties landbouwschade, het risico op een aanrijding en de kans op overdracht van ziektes op landbouwdieren. Schade aan jacht en winst voor de toeristische sector krijgen unaniem de laagste score waarbij de overeenstemming over de organisaties heen hoog is.
- De leden van Natuurpunt geven vrij consistent de laagste scores, behalve wanneer het gaat over het risico op een aanrijding, landbouwschade en de negatieve impact op natuur. De positieve impact die de aanwezigheid van everzwijnen op de natuur kan hebben, wordt door de respondenten van Natuurpunt als een belangrijk doel voor het everzwijnenbeleid aangeduid.
- De leden van de Boerenbond geven aan veel thema's een hoge prioriteit, in het bijzonder i.v.m. schade aan landbouwgewassen, het risico op aanrijdingen en de overdracht van ziekten op landbouwdieren en de mens. De consensus hieromtrent is heel hoog (lage PCI-score). Ook schade aan tuinen en private eigendommen en kans op een negatieve ontmoeting met een everzwijn scoren hoger dan bij de andere sectoren.
- De leden van Hubertus Vereniging nemen een tussenpositie in, met een opvallende uitschieter voor de impact op jacht en de verkrijgbaarheid van duurzaam geoogst vlees van geschoten everzwijnen (wildbraad).

6.2 Mate van steun voor de huidige beleidsprincipes

6.2.1 Methodologie

Een tweede sectie binnen dit thema peilt naar de mate van akkoord met de onderstaande beleidsprincipes van het huidig beleid (Tabel 2).

Tabel 2: Overzicht van de bevroegde beleidsprincipes.

Beleidsprincipe
Alvorens schade te kunnen claimen bij de overheid dienen er preventieve maatregelen te worden genomen
Jagers moeten een afschotplan indienen alvorens ze everzwijnen kunnen bejagen
Alvorens bijzondere jacht en bestrijding uit te mogen voeren, dienen er preventieve maatregelen genomen te worden
Per geschoten everzwijn moeten een afschotmeldingsformulier worden opgemaakt en biologische kenmerken worden genoteerd om de impact van het afschot te kunnen opvolgen en analyseren
Bij geschoten everzwijnen moeten stalen genomen worden in het kader van het screenen van wildziekten

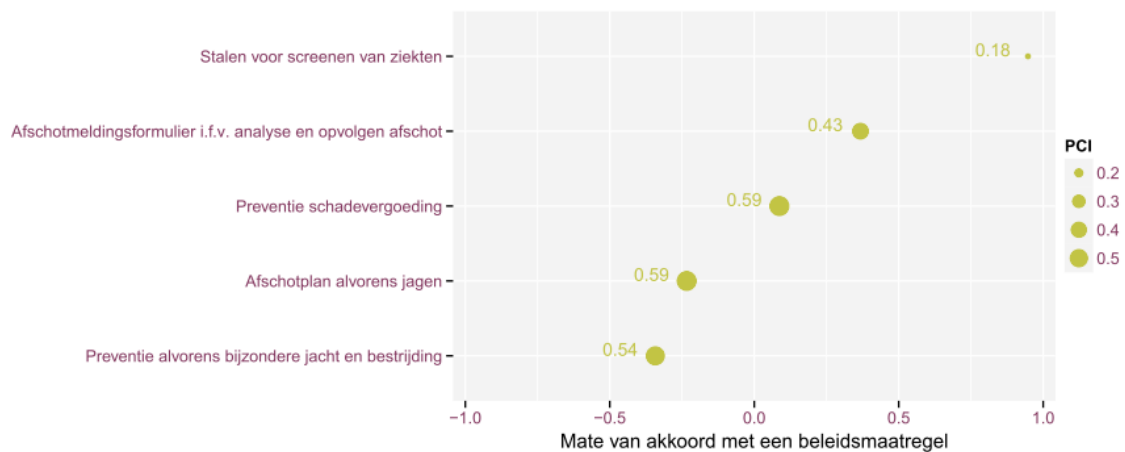
De respondent wordt gevraagd om elk beleidsprincipe een score te geven volgens een vijfdelige schaal -2 (*helemaal niet akkoord*), -1 (*niet akkoord*), 0 (*neutraal*), 1 (*akkoord*) en 2 (*helemaal akkoord*). Er is ook de mogelijkheid om *geen mening* aan te duiden.

De resultaten worden grafisch voorgesteld met een PCI-plot (zie hoofdstuk 4.1.2 Verwerking voor meer uitleg over deze methode).

6.2.2 Resultaten

Figuur 21 en Figuur 22 geven de resultaten weer in een PCI-plot. Bijlage 11 geeft een overzicht van de resultaten in tabelvorm.

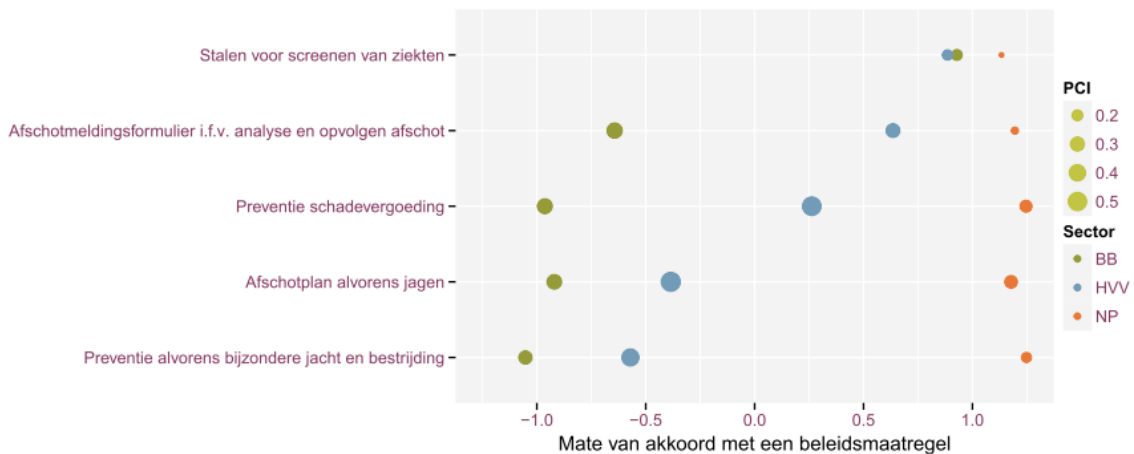
Kijken we naar de resultaten over alle sectoren heen (Figuur 21), dan zien we dat de respondenten enkel in hoge mate akkoord gaan met het nemen van stalen om ziekten te screenen. Hierover bestaat ook een grote eensgezindheid (lage PCI waarde). Veel minder akkoord zien we met de vereiste om preventieve maatregelen te nemen alvorens bestrijding of bijzondere bejaging te mogen uitvoeren. De grote PCI-waarde wat wijst hier ook op grote meningsverschillen tussen de respondenten. De minste eensgezindheid bestaat er over de vereiste om preventieve maatregelen te nemen om schadevergoeding te kunnen krijgen en de noodzaak een afschotplan in te dienen alvorens men everzwijnen kan bejagen.

Figuur 21: Draagvlak voor beleidsmaatregelen over alle belanghebbendenorganisaties heen. Grootte van de bollen ~ PCI-score.

Wanneer we de resultaten per sector uitsplitsen (Figuur 22) zien we een duidelijk verschil tussen de leden van de verschillende organisaties. De respondenten van Natuurpunt en van de Boerenbond hebben een uitgesproken en erg verschillende visie op de huidige beheermaatregelen. De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen een tussenpositie in, waarbij binnen de groep de twee uiterste scores (-2 en 2) beide soms goed vertegenwoordigd zijn (hoge PCI-waarde).

De leden van Natuurpunt antwoorden vrij uniform op alle maatregelen en er zijn weinig meningsverschillen binnen de groep. Boerenbondleden zijn haast overal afwijzend, maar de meningen zijn onderling meer verdeeld (hogere PCI-waarde) dan bij Natuurpunt.

Figuur 22: Draagvlak voor beleidsmaatregelen per belanghebbendenorganisatie. Grootte van de bollen ~ PCI-score

6.2.3 Discussie

De leden van de drie organisaties nemen in hun waardering voor de huidige beleidsprincipes duidelijk een ander standpunt in, waarbij de leden van de Boerenbond aan het negatieve uiteinde van het spectrum staan en de leden van Natuurpunt aan het positieve. De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen een tussenpositie in.

De Natuurpuntleden zijn voor preventie en staan achter een afschotplan vooraleer er gejaagd kan worden. Zij vinden het ook belangrijk om het afschot te melden en stalen te nemen voor analyse en opvolging van het afschot. De Boerenbondleden staan afwijzend ten opzichte van al de bevroegde maatregelen, met uitzondering van het nemen van stalen om ziekten te screenen. Een mogelijke verklaring is dat inzicht in eventuele verspreiding van ziekten onmiddellijk nut heeft voor hun sector, terwijl de andere maatregelen, vanuit hun standpunt gezien, geld kosten (preventie) of voor vertraging zorgen en snel ingrijpen bemoeilijken (afschotplan en afschotformulieren).

Daarnaast is uit onderzoek ook geweten dat mensen die al verliezen geleden hebben ten gevolge van de aanwezigheid van everzwijnen of grote carnivoren, algemeen negatiever staan tegenover de aanwezigheid van deze dieren en minder tolerant zijn (Roskaft et al., 2007). Dit kan verklaren waarom de bevraagde Boerenbondleden tegen elke maatregel zijn die de bejaging en bestrijding van everzwijnen bemoeilijkt.

De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen een tussenpositie in. Net zoals de Boerenbondleden kunnen zij zich weinig vinden in beperkende voorwaarden voor de jacht (preventie, afschotplan), maar zij zijn milder in hun oordeel. In tegenstelling tot de Boerenbondleden zijn HVV-leden er in beperkte mate voorstander van om eerst preventieve maatregelen uit te voeren vooraleer een schadeclaim kan ingediend worden. Zij staan er ook achter om afschot te melden en stalen te nemen.

Bovenstaande sluit aan bij wat we in de literatuur vinden over de maatschappelijke aspecten van soortenbeheer: de voorgestelde maatregelen kunnen vaak controversieel zijn en er zijn zowel respondenten die ze acceptabel vinden als respondenten die ze niet acceptabel vinden (Jacobs et al., 2010; Liordos et al., 2017; Sponarski et al., 2015). Als beleidsmakers deze conflicten willen aanpakken, moeten ze verder gaan dan de louter technische aspecten van het beheer. Effectief management gaat immers niet alleen over het verminderen van de impacts maar evengoed over luisteren naar de betrokkenen die met de aanwezigheid van de everzwijnen geconfronteerd worden (Frank et al., 2015). Doet men dit niet en gaat het beleid direct over op een keuze van beheeropties om schade en/of direct negatieve impacts weg te werken, dan slaat het een aantal belangrijke stappen in het proces over. Gevolg is dat er niet bij alle betrokkenen een draagvlak is voor de beheeropties. Het is alsof men een huis bouwt zonder een degelijke fundering. Bij het uitwerken en implementeren van faunabeheer in samenwerking met belanghebbendengroepen, is het belangrijk te beseffen dat de afname van de directe impacts slechts één van de vele en veelal laatste uitkomsten is van collaboratief beheer, en dat het succesvol realiseren ervan afhankelijk is van het hele voorafgaand proces met alle hierbij horende tussenstappen (Raik et al., 2005).

Samenvatting 6.2: Mate van steun voor de huidige beleidsprincipes

- De drie organisaties nemen een ander standpunt in over de actuele maatregelen om everzwijnen te beheren, waarbij de leden van de Boerenbond aan het ene uiteinde van het spectrum staan en de leden van Natuurpunt aan het andere. De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen een tussenpositie in.
- De leden van de Boerenbond staan afwijzend ten opzichte van alle vermelde beleidsprincipes, met uitzondering van het nemen van stalen om ziekten te screenen.
- De leden van Natuurpunt steunen het basisprincipe van preventie in het huidige beleid, evenals het verplicht afschotplan. Zij vinden het ook belangrijk om afschot te melden en stalen te nemen in het kader van screening op wildziekten.
- De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen een tussenpositie in. Net zoals de Boerenbondleden kunnen zij zich weinig – maar minder uitgesproken dan de leden van de Boerenbond - vinden in (administratieve) voorwaarden voor de jacht (verplichting voor het nemen van preventieve maatregelen, afschotplan). In tegenstelling tot de Boerenbondleden zijn HVV-leden er in beperkte mate voorstander van om eerst preventieve maatregelen uit te voeren vooraleer een schadeclaim kan ingediend worden. Zij staan ook achter het principe van de verplichte afschotmelding en het nemen van stalen in het kader van ziektescreening, zij het minder uitgesproken dan Natuurpuntleden.

7 Overzicht van de vrije opmerkingen

7.1 Methodologie

Bij elke vragenreeks was er op acht plaatsen de mogelijkheid om vrije commentaren mee te geven. Met 810 ingevulde vragenlijsten wil dit zeggen dat er potentieel bijna 6500 vrije velden ingevuld konden zijn. In het totaal werden er 3587 velden ingevuld. De analyse van deze vrije velden heeft vooral tot doel die vragen/opmerkingen te extraheren die veel voorkomen en dus leven onder de respondenten. De antwoorden zijn heel divers: suggesties, klachten, bedenkingen en vragen. Alle commentaren werden volgens de grote thema's geordend en per belanghebbendenorganisatie. Onderstaande paragrafen geven een aantal algemene en/of vaak terugkerende commentaren weer.

7.2 Gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen

Bij de **Boerenbondleden** leven er veel concrete vragen over de schade die everzwijnen aanrichten. Zij zien de impact van de aanwezigheid van everzwijnen alsmaar groter worden. Op locaties met grotere populaties, spreken ze over percelen maïs of tarwe waar de verliezen oplopen tot 70-75% en platgetrapte of omgewoelde gewassen. Er wordt gesproken over everzwijnen die stallen inlopen, aanrijdingen met everzwijnen en aanvallen op mensen met honden. Er leeft ook angst voor het overdragen van ziekten, waaronder Afrikaanse varkenspest.

"(...) Wij hebben percelen waar elk jaar 70% van de maïs vernield wordt door everzwijnen. Wij hebben al everzwijnen in de stal gehad en hier zijn al meerdere aanrijdingen met everzwijnen geweest. (...)".

"Als landbouwer verlies ik elk jaar de opbrengst van ongeveer 1 ha maïs t.g.v. schade toegebracht door everzwijnen".

Ook de invloed op fauna en flora wordt vermeld, waarbij er minder weidevogels zouden voorkomen sinds de aanwezigheid van everzwijnen.

"Negatief naar alle klein wild toe. Eveneens slecht voor alle grondbroeders (kievit, geelgors, ...) Hoeven voor mijn part hier niet voor te komen!"

"Ik merk door een verhoogde aanwezigheid van everzwijnen, dat de weide vogels minder broeden waar er veel varkens rond trekken. Wat ik zeer betreurt daar ik in het verleden veel moeite gedaan heb voor de weide vogels".

Een grote brok van de commentaar behelst het thema 'schade' en de financiële gevolgen hiervan (inkomensverlies, extra kosten aan arbeidstijd, de factuur voor het nemen van preventieve maatregelen ...).

"De landbouwschade is misschien niet groot, 5% bv van een perceel. Maar als je rekening houdt met een arbeidsinkomen van slechts 10 à 15 % van de totale opbrengst dan gaat er met 5 % omzetverlies dus 50% van het inkomen naar de haaien!! En deze vraag werd niet gesteld: hoe groot is het inkomensverlies voor de boer. Zonder nog maar te zwijgen over de extra kosten met vooral arbeidstijd".

"De zwijnen hebben mijn weiland omgewoeld. ik heb voor 1500 euro afrastering en elektro aangeschaft plus 2 dagen werk. bij wie kan ik deze factuur neerleggen".

Er leven ook zaken omtrent de jacht.

"Overal en altijd bejaagbaar laten ook in gebieden beheerst door milieuverenigingen en zeker door ANB".

"Jacht moet ganse jaar open zijn".

"Overal en altijd bejaagbaar".

"Bejaging in natuurgebieden mogelijk maken om over-populatie te voorkomen".

In de gebieden waar er (nog) geen everzwijnen voorkomen, wil men dit zo houden. Waar de dieren wel aanwezig zijn, verandert het taalgebruik naar niet mis te verstane bewoordingen als “nultolerantie”, “uitroeien”, “vernietzucht”, “drastisch aanpakken”, “onveilig”.

Er wordt ook gevraagd naar concrete cijfers over de stand van zaken.

“Er moeten duidelijke cijfers komen van schade door everzwijnen (vooral in landbouw, verkeer als natuur). De impact is nu niet gekend en waarschijnlijk groter dan gedacht. Men moet dan ook realistisch zijn en durven schieten en niet de individuele chauffeur of landbouwer voor de schade laten opdraaien”.

Ook bij de **HVV-leden** is er vraag naar concrete gegevens en kennis. Er heerst veel onduidelijkheid over de hoeveelheid schade en de bedragen waarover het gaat, en over het aantal aanwezige dieren.

“Mens en omgeving sensibiliseren i.v.m. de everzwijnenpopulatie (negatieve en positieve effecten belichten)”.
“(…) Hoeveel schade? (…) Aantal varkens? Er is nog teveel onduidelijkheid zowel tussen “groenen”, jagers en landbouwers enz”.
“We hebben eigenlijk geen idee van de bedragen veroorzaakt door schade van everzwijnen”.

Over de aanwezigheid van everzwijnen zijn de HVV-leden verdeeld. Volgens sommigen zouden ze overal moeten kunnen voorkomen en mag hun aantal zelfs toenemen, volgens anderen zijn ze nu met te veel of horen ze hier niet thuis. Sommigen vermelden dat ze “liever everzwijnen hebben dan recreanten die alles verstoren”.

“Everzwijnenpopulatie zouden overal moeten kunnen mits deze binnen de perken blijft. De jacht op everzwijnen zou versoepeld moeten worden eens de aantallen groeien. Drijf en drukjachten zijn in Vlaanderen op vele plaatsen moeilijk te organiseren maar nachtaanrit vanop kansel of hoogzit moet kunnen..”

“Een gezonde stand mag er zijn, weinig waar de invloed op schade groot is, meer waar het kan”.

“Het everzwijn hoort niet thuis in Vlaanderen”.
“Everzwijnenpopulatie houden waar ze nu is. Niet laten toenemen in gebieden waar er nu geen aanwezig zijn”.
“Ik zie in Zuid-Limburg de nultolerantie graag gehandhaafd”.
“Het everzwijn kan samen met de grote populatie predatoren (vossen, kraaien, zwerfkatten, ...), enkele andere nieuwkomers (zoals wasberen, marterhonden, marters, ...) en de huidige moderne, snelle landbouwmethodes wel eens de spreekwoordelijke druppel worden voor de huidige overblijvende fauna en flora. (...)”.
“(…)Sorry Vlaanderen heeft een te kleine natuur- en bosdomein voor wilde varkens!”.

Een aantal respondenten ziet de komst van de everzwijnen als een verrijking van de natuur en een toename aan biodiversiteit.

“Everzwijnen dragen bij aan de biodiversiteit en hebben dus een positieve impact op de natuur. (...)”.

Velen stellen ook de vraag om de jacht te versoepelen wanneer het aantal everzwijnen toeneemt, of ze ten allen tijde te kunnen bejagen en jacht in natuurgebieden toe te laten. Er wordt ook gerefereerd naar de jachtwetgeving in onze buurlanden.

“De bijzondere bejaging op everzwijnen toelaten zonder veel formaliteiten en regels. In het verkeer de mensen sensibiliseren en de zwarte punten goed aanduiden”.
“De everzwijnen moet overal bejaagbaar zijn, ook in natuurgebieden zodat ze daar geen rust hebben om te kweken en gaan eten bij de boeren. De jager is hier machteloos door”.
“Vooral problemen in landbouw door beperkte mogelijkheden om er op te jagen”.
“Bejaag in bepaalde periodes ook de zeugen bij over-populatie”.

“Ten alle tijden te laten bejagen zoals in alle andere landen”.
“Jachtwetgeving aanpassen conform Duitsland en Nederland”.

Bij **Natuurpuntleden** liggen de accenten duidelijk anders. Vele respondenten vinden dat everzwijnen hier thuishoren en ingrijpen mag enkel in het geval van (mogelijke) schade aan kwetsbare natuur (zeldzame soorten beschermen). Het beleid/mens dient zich aan te passen en niet het everzwijn.

“In natuurgebieden moet het afschieten van everzwijnen tot een minimum herleid worden; alleen als er aantoonbare schade is of gevaar voor de bevolking”.
“Laat de natuur zo veel mogelijk haar gang gaan. Mensen die er last van hebben raad ik aan om hun velden zelf te beschermen door draad te spannen”.

“Everzwijnen beleid dient ingepast te worden in een ecologische totaalvisie voor de natuur in Limburg/Vlaanderen waarbij het evenwicht van de natuur als leidraad moet gelden, en er daarna naar maatregelen voor de resulterende collateral damage gekeken moet worden. Dit alles gebaseerd op reële cijfers, en wetenschappelijke inzichten en niet op meningen van belanghebbendenorganisaties of individuen”.

“Everzwijnen zijn onderdeel van de natuurlijke fauna. Het is de mens die maatregelen moet nemen om schade te beperken door rasteren, voorzichtig te rijden etc. Niet door het uitroeien van de soort in Limburg”.

Sommigen wijzen op de impact van de aanwezigheid van de everzwijnen op avifauna en flora. Anderen zien het veel ruimer en hebben het over het belang van verbinden van natuurgebieden via ecoducten, het aanbrengen van omheiningen en een betere ruimtelijke ordening.

“Kan zware impact hebben op avifauna meer bepaald grondbroeders zoals Fluiter, Houtsnip e. a. Ook soorten in (ondiepe) vijvers staan zwaar onder druk van de vele everzwijnen die hier overdag komen rusten (eigen ervaring)”.
“Onze bossen zijn te klein voor een groot everzwijnen bestand. Zij kunnen bijdragen tot bosverjonging maar ook schade toebrengen aan bosverjonging en zeldzame vegetatietypes”.
“Everzwijnen kunnen naast schade aan omliggende eigendommen van particulieren, landbouwers, etc. bijvoorbeeld ook schade aanrichten aan zeldzame biotopen als graslanden met talloze orchideeën”.

“Grote habitats zouden aangewezen kunnen zijn, zonevreemde woningen in de toekomst vermijden, een meer doordachte ruimtelijke ordening en minder wegen”.
“De impact zou kleiner zijn bij een goede ruimtelijke ordening en grotere natuurgebieden met betere verbindingen ertussen”.
“Meer rasters langs de wegen zou al veel oplossen”.

Ook bij de leden van Natuurpunt leeft de vraag naar kennis en educatie. Daarnaast vraagt een respondent naar “het terug bijbrengen van bewustwording en respect voor de natuur”.

“De meerwaarde van everzwijnen op ecosystemen is bijzonder groot maar worden helaas nauwelijks belicht”.
“Educatie, bewustwording en het terug bijbrengen van respect voor natuur en dier zou hier misschien de oplossing voor zijn”.

Een enkele respondent suggereert dat jagers everzwijnen uitzetten.

“Gevolg van (illegale) uitzetting door jagers. Stop uitzetten en alles komt weer goed”.

7.3 Wenselijkheid van beheermaatregelen

Kijken we naar de opmerkingen over de wenselijkheid van beheermaatregelen, dan zien we grotendeels dezelfde zaken terugkomen.

Respondenten van de **Boerenbond** hebben verdeelde meningen over het plaatsen van afrasteringen. Sommigen zeggen dat de leefgebieden afgerasterd moeten worden, anderen geven dan weer aan dat dit onrealistisch is. Ook gaan er stemmen op om het plaatsen van afspanningen op kosten van de maatschappij te doen.

“Als er afspanningen of dergelijke moeten geplaatst worden moet dat op kosten van de maatschappij”.
“Enkel het inperken van de populatie zal enig effect hebben. Het plaatsen van afrastering en schrikdraad verplaatst enkel het probleem, zij die denken dat dit een oplossing is moeten dan de kosten maar dragen en de werken ook uitvoeren”.
“Het plaatsen van omheiningen is niet realistisch vermits b.v. langs een beek onmogelijk is”.

Regelmatig wordt ook vermeld dat men vindt dat everzwijnen hier niet thuis horen en dat ze zorgen voor een afname van ander wild. Weer valt het duidelijke taalgebruik op. Woorden als “nultolerantie”, “uitroeien”, “alle mogelijke verdelingsmiddelen toestaan”, “er is onvoldoende bejaging”, “er is geen beheer nodig, gewoon afschieten” komen regelmatig voor. Ook hier weer de allusie op de jacht die ruimer mag.

“Wilde zwijnen hoeven niet beheerd e worden, enkel afgeschoten”.
“Schiet ze allemaal dood dan zijn al de problemen van de baan ze horen hier niet thuis”.
“De natuur en mens kan zeer goed zonder deze dieren die alleen maar grote schade aanrichten en geen nuttige bijdrage leveren in de natuur”.

“Dat er geen beperkingen op de jacht moeten zijn buiten de natuurgebieden”.
“De jagers hebben te weinig de gelegenheid om de dieren te schieten”.
“Onvoldoende bejaging”.
“Vrije jacht op everzwijnen”.
“Gewoon afschieten de rommel”.

Een enkele respondent vraagt naar informatie over wat er wel en niet mag met vangkooien.

“Meer info over wat wel of niet mag i.v.m. vangkooien”.

Bij de **HVV-leden** gaat het veelal over beheer, waarbij men vraagt naar een verantwoord beheer, rekening houdend met de sociale structuur van everzwijnpopulaties en een snelle dood. Een flexibel beheer ook, aangepast aan plaatselijke omstandigheden, en niet steeds wijzigend.

“Laten we deze diersoort op een verstandige manier beheren”.
“Het beheer dient op een verantwoorde manier te gebeuren. rekening houdend met weidelijkheid (snelle plotse dood) en dient een goede populatieopbouw van het bestand te beogen.(sociale structuur)”.
“Beheermaatregelen voor 9 jaar maken en niet constant wijzigen gelijk nu”.

Everzwijnen dragen bij tot de biodiversiteit, beheer ze met jagers! Anderen opperen voor het afschaffen van de licentiejacht, willen jacht op alle momenten mogelijk zien en er gaan stemmen op om de jacht uit te breiden naar natuurgebieden en eigendommen van ANB.

Een aantal suggesties gaan ook over de manier van jagen. Zo blijkt uit de commentaren dat volgens sommige HVV-leden drukjachten delicaat zijn, leiden tot minderwaardig wildbraad en veel dierenleed veroorzaken. Vangen met kooien is enkel voor onderzoek zeggen anderen, en nachtjacht werkt stroperij in de hand. Er is ook een suggestie om de individuele jacht verder uit te bouwen om een verhoogde kans op afschot te realiseren, door bijvoorbeeld verderplaatsen toe te laten - iets wat op dit moment echter wettelijk al toegelaten is.

“Individuele jacht verder uitbouwen om een verhoogde kans op afschot te realiseren. bv. voederplaatsen binnen de 150 m. toelaten”.
“Nachtrichtkijkers en warmtebeeld richtkijkers toelaten”.
“Jacht ook toestaan op eigendom ANB, Natuurpunt enz. door de plaatselijke wildbeheerseenschap”.
“Ook jacht toelaten in natuurgebieden”.
“Licentie jacht afschaffen en aan naastliggende jager verpachten”.
“Drukjachten op varkens is een delicate aangelegenheid die tot minderwaardig wilbraad en veel dierenleed kan veroorzaken. Indien noodzakelijk moet ze door ervaren personen worden uitgeoefend. Enkel met aanzitjacht zonder kirren of nachtaanzit is het haast onmogelijk om de populatie onder controle te houden”.

Natuurpuntleden pleiten voornamelijk voor het nemen van preventieve maatregelen. Jacht is een laatste middel. Hierbij wordt Limburg als voorbeeld aangehaald, zonder dit verder te duiden.

“Het is in Limburg bewezen dat preventieve maatregelen helpen”.
“In gebieden waar veel everzwijnen zitten, vooral werken met schrikdraad, afrasteringen. Ook langs de wegen om aanrijdingen te voorkomen. De mensen leren hoe ze om moeten gaan met deze dieren”.
“Het afrasteren van plekken waar de everzwijnen niet mogen komen is belangrijk”.
“Dodend moet pas als er écht sprake zou zijn van schade aan de natuur op zich of t. a.v. de volksgezondheid”.
“Jacht moet een het laatste middel zijn. De verantwoording ligt bij de mens om schade door zwijnen te beperken”.
“Jacht is een hobby, geen beheermaatregel en zal dus ook nooit een geschikte oplossing zijn. Zeker niet in een druk bewoond land als het onze. De risico's verbonden aan schieten zijn te groot”.

Anderzijds is het belangrijk om schade op te meten en everzwijnen te tellen. Landbouwers moeten steunmaatregelen krijgen, zowel bij het nemen van preventieve maatregelen als na schade.

“Eerst schade opmeten en het juiste aantal everzwijnen tellen”.

7.4 Everzwijnbeleid in Vlaanderen

Zowel bij de algemene vraag rond beleidsprioriteiten als bij de verschillende beleidsprincipes konden de respondenten telkens ook hun commentaar hierover meegeven. Hieronder volgt een overzicht van de punten die bij de drie belanghebbendenorganisaties naar boven kwamen.

De **Boerenbondleden** vinden het beleid te laks en willen inspraak in het beleid. Vaak gaat het om algemene uitspraken zonder daarbij in detail te gaan.

"Het is erg pretentius te spreken van beleid, alsof politici en ambtenaren de zaak nog in de hand hebben".
"Veel te laks".
"Het politiek beleid houdt te weinig rekening met de realiteit en is laks en te stroef".
"Gewoon te laks het is 5 voor 12 hoeveel schade en leed moeten ze nog veroorzaken".
"Zeer slecht beleid al jaren".
"Het loopt helemaal uit de hand".
"Hierover beslissen onbevoegde extreme ecologen".
"Laat de landbouwers en alle schadelijders ook mee doen aan dit beleid".

Ook hier worden opmerkingen gemaakt over het niet thuishoren van everzwijnen in Vlaanderen en een versoepeling van de jacht. Dit wordt vaak duidelijk gemaakt in termen als "opruimen" en "bestrijden".

"Natuur moet jagers meer toegang geven om in natuurgebieden te jagen op schadelijk wild".
"Horen niet thuis in Vlaanderen".
"DE jachtwetgeving moet nog veel soepeler worden".
"Dringende versoepeling van de jacht (nachtjacht)".

Sommige respondenten eigenen de everzwijnen toe aan Natuurpunt en vinden dat zij de schade moeten betalen.

"De invloed van de natuurverenigingen op het beleid om het behoud en bescherming van de evers weegt zwaarder door in het beleid dan de schaderempel voor landbouw en veiligheid voor verkeer".
"Het lijkt mij dat als natuur everzwijnen wil het aan natuur is om deze binnen hun domeinen te houden".
"Ik vind dat natuurpunt de schade moet betalen. Zij zijn verantwoordelijk voor hun dieren. Landbouwers moeten ook op draaien als hun dieren schade toe brengen".

Ook bij de **HVV-leden** lezen we beschuldigingen aan het adres van het beleid dat "onder invloed is van de fundamentalistische groenen". De wetgeving moet aangepast worden en zich "niet laten leiden door zogenaamde dierenbeschermers".

"De regering bestelt te veel studies en is onder invloed van fundamentalistische groenen en verliest daardoor te veel tijd om te beslissen wat het gezond verstand al jaren aangegeven had. Er bestaan genoeg studies in de omliggende landen".
"Stom groen beleid".
"Wetgeving adequaat aanpassen en niet laten verleiden door zogenaamde dierenbeschermers".
"Beleid heeft geen benul van bejaging van het everzwijn ze laten zich te zeer leiden door emoties i.p.v. objectieve gegevens en mensen met kennis ter zake".
"Het is al "too late en nog steeds far "too less" In Duitsland is het laatste kleinwild bijna verdwenen, wij gaan langzamerhand dezelfde toer op".
"Als men een nulbeleid nastreeft moet men de uitvoerders de mogelijkheden bieden om dit degelijk te doen, zonder al dat extra papierwerk en bemoeienissen. Plaatselijk kan men toch beter beheren dan van bovenuit?"

Respondenten van Hubertus Vereniging Vlaanderen vinden de jacht teveel gereguleerd, met veel papierlast en administratie. Ook zijn er volgens sommigen te veel studies waardoor veel tijd verloren gaat. Verschillende keren wordt verwezen naar het jachtbeleid van onze buurlanden Nederland en Duitsland.

“Toelaten van nachtijacht met nachtkijker heel de maand/ jaar door en niet enkel rond vol maan. Toelaten van geluidsdemper om de storing te verminderen en voerplaatsen aanleggen (niet in kleine cultuur). Deze wijze gebeurt reeds in landen waar men al evers jaagt sinds mensenheugenis. Nederland en GB en Duitsland is jacht toegelaten met geluidsdemper en in sommige landen lijk CZ en NL, Duitsland nachtijacht met nachtkijker of warmtekijker”.

“Maak het niet moeilijker dan het is: doe gewoon na hoe ze het in de ons omringende landen doen zoals Duitsland of Frankrijk. We moeten het warm water niet willen gaan uitvinden”.

“Dat alles soepeler zou moeten gaan en dat de jagers meer steun krijgen op alle vlakken”.

“Teveel gereguleerd naar de jager toe”.

“Te veel papierlast en te veel wijzigingen in het afschot”.

“Alles moet versoepeld worden. Elke WBE waar zich everzwijnen bevinden, moeten automatisch de bijzondere jacht en/of bestrijding kunnen uitvoeren, zonder al te veel papierwerk en voorzorgsmaatregelen”.

Ook hier weer de vraag om de licentiejacht af te schaffen, jacht ten allen tijde toe te laten en dit op alle openbare gronden. Ook onder deze topic wordt aangegeven dat everzwijnen hier niet thuis horen. Er wordt een oproep gedaan tot nachtijacht met nachtkijkers en warmtebeeldkijkers.

“Stop de licentiejacht van ANB”.

“De WBE met zijn jachtgroepen meer macht geven ten aanzien van de percelen die thans niet bejaagbaar zijn”.

“Waar de omstandigheden het toelaten, zou een beheer jacht op de evers moeten kunnen. (militaire domeinen, uitgestrekte niet gecultiveerde gebieden, de rest: nultolerantie”.

“De gewone jacht (loerjacht op hoogzit) zou jaar rond mogelijk moeten zijn”.

Enkele respondenten ijveren ervoor om meer verantwoordelijkheid te geven aan de jager en de wildbeheereenheid (WBE) om aan wildbeheer te doen. Een andere respondent heeft het over de nood aan permanent overleg tussen alle sectoren en nog iemand anders baalt over de manier waarop bejaging aan het grote publiek wordt voorgesteld.

“Wildbeheer in het algemeen dient permanent in overlegvorm met alle sectoren worden doorgevoerd, teneinde problemen tijdig het hoofd te kunnen bieden”.

“Men mag meer verantwoordelijkheid aan jagers en WBE geven om op een verantwoorde manier aan wildbeheer te doen”.

“Jagen is een vorm van management inzake everzwijnenbeheer en biodiversiteit dewelke in onvoldoende mate erkend wordt en blind negatief voorgesteld wordt in de publieke opinie”.

Ook bij **Natuurpuntleden** is er kritiek op het beleid. Voorts geven verschillende respondenten aan dat het beleid zich moet oriënteren op preventie en niet zozeer op jacht.

“Er is geen beleid, het zijn ingevingen van het moment”.
“Kijk ruimer en zorg voor voldoende leefgebieden voor fauna en flora i.p.v. maatregelen te treffen in functie van de onverdraagzame mens die met zijn wagen over kleine landwegen wil racen, recreanten die enkel wilde dieren in de zoo willen bekijken, groot- en kleinschalige landbouw, ...”.
“Het beleid moet afgestemd zijn om de negatieve impact op landbouw, natuur, gezondheid, verkeersveiligheid, enz. te beperken, niet om meer gelegenheid om te jagen te creëren”.
“Het beleid van everzwijnen moet vooral op preventie gebaseerd zijn en niet op maat van de jacht”.

Een aantal respondenten geven gematigde reacties waarbij jacht in meerdere of mindere mate wordt toegestaan.

“Onder controle houden van populatie is zeer belangrijk. Afschot lijkt me een aanvaardbare methode hiertoe, bij gebrek aan betere”.
“Ik mij zou kunnen neerleggen bij bejaging, als het écht nodig zou zijn, zolang de handhavers van die regels de everzwijnen niet zouden verwarren, met hertjes, reeën en vossen en ander zeldzaam wild, maar wie geeft ons die garanties. Vandaar dat ik liever andere maatregelen zie, indien enigszins mogelijk”.
“Jacht zal belangrijk zijn om een ongebreidelde uitbreiding tegen te gaan. Dat wil niet zeggen dat de mens niet in de eerste plaats preventieve maatregelen moet nemen”.

Enkele respondenten suggereren dat everzwijnen uitgezet worden.

“Ze zijn door de kweker van everzwijnen uitgelaten”.
“Ik denk dat de overheid beter moet toezien op het uitzetten van dieren in het wild”.

Ook hier weer de roep naar educatie waarbij men mensen opnieuw moet leren om samen te leven met de natuur.

“Educatie van de mensen is hier van het grootste belang!! Mensen moeten terug gaan leren om te delen met de natuur, om samen te werken met de natuur i.p.v. ertegen”.

7.4.1 Alvorens schade te kunnen claimen bij de overheid moeten er preventieve maatregelen genomen worden.

De **Boerenbondleden** voelen zich slachtoffer van de aanwezigheid van everzwijnen. Zij vinden dat niet zij moeten opdraaien voor de kosten van preventie maar schuiven deze taak af op de overheid.

“Omdat iedereen zijn deel van de oplossing moet aanbrengen”.
“Waarom moet de privé die kosten doen”.
“Boeren dienen niet op te draaien voor dergelijke schade”.
“Overheid moet maatregelen nemen niet de landbouwer”.
“De overheid heeft een preventieve taak te vervullen: horeca, landbouw mogen niet de dupe zijn van laks beleid”.

Bovendien zijn preventieve maatregelen vaak onhaalbaar en duur en stelt men zich de vraag wie dit allemaal zal betalen?

“Preventieve maatregelen nemen kost tijd en geld”.
“Hoge kostprijs van preventieve maatregelen”.
“Wie vergoedt de kosten van de preventieve maatregelen”.
“Onhaalbaar”.
“Omdat de maatregelen in de praktijk niet uitvoerbaar zijn en dat er gebieden zijn van natuurpunt en staatsbossen waar de everzwijnen kweken als konijnen zonder enige beperking”.
“Een afrastering is heel moeilijk om het land te bewerken, ongepast en kostelijk”.

Natuurpunt en de overheid worden als verantwoordelijk gezien voor het voorkomen van everzwijnen. Zij zijn volgens de respondenten dan ook verantwoordelijk voor het weghouden van de dieren van de terreinen van de landbouwers.

“Als natuurjongens evers willen, moeten ze ook de gevolgen dragen”.
“Als natuur everzwijnen wil is het aan natuur om deze dieren binnen haar domein te houden, niet aan landbouw om ze buiten te houden”.
“De everzwijnen komen van de overheid hun gronden”.
“Wie hiervoor kiest dient ook de negatieve lasten erbij te nemen en kan deze niet afwentelen op derden”.
“Everzwijnen zijn geen dieren van de boeren”.
“Ik heb die dieren niet uitgezet”.
“Omdat de populatie everzwijnen kustmatig zijn uitgezet of verspreid”.
“Men moet het probleem bij de bron aanpakken. Vb. Als mijn buur een hond koopt ... is het dan mijn taak om ervoor te zorgen dat die van mijn erf blijft”.

Ze zien het everzwijnvraagstuk vanuit hun eigen perspectief waarbij een boer verantwoordelijk is voor zijn dieren en de overheid dat ook moet zijn voor de zijne. Een aantal respondenten geeft opnieuw aan dat men een nulbeleid, nultolerantie en nulschade moet nastreven. Er werd volgens hen tot nu te laks opgetreden.

“Als ik dieren wil houden moet ik mijn terrein afbakenen zodat mijn dieren geen schade kunnen berokkenen bij derde”.
“Een landbouwer is verplicht een verzekering te nemen voor uitbraak van dieren waarom de overheid dan niet”.

Bij de **HVV-leden** is men het er over eens dat er opgetreden moet worden bij schade. Een aantal respondenten wijzen op de noodzaak van preventieve maatregelen om misbruik van schadevergoedingen tegen te gaan.

“Anders komt alles op de kap van de jager, en die krijgt niet genoeg mogelijkheden van de overheid om de evers succesvol te bejagen”.
“Dit om het profiteren van de situatie te voorkomen”.
“Om misbruik tegen te gaan”.
“Anders gaat men niets doen, enkel schade vragen”.

De manier waarop preventieve maatregelen genomen moeten worden, varieert: volgens sommigen moeten de boeren preventieve maatregelen nemen, volgens anderen moet de overheid de gewassen beschermen. Anderen geven aan dat het onmogelijk is om met preventieve maatregelen alle schade te beperken. De onvoorspelbaarheid van de aanwezigheid van de everzwijnen speelt hier een rol.

Er gaan ook stemmen op voor een gedeelde verantwoordelijkheid.

"In Vlaanderen zijn preventieve maatregelen quasi onbestaande".
"Alle betrokken partijen dienen hun verantwoordelijkheid te nemen, dus ook de schadelijders. Er zijn voldoende samenwerkingsverbanden met betrokken actoren mogelijk om een degelijke preventieve maatregelen te nemen".
"Landbouwers moeten hun vruchten beschermen".
"De schadeleider dient eerst zijn teelt te beschermen".
"Omdat mensen in mijn ogen verplicht zijn zelf eerst in te staan voor de bescherming van hun goederen".
"Boeren moeten hun verantwoordelijkheid ook nemen".
"De overheid dient volgens mij de gewassen van een privé persoon te beschermen".
"Waarom moet de boer maatregelen nemen voor everzwijnen die uit overheids of natuurgebied komen en bij nacht schade veroorzaken. Diegene die het probleem veroorzaakt moet de maatregelen nemen. De boer zet toch ook draad rond zijn weide met koeien".
"Overheid moet zelf verantwoordelijkheid leren opnemen".
"Het is niet altijd mogelijk om alles te beschermen".

Ook hier de vraag voor uitbreiding van de bejaagbare percelen met o.a. bospercelen grenzend aan akkers, en natuurgebieden.

"Jacht maximaal toestaan in de vorm van beheersjacht".
"Overheid moet ruime jachtgelegenheid bieden, cfr. Frankrijk, Duitsland".
"Met de nodige jacht kan alles in perken worden gehouden".

Een enkele respondent stelt zich de vraag wat deze preventieve maatregelen net inhouden?

"Ik denk dat belangrijk is te weten wat men juist verstaat onder 'preventieve maatregelen'".

Respondenten van **Natuurpunt** wijzen er op dat everzwijnen deel uitmaken van onze natuur en thuishoren in onze bossen. De natuur staat niet enkel in functie van de mens en deze moet zijn verantwoordelijkheid opnemen voor zijn eigendom.

"Dieren zijn zelf onschuldig en moeten niet geschoten worden door de fout of nalatigheid van de mensen".
"Tolerantie".
"Ook de natuur maakt deel uit van ons leefmilieu".
"De overheid moet niet altijd opdraaien voor problemen die anderen veroorzaken".
"Verantwoording ligt in de eerste plaats bij de mensen zelf. Als er ondanks goede maatregelen toch schade is kan die vergoed worden".
"Omdat mensen moeten leren zelf verantwoordelijkheid op te nemen voor hun eigendommen (tuin, akkers, ...)".

Ook nog eens de nadruk op het feit dat het nemen van preventieve maatregelen helpt.

"Preventieve maatregelen helpen".
"Voorkomen is beter dan genezen".

Een respondent wijst op de nood aan preventieve maatregelen alvorens schade te kunnen claimen om fraude te voorkomen.

"Om frauduleuse aangiften een beetje af te remmen".

7.4.2 Jagers moeten een afschotplan indienen alvorens ze everzwijnen kunnen bejagen.

Over het afschotplan zeggen een aantal respondenten van de **Boerenbond** dat dit goed is om een evenwicht te behouden in het aantal. Een groot deel is hier niet met akkoord en ijvert voor “nulbeleid”, “uitroeiing”, “ze moeten verdeeld worden”, “er zijn er veel te veel”.

“Om een evenwicht te behouden in het aantal”.
“Het is normaal dat het gereguleerd moet gebeuren i.v.m. diervriendelijkheid en rekening houdend met de publieke opinie”.

Velen zijn akkoord over het teveel aan administratie, waardoor de uitvoering vertraagt. Men wil direct kunnen ingrijpen wanneer er zich schade voordoet.

“De complexiteit staat het afschieten in de weg, het demotiveert en verhindert een soepele en vlotte jacht”.
“Ieder jager wil everzwijn op zijn jacht en moet onmiddellijk kunnen ingrijpen wanneer er klachten en of over-populatie is”.
“Pro structuur, contra administratieve rompslomp”.
“Administratie duurt te lang”.
“Teveel papieren jacht en geen te velde”.
“Altijd en overal bejaagbaar zijn om ze onder controle te kunnen houden”.

Ook de **HVV-leden** ijveren voor een administratieve vereenvoudiging om sneller te kunnen ingrijpen. Het teveel aan papierwerk komt ook bij deze groep veelvuldig naar voren.

“Te omslachtig – bij vaststelling onmiddellijk afschieten en dan afschotlabel halen bij de WBE”.
“Er is veel te veel administratie”.
“Snelheid en administratie komt nooit goed”.
“Jagers moeten al veel te veel van alles en nog wat”.

Anderzijds geeft dit afschotplan een zicht op cijfers. Alhoewel een deel van de respondenten ook wijst op het trekgedrag van de dieren waardoor hun aanwezigheid onvoorspelbaar is en hun aantallen moeilijk in te schatten zijn.

“Beleid vraagt cijfers. Dit is te verkrijgen door een afschotplan”.

Een aantal respondenten geeft aan dat een afschotplan nodig is als controle over de jachtactiviteiten, op het beheer en op illegaal afschot. Ze zijn het erover eens dat er enige vorm van controle mag zijn.

“Om de zaak geordend te laten verlopen”.
“Opvolging door de overheid mag er zijn”.
“Er mag ook controle zijn”.
“Enige controle op jachtapparaat”.

Verschillende respondenten wijzen er op dat jagers weten wat ze moeten doen.

“Jagers moeten d.m.v. hun opleiding en ervaring zelf kunnen oordelen”.
“Jagers hebben het beste zicht op de grootte van de populatie”.
“Jagers kunnen perfect inschatten waar en wanneer ze moeten ingrijpen”.

Bij **Natuurpuntleden** is te lezen dat men een afschotplan nodig vindt voor een goed beheer en toezicht hierop, o.a. om stroperij te voorkomen.

“Transparantie, opvolging en controle”.
“Bij een degelijk beheer moet er controle (een plan) zijn, anders laat men populaties te groot worden”.
“Tegen stroperij”.
“Anders is vrijgeleide en geen sprake van “beheer”.

7.4.3 Alvorens bijzondere jacht en bestrijding uit te mogen voeren, moeten er preventieve maatregelen genomen worden.

De leden van de **Boerenbond** staan niet achter het nemen van preventieve maatregelen voor er gejaagd kan worden. Hun opmerkingen gaan het over het nut en de enorm hoge kostprijs van preventieve maatregelen en wie dat gaat betalen. Een aantal respondenten vraagt zich af welke maatregelen genomen kunnen worden.

“Dan zullen de aantallen alleen maar toenemen”.
“Veel te duur vanwege de versnippering en gemengde gebieden landbouw en natuur”.
“Wie draagt hiervan de kosten”.
“Omdat je de mensen niet op kosten kan jagen voor iets dat er misschien eens zou kunnen passeren”.

“Niet haalbaar in een versnipperd gebied (werk en kostprijs)”.
“Populatie is te groot om nog preventief te kunnen werken”.

“Ik weet niet welke preventieve maatregelen er kunnen worden genomen”.
“Welke preventieve maatregelen zijn er mogelijk”.

De **HVV-leden** zijn verdeeld over preventie. Sommigen vinden dat de boer zijn gewassen moet beschermen, anderen vinden dat jacht en preventie gecombineerd moeten worden en nog anderen zien preventie als het verplaatsen van het probleem. Men is het er over eens dat men snel moet kunnen ingrijpen bij schade en het beleid beroep moet doen op de terreinkennis van de jager.

“Dat maakt het allemaal veel moeilijker”.
“Dit beperkt de bejagingsmogelijkheden”.
“Efficiënte maatregelen om schade te voorkomen zijn aan de orde”.
“Er zijn geen goede afdoende preventieve maatregelen”.
“Bijna onmogelijk - zie zeer grote percelen maïs”.
“Jacht is op zich een preventieve maatregel om schade te voorkomen, dit zou continu mogelijk moeten zijn”.
“Jacht alleen kan het niet meer oplossen”.
“Preventie, jacht en bestrijding kunnen best samen uitgevoerd worden”.

Ook hier geven respondenten van **Natuurpunt** aan dat ze jacht als laatste redmiddel zien en er preventieve maatregelen genomen moeten worden voor overgegaan wordt tot het doden van everzwijnen.

“Jacht is het laatste middel, als al het andere niet tot het gewenste resultaat leidt”.
“Soms zal jacht nodig zijn maar voor bestrijding zijn er toch andere schrikmiddelingen aanwezig”.

7.4.4 Per geschoten everzwijn moeten een afschotmeldingsformulier worden opgemaakt en biologische kenmerken worden genoteerd om de impact van het afschot te kunnen opvolgen en analyseren.

De leden van de **Boerenbond** zijn verdeeld over het nut van een afschotmeldingsformulier. Sommigen vinden het nuttig om zo de populatie op te volgen en ziektes te monitoren, anderen vinden het te veel administratie en nog anderen vinden een afschotmeldingsformulier nutteloos en zonder meerwaarde.

“Zo kan men zien wat er geschoten is en wat overblijft”.
“Zo kan men probleem beter opvolgen”.
“Alleen bij ziekte symptomen er zijn al genoeg verplichtingen”.
“Administratieve rompslomp”.
“Wat is de meerwaarde”.

Een aantal respondenten van **Hubertus Vereniging Vlaanderen** zien het als een instrument om de wetenschappelijke opvolging van het beheer mogelijk te maken, om inzicht te krijgen in populaties en als een vorm van responsabilisering van jacht naar de burger toe, maar ook als manier om verantwoord te jagen. Een afschotmeldingsformulier dient ook als controle en opvolging van de gezondheid van het everzwijnbestand. Men ijvert wel voor een administratieve vereenvoudiging en de mogelijkheid om de gegevens digitaal te melden.

“Om de gezondheid van het bestand te kunnen controleren”.
“Om een idee te krijgen van de populatie”.
“Nuttige info voor volksgezondheid en wildsoort en natuurbeheer”.
“Controle is en blijft nodig”.
“Laat een serieuze studie van de evolutie van het bestand toe”.
“Een verantwoorde manier van jagen houdt in dat men ook tracht om de impact van de jacht op een wetenschappelijke en serieuze manier opvolgt”.
“Alweer een hoop papierwerk en waarom”.
“Dwaze geldverspilling en tijdverlies”.

De leden van **Natuurpunt** vinden een afschotmeldingsformulier goed voor het op een wetenschappelijke manier opvolgen van het bestand. Een aantal respondenten wijst op de administratieve rompslomp dat dit met zich meebrengt.

“Om op een wetenschappelijke basis het bestand van de everzwijnen op te volgen”.
“Belangrijk voor een degelijk populatiebeheer”.
“Controle is noodzakelijk”.
“Administratieve rompslomp”.

7.4.5 Bij geschoten everzwijnen moeten stalen genomen worden in het kader van het screenen van wildziekten

De leden van de **Boerenbond** zijn het eens dat stalen gebruikt kunnen worden voor het in kaart brengen van ziekten, het vroegtijdig ontdekken van ziekten en ter voorkoming van ziekten bij landbouwdieren, en voor onderzoek naar trichine. Wel wordt de kostprijs in vraag gesteld.

“Belangrijk om dierziekten op te volgen”.
“Nog extra kosten”.

Ook leden van **HVV** vinden het goed ter voorkoming van ziekten en epidemieën, voor de volksgezondheid en onderzoek naar trichine. Ze maken wel de kanttekening dat het omslachtig is en te veel regelgeving vraagt, dat de staalname door de jager zelf moet kunnen gebeuren en niet door een veearts.

“Voorkomen van ziektes en epidemies”.
“Veiligheid voor de mens”.
“Niet op allemaal te omslachtig enkel steekproeven”.
“Is nogal omslachtig, en volgens mij de reden om varkens illegaal te schieten”.
“Wie gaat dat betalen”.

Dezelfde argumenten worden ook door de respondenten van **Natuurpunt** aangebracht: ter opvolging en voorkomen van ziekten en voor de volksgezondheid. Een paar respondenten stellen de kostprijs in vraag.

“Om mogelijke verspreiding van ziekten te voorkomen”.
“Te hoge kosten”.
“Voedselveiligheid”.
“Kostprijs”.

7.5 Samenvatting

Zoals te verwachten zien we in de vrije commentaren dezelfde patronen terugkeren die uit de analyse van de scores naar voor komen.

Bij de **Boerenbondleden** leven er veel concrete vragen over de schade die door de aanwezigheid van everzwijnen wordt aangericht. Zij geven aan dat de impact van de aanwezigheid van everzwijnen alsmar groter wordt, waarbij de schade zeer lokaal is. De financiële gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen hebben betrekking op inkomensverlies, extra kosten aan arbeidstijd, de kosten van preventieve maatregelen, ... Over het nemen van preventieve maatregelen heersen er verschillende meningen. Sommigen zeggen dat de leefgebieden afgerasterd moeten worden, anderen geven dan weer aan dat dit onrealistisch is, onhaalbaar en duur. Ook gaan er stemmen op om het plaatsen van afspanningen op kosten van de maatschappij te doen.

Er leeft ook angst onder de boeren, angst voor het overdragen van ziekten en vooral het oprukken van Afrikaanse varkenspest. Binnen dit kader zijn zij dan ook voorstander voor het opvolgen en screenen van ziekten. Over het afschotplan zeggen een aantal respondenten dat dit goed is om een evenwicht te behouden in het aantal everzwijnen. Andere respondenten zijn hier niet met akkoord en ijveren voor een grote inkrimping dan wel uitroeiing van de soort. Ze geven dit mee in sterke bewoordingen (“nulbeleid”, “uitroeiing”, “ze moeten verdelgd worden”, “er zijn er veel te veel”). Verschillende Boerenbondleden vinden het actuele beleid te laks en willen dat de boeren betrokken worden bij het beleid.

Voorts vermelden enkele respondenten de negatieve invloed op fauna en flora, waarbij er minder weidevogels zouden voorkomen sinds de aanwezigheid van everzwijnen.

In de gebieden waar er (nog) geen everzwijnen voorkomen, wil men dit zo houden.

Respondenten van **Hubertus Vereniging Vlaanderen** zijn verdeeld over de aanwezigheid van everzwijnen. Volgens sommigen zouden ze overall moeten kunnen voorkomen en mag hun aantal zelfs toenemen, volgens anderen zijn ze met te veel of horen ze hier niet thuis. Een aantal respondenten ziet de komst van de everzwijnen als een verrijking van de natuur en een toename aan biodiversiteit. Vaak gaan de opmerkingen over het beheer. Men vraagt naar een verantwoord beheer dat rekening houdt met de sociale structuur van everzwijnpopulaties en een zo diervriendelijk mogelijke bejaging. Een flexibel beheer ook, aangepast aan plaatselijke omstandigheden en niet steeds wijzigend. Sommige respondenten vinden de jacht te veel gereguleerd, met veel papierlast en administratie. Velen ijveren voor een administratieve vereenvoudiging om sneller te kunnen ingrijpen. Ook zijn er volgens sommigen te veel studies waardoor veel tijd verloren gaat. Verschillende keren wordt verwezen naar het jachtbeleid van onze buurlanden Nederland en Duitsland, zonder hierover in detail te gaan. Enkele respondenten ijveren ervoor om meer verantwoordelijkheid te geven aan de jager en de WBE om aan wildbeheer te doen.

Men is het er over eens dat er opgetreden moet worden bij schade. Een aantal respondenten wijzen op de nood aan het nemen van preventieve maatregelen om misbruik tegen te gaan. De manier waarop deze genomen moeten worden, varieert: volgens sommigen moeten de boeren preventieve maatregelen nemen, volgens anderen moet de overheid de gewassen beschermen. Anderen geven aan dat het onmogelijk is om met preventieve maatregelen alle schade te beperken. De onvoorspelbaarheid van de aanwezigheid van de everzwijnen speelt hier een rol. Er gaan

ook stemmen op voor een gedeelde verantwoordelijkheid. Wat dit inhoudt, wordt niet vermeld. Duidelijk wordt ook dat voor het echt begrijpen van de werkelijke achterliggende zienswijzen, de vrije velden geen goed instrument zijn maar hiervoor interviews met een aantal stakeholders per belangengroep beter zouden zijn.

Bij **Natuurpunt** liggen de accenten duidelijk anders. Vele respondenten vinden dat everzwijnen hier thuis horen en ingrijpen mag enkel in het geval van kwetsbare natuur (zeldzame soorten beschermen). Het beleid/mens moet zich aanpassen en niet het everzwijn. Sommigen wijzen op de impact van de aanwezigheid van de everzwijnen op avifauna en flora. Anderen zien het veel ruimer en hebben het over het belang van het verbinden van natuurgebieden via ecoducten, het aanbrengen van omheiningen en een betere ruimtelijke ordening. Natuurpuntleden pleiten voornamelijk voor het nemen van preventieve maatregelen. Jacht is hoofdzakelijk een laatste middel. Hierbij wordt Limburg als voorbeeld aangehaald – helaas zonder dit verder te duiden.

De drie belanghebbendenorganisaties zijn het eens over het nemen van stalen voor het in kaart brengen, het vroegtijdig ontdekken en het voorkomen van verspreiding van ziekten. Voorbeelden die ze aanhalen zijn trichine en Afrikaanse varkenspest. Wel stellen een aantal respondenten de kostprijs in vraag. Bij elk van de drie belanghebbendenorganisaties leeft het thema jacht. Ze leggen wel andere accenten. Leden van Boerenbond en Hubertus Vereniging Vlaanderen zijn voorstander om de jacht te versoepelen en uit te breiden. Zo is er de vraag om jacht toe te laten in natuurgebieden en gebieden die door ANB beheerd worden. Voor leden van Natuurpunt blijft jacht vooral een laatste optie. Vaak wordt er gerefereerd naar de jachtwetgeving in onze buurlanden.

Bij de drie belanghebbendenorganisaties wordt de vraag gesteld naar kennis en data. Er heerst veel onduidelijkheid over de hoeveelheid schade en de financiële omvang ervan, evenals over het aantal aanwezige dieren of de trends in aantallen en verspreiding van de aanwezige populaties. Het valt ook op dat de verschillende belanghebbendenorganisaties de verantwoordelijkheid voor de schade door everzwijnen en zelfs voor de aanwezigheid van de soort in Vlaanderen toekennen aan de andere actoren. Men schuift de fout gemakkelijk in de schoenen van een ander en vindt dan ook dat de anderen het probleem moeten oplossen. De leden van de drie belanghebbendenorganisaties bekijken het hele verhaal vanuit hun eigen perspectief waarbij er weinig openheid is naar de andere actoren toe. Uit de vrije commentaren blijkt tenslotte dat er over tal van punten nog misverstanden leven en er geen of beperkte kennis is over de actuele wettelijke regeling noch over de voor- en nadelen van bepaalde beheermaatregelen. Dit onderstreept duidelijk de nood aan het verhogen van een gedegen kennisbasis bij alle belanghebbendenorganisaties.

8 Conclusies & discussie, aanbevelingen voor het beleid

De terugkeer van het everzwijn doet het debat oplaaien over de wenselijkheid van dit soort dieren in Vlaanderen en over de mogelijke gevolgen en het beheer ervan. Schade en interacties tussen mens en everzwijn kunnen leiden tot conflicten tussen de verschillende belanghebbendenorganisaties. Door de vele verschillende elementen en aspecten die voortvloeien uit de aanwezigheid van het everzwijn (Casaer et al., 2013; Massei et al., 2015) beperkt het verhaal zich niet enkel tot mens versus dier (het zogenaamde *human-wildlife conflict*), maar spelen ook verhoudingen tussen sociale groepen in de samenleving onderling een belangrijke of zelfs de belangrijkste rol (Redpath et al., 2015; Redpath et al., 2013; Young et al., 2010).

De Vlaamse wetgeving beschouwt wild als *res nullius* (het behoort niemand toe). Het is in die gevallen de taak van de overheid om het beheer ervan te organiseren ten dienste van het algemeen belang, dus van alle groepen binnen de maatschappij ('*public trust doctrine* '); Decker et al., 2014). Een van de doelstellingen van modern faunabeheer is om de controverse binnen de maatschappij over de aanwezigheid en het beheer van soorten tot een minimum te beperken door het nemen van onderbouwde beslissingen. Dit vereist kennis over hoe de aanwezigheid van een soort en de gevolgen ervan gepercipieerd worden, en over de mate waarin bepaalde beheermaatregelen aanvaard worden en er steun is voor het gevoerde/geplande beleid.

Deze studie laat zien dat de bevroegde belanghebbendenorganisaties een verschillende visie hebben op de aanwezigheid van everzwijnen en op het huidige beleid en beheer van de soort in Vlaanderen. De leden van de Boerenbond zien en ervaren een veel hoger risico, terwijl de leden van Natuurpunt de gevolgen van de aanwezigheid van het everzwijn sterk relativeren. In het antwoord op onze vragen staan beide organisaties meestal elk aan een ander uiteinde van het spectrum. De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen voor heel wat vragen een tussenpositie in.

Op basis van de bevraging formuleren we een aantal beleidsaanbevelingen voor het optimaliseren en implementeren van het beleid en het beheer van everzwijnen in Vlaanderen.

BETROKKENHEID BIJ HET ONDERWERP

De meeste respondenten geven aan sterk tot zeer sterk begaan te zijn met de aanwezigheid van everzwijnen. Dit wil zeggen dat everzwijnen een topic zijn die leeft bij de meeste leden van de bevroegde belanghebbendenorganisaties en er dus zeker nu een momentum is om hier beleidsmatig mee aan de slag te gaan.

INSCHATTING VAN AANWEZIGHEID EN IMPACTS

De twee belangrijkste negatieve gevolgen waarop het everzwijnenbeleid in Vlaanderen zich actueel richt, zijn landbouwschade en het risico op verkeersongelukken. Zowel de kans op een aanrijding als het risico op landbouwschade worden door net iets minder dan de helft van de respondenten op dit moment groot tot zeer groot ingeschat, maar de inschatting verschilt sterk tussen de belanghebbendenorganisaties. De leden van de Boerenbond schatten beide risico's beduidend hoger in dan de Natuurpuntleden. De leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen nemen een tussenpositie in. Een gelijkaardig maar minder uiteenlopend verschil is er bij de inschatting van het aantal everzwijnen in de regio. Ook voor andere impacts zien we duidelijke verschillen in percepties tussen de organisaties. Dit maakt duidelijk dat er moet ingezet worden op het verzamelen van geobjectiveerde data die toelaten trends in schade, aanrijdingen en populatieaantallen in kaart te brengen. Om draagvlak te krijgen moet het beleid daarnaast ook rekening blijven houden met een verschil in aanvoelen/perceptie tussen belanghebbendenorganisaties over het belang hiervan. Volgens Young et al. (2010) behoren discussies over informatie (bv. omvang van schade, aantal everzwijnen, reproductie), in afwezigheid van data of bij onenigheid over de interpretatie van de data, tot één van de zes types van conflicten tussen belanghebbendenorganisaties in relatie tot biodiversiteit. Wanneer beleidsmakers zich bij het zoeken naar oplossingen enkel focussen op de effectieve negatieve gevolgen en niet op deze onderliggende aspecten, worden een aantal belangrijke stappen in het proces overgeslagen, waardoor er geen draagvlak is voor de mogelijke beheeropties en het conflict riskeert te blijven bestaan (Frank et al., 2015; Raik et al., 2005).

Beleidsaanbeveling: *Tussen de verschillende belanghebbendenorganisaties bestaat een groot verschil in perceptie over de impacts voor verkeersveiligheid en landbouwschade, en over de omvang van de aanwezige everzwijnenpopulaties. We stellen daarom voor verder in te zetten op het verzamelen, analyseren en rapporteren*

van objectieve data over de aanwezigheid en populatietrends van everzwijnen en over de gevolgen van hun aanwezigheid. Dergelijke geobjectiveerde data vormen een belangrijke input bij het overleg tussen sectoren. Ze moeten dan ook ter beschikking staan van alle betrokken belanghebbendenorganisaties. Tegelijkertijd zal er steeds rekening gehouden moeten worden met het verschil in perceptie dat zijn oorsprong vindt in de belevingswaarden van elk van de betrokkenen.

WAAROP MOET HET BELEID ZICH RICHTEN?

Voor de drie bevroegde belanghebbendenorganisaties zijn de twee belangrijkste aandachtspunten voor het everzwijnenbeleid landbouwschade en het risico op een aanrijding. Wanneer we de scores per sector bekijken, zien we dat Natuurpuntleden het risico op aanrijdingen als beleidsfocus net iets hoger scoren dan landbouwschade en dat de positieve impact die everzwijnen op de natuur kunnen hebben als even belangrijk wordt gescoord. De positieve impact van everzwijnen op de natuur krijgt gelijkaardige scores van de HVV-leden. De Natuurpuntrespondenten geven ook aan dat de mogelijke negatieve impact van everzwijnen op de biodiversiteit voor hun een belangrijk aandachtspunt vormt. Voor de Boerenbond staat, naast landbouwschade en verkeersongelukken, het risico op overdracht van ziekten naar het vee hoog op de agenda. De impact van everzwijnen op de natuur is voor hen minder belangrijk. Bij de HVV-leden nemen logischerwijze ook de mogelijkheid tot het bejagen van de soort en het oogsten van lokaal wildbraad een belangrijke plaats in als beleidsdoelstelling. Met uitzondering van enkele negatieve impacts, of aan jacht als doelstelling gerelateerde topics, dient opgemerkt te worden dat alle scores voor deze vragen omtrent het beleid, zich bevonden tussen neutraal of helemaal akkoord en nauwelijks op het negatieve deel van de antwoordenschaal. Met andere woorden; zo goed als alle impacts in de voorgestelde lijst worden door de bevroegde belanghebbendenorganisaties beschouwd als aandachtspunten voor het beleid.

Beleidsaanbeveling: *De drie belanghebbendenorganisaties hechten veel belang aan de risico's voor verkeersveiligheid en landbouwschade. Het is daarom een logische piste om verder in te zetten op de huidige beleidsvisie waarbij beide thema's de belangrijkste speerpunten vormen voor het beheer van everzwijn als inheemse soort. Als men het huidige beleid verder succesvol wil operationaliseren op het terrein, moet men bij het maken van beleid- en beheerkeuzes rekening houden met het belang dat de verschillende belanghebbendenorganisaties aan deze doelstellingen geven.*

De oorzaak hiervoor wordt gevonden in het feit dat deze doelstellingen als vrij belangrijk tot zeer belangrijk gescoord worden door één of twee belanghebbendenorganisaties en laag door de andere.

MATE VAN STEUN VOOR HUIDIGE BELEIDSPRINCIPES

De drie belanghebbendenorganisaties steunen elk in hoge mate het screenen van geschoten everzwijnen op ziektes. Over de vier andere bevroegde basisbeleidsprincipes, het verplicht invullen van een meldingsformulier per geschoten everzwijn, het verplicht nemen van preventieve maatregelen alvorens een schadevergoeding kan gevraagd worden, het verplicht indienen van een afschotplan om everzwijnen te mogen schieten en het verplicht nemen van preventieve maatregelen om bijzondere bejaging en bestrijding te mogen uitvoeren, is er geen overeenstemming. De respondenten van Natuurpunt steunen deze beleidsprincipes, terwijl de Boerenbondleden zich in geen enkele hiervan kunnen vinden. Bij de HVV-leden zien we nog een bepaalde mate van steun voor het verplichte meldingsformulier en de voorwaarde van het nemen van preventieve maatregelen alvorens schadevergoeding betaald kan worden, maar minder tot geen akkoord met het principe van het afschotplan en het nemen van preventieve maatregelen als voorwaarde voor bestrijding en bijzondere bejaging. Algemeen kan dus gesteld worden dat er tussen de verschillende belangenroepen actueel weinig eensgezindheid is over de basisprincipes van het huidige beleid en dat er weinig tot geen steun is bij net die belanghebbendenorganisaties die er rechtstreeks het meest bij betrokken zijn of van wie het meest verwacht wordt om de principes uit te voeren.

Beleidsaanbeveling. *Omdat er net bij die belanghebbenden die rechtstreeks betrokken zijn of van wie het meest verwacht wordt om uitvoering te geven aan de actuele beleidsprincipes, hier weinig tot geen steun voor is, is het risico reëel dat ze niet of onvoldoende toegepast zullen worden. Daarom is het aangewezen na te gaan hoe (welke incentives, communicatie, sensibilisatie ...) het draagvlak verbeterd kan worden. Indien het bij deze doelgroepen niet lukt om een groter draagvlak te creëren voor de huidige doorvertaling naar het terrein van de algemene beleidsprincipes, moet de vraag gesteld worden of deze niet op een andere manier geïmplementeerd kunnen worden.*

WENSELIJKHIED VAN BEHEERMAATREGELEN

We stellen een gelijkaardig beeld vast bij het draagvlak voor de actueel toegelaten beheermaatregelen. In tegenstelling tot wat we in de literatuur vinden, zien we bijna geen relatie tussen het type impact (landbouwschade, verkeersrisico's ...) en de mate waarin de respondenten bepaalde maatregelen wenselijk vinden. De Natuurpuntrespondenten geven voor alle mogelijke impacts voorkeur aan preventieve maatregelen, terwijl die voor de Boerenbondrespondenten over de hele lijn op de laatste plaats staan. Bij de HVV-respondenten krijgt enkel het gebruik van vangkooien een nog lagere score dan het nemen van preventieve maatregelen. Zij geven de voorkeur aan de verschillende vormen van bejaging met het geweer, waarbij klassieke aanzit van op de hoogzit, zoals gekend vanuit de reejacht in Vlaanderen, de hoogste score krijgt. Deze laatste beheermaatregel krijgt ook over alle stakeholders heen de hoogste voorkeur en met een vrij grote eensgezindheid. Opvallend is dat bij de Natuurpuntleden het gebruik van vangkooien een lagere wenselijkheidsscore krijgt dan afschot van op de hoogzit, en dat bij de HVV-leden drukjacht het slechtste scoort van alle voorgestelde jachtmethoden. De interne eensgezindheid over de beheermaatregelen is groter bij de respondenten van Natuurpunt dan bij de respondenten uit de jacht- en landbouwsector. Ook hier stellen we vast dat er voor een aantal maatregelen weinig steun is bij de actoren die ze op het terrein zouden moeten uitvoeren. Ook hier is het nodig de reden daarvoor na te gaan en het draagvlak te verhogen (o.a. door infosessies, ondersteuning, demoprojecten ...).

Beleidsaanbeveling. *De verschillende doelgroepen denken zeer verschillend over de wenselijkheid van bepaalde beheermaatregelen (drukjacht, vangkooien, preventieve maatregelen, ...). Het ontbreken van draagvlak voor bepaalde beheermaatregelen bij juist die doelgroepen die ze op het terrein zouden moeten toepassen, vormt een grote hindernis voor de uitvoering en implementatie van het everzwijnenbeheer op het terrein. Het is daarom nodig na te gaan waarom er zo weinig steun is voor bepaalde maatregelen en hoe het draagvlak ervoor vergroot kan worden (bv. infosessies, ondersteuning, demoprojecten, ...).*

VRIJE OPMERKINGEN

In de open commentaren van de respondenten komen nog een aantal zaken naar voor waarmee men zowel bij het verder uitwerken en het implementeren van het beleid, als in de communicatie naar de belanghebbendenorganisaties toe, best rekening houdt.

Tussen de Natuurpuntleden en tussen de leden van Hubertus Vereniging Vlaanderen blijkt er verdeeldheid te bestaan over het al dan niet thuishoren van everzwijnen in Vlaanderen. Sommigen ervaren hun aanwezigheid als een verrijking van de natuur en de biodiversiteit, anderen vinden dat er in het drukbevolkte Vlaanderen geen plaats meer is voor deze dieren. Leden van de Boerenbond zijn over het algemeen tegen de aanwezigheid van everzwijnen.

Bij de drie belanghebbendenorganisaties leeft de vraag naar kennis en data. Er heerst veel onduidelijkheid over de omvang van de schade en over trends in de aantallen en verspreiding van de aanwezige everzwijnpopulaties. Concrete cijfers over de stand van zaken kunnen hier verheldering in brengen. Het valt ook op dat de verschillende belanghebbendenorganisaties de verantwoordelijkheid voor de schade door everzwijnen en zelfs voor de aanwezigheid van everzwijnen in Vlaanderen toekennen aan andere actoren. Men schuift de fout gemakkelijk in de schoenen van een ander en kijkt dan ook voor het oplossen van het probleem naar de anderen. De leden van de drie belanghebbendenorganisaties bekijken het hele verhaal vanuit hun eigen visie waarbij er weinig openheid is naar de andere actoren toe. Een betere kennis van en begrip voor de standpunten van de andere partij kunnen helpen om partijen samen te brengen en gelijke streefdoelen en een gemeenschappelijk plan van aanpak te bepalen.

Boeren stellen zich vragen over de financiële gevolgen van de schade (inkomensverlies, extra kosten aan arbeidstijd, de factuur voor het nemen van preventieve maatregelen, ...). Over het nemen van preventieve maatregelen heersen er verdeelde meningen binnen en tussen de belanghebbendenorganisaties. Sommigen zeggen dat de leefgebieden afgerasterd moeten worden, terwijl anderen aangeven dat dit onrealistisch is, onhaalbaar en duur. Er gaan ook stemmen op, om het plaatsen van afspanningen op kosten van de maatschappij te doen. Ook hier geven leden van de Boerenbond aan niet achter het nemen van preventieve maatregelen te staan. Daarnaast zijn er ook opmerkingen op het afschotformulier. Dit in tegenstelling tot de respondenten van Natuurpunt voor wie preventie een belangrijk punt is, en die een afschotformulier een goede methode vinden om het everzwijnenbestand op te volgen. Verschillende HVV-leden sluiten zich hierbij aan. Ze zien het afschotformulier als een ondersteuning van de wetenschap, een manier om inzicht te krijgen in populaties en responsabilisering van

jacht naar de burger toe, maar ook als manier om verantwoord te jagen en de impact van de jacht op een wetenschappelijke manier op te volgen.

De drie belanghebbendenorganisaties zijn het eens over het opvolgen van stalen voor het in kaart brengen van ziekten, het vroegtijdig ontdekken van ziekten en ter voorkoming ervan. Onder meer trichine en Afrikaanse varkenspest worden vermeld. Een aantal respondenten stellen wel de kostprijs ervan in vraag.

Bij elk van de drie belanggroepen leeft het thema jacht. Enkele respondenten van de Boerenbond en Hubertus Vereniging Vlaanderen vragen om de jacht te versoepelen en uit te breiden, bijvoorbeeld door jacht toe te laten in natuurgebieden en gebieden die door ANB beheerd worden. Respondenten vinden de jacht te veel gereguleerd, met veel papierlast en administratie. Velen ijveren voor een administratieve vereenvoudiging om sneller te kunnen ingrijpen. Vaak wordt er gerefereerd naar de jachtwetgeving in onze buurlanden. Vanuit HVV vraagt men naar een verantwoord beheer dat rekening houdt met de sociale structuur van everzwijnpopulaties en een zo diervriendelijk mogelijke bejaging. Een flexibel beheer ook, aangepast aan plaatselijke omstandigheden. Uit de commentaren leiden we af dat er nog veel misverstanden bestaan over de jachtwetgeving en dat er nood is aan het ter beschikking stellen en door-vertalen van kennis over de verschillende jachtmethoden. De percepties en ideeën die we in de vrije commentaren zagen, verklaren ook deels waarom respondenten zeer lage scores gaven aan de wenselijkheid van bepaalde maatregelen. Zo blijkt drukjacht bij de verschillende belanghebbendenorganisaties een weinig tot niet gekende methode te zijn en wordt het gebruik van vangkooien vaak als een tijdrovende en inefficiënte manier van beheer gepercipieerd. Hier is inzetten op beter informeren en communiceren aangewezen. Uit literatuur blijkt immers dat kennis een belangrijke dimensie is in het beslissingsproces (Raik et al., 2005). Het verduidelijken van problemen verbonden aan *human-wildlife* conflicten is noodzakelijk om een draagvlak te creëren, waardoor *human-human* conflicten gereduceerd worden en een socio-ecologische benadering mogelijk is waarbij de belangen van de verschillende stakeholdergroepen in het wildbeheer meegenomen worden (naar Liordos et al., 2017).

Beleidsaanbeveling. *Uit de vrije commentaren van de respondenten blijkt dat er nog veel misverstanden en kennisleemten bestaan over aspecten zoals jachtwetgeving, schaderegeling en beheermethoden van het everzwijn. Verder inzetten op het versterken van de kennis bij alle stakeholders en hun leden is dan ook een belangrijk aandachtspunt voor de nabije toekomst. Het voeren van het overleg vanuit een gemeenschappelijke kennisbasis is een voorwaarde om de mogelijke beheermaatregelen in de praktijk te kunnen omzetten. De belanghebbendenorganisaties moeten gedetailleerde informatie krijgen over trends in het aantal aanwezige everzwijnen, de omvang van de geleden schade en de economische kosten en de baten van de aanwezigheid everzwijnen. Het is ook belangrijk dat zij kennis hebben van de beschikbare beheermethoden en de redenering achter het waarom van een specifieke methode op een bepaalde locatie. Deze informatie kan gecommuniceerd worden via sociale media (bv. websites), lokale media (kranten, radio en televisie), eigen tijdschriften en communicatiekanalen van de verschillende belangenorganisaties, lezingen, vormingen en andere educatieve middelen (o.a. pamfletten, posters). Ook pilootprojecten en terreinbezoeken kunnen een rol spelen in het uitwisselen van expertise en kennisopbouw.*

Referenties

- Bos A.v.N.e. (2017). Officiële coördinatie van de Vlaamse jachtreglementering. Versie 1 juli 2017. Brussel: Agentschap voor Natuur en Bos. 165 p.
- Carpenter L.H., Decker D.J., Lipscomb J.F. (2008). Stakeholder Acceptance Capacity in Wildlife management. *Human Dimensions of Wildlife* 5(3):5-9.
- Casaer J., Huysentruyt F. (2017). Beheer- en beleidsdoelen wildsoorten in Vlaanderen Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. 41 p.
- Casaer J., Keune H., Scheppers T., Turkelboom F. (2013). Criteria en indicatoren voor het opvolgen en evalueren van het everzwijnenbeheer: Achtergrondkader en casestudy Limburg. Brussel: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. 86 p.
- Casaer J., Van de Berge K., Neuckermans A., Vercammen J., Verschaffel E. (2006). Everzwijnen rond Zedelgem, West-Vlaanderen: huidige situatie, achtergrondinformatie en mogelijke beheersscenario's. Geraardsbergen: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.R.2006.34. 36 p.
- Dandy N., Ballantyne S., Moseley D., Gill R., Peace A., Quine C. (2011). Preferences for wildlife management methods among the peri-urban public in Scotland. *Eur J Wildl Res* 57(6):1213-1221.
- Decker D.J., Forstchen A.B., Organ J.F., Smith C.A., Riley S.J., Jacobson C.A., Batcheller G.R., Siemer W.F. (2014). Impacts Management: An Approach to Fulfilling Public Trust Responsibilities of Wildlife Agencies. *Wildlife Society Bulletin* 38(1):2-8.
- Decker D.J., Lauber T.B., Siemer W.F. (2002). *Human-Wildlife Conflict Management a practitioners' guide*. Ithaca, New York: Human Dimensions Research Unit Cornell University Ithaca, New York. 52 p.
- Decker D.J., Riley S.J., Organ J.F., Siemer W.F., Carpenter L.H. (2012a). *Applying Impact Management Practitioners' Guide* Cornell University, Ithaca, NY: Human Dimensions Research Unit and Cornell Cooperative Extension, Department of Natural Resources.
- Decker D.J., Riley S.J., Siemer W.F. (2012b). *Human Dimensions of Wildlife Management*: Johns Hopkins University Press.
- Decker D.J., Riley S.J., Siemer W.F. (2012c). *Human Dimensions of Wildlife Management*. In: Decker D.J., Riley S.J., Siemer W.F. (editors). *Human Dimensions of Wildlife Management*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press. p 286.
- Decker N.J., Jacobson C.A., Brown T.L. (2006). Situation-Specific "Impact Dependency" as a Determinant of Management Acceptability: Insights From Wolf and Grizzly Bear Management in Alaska. *Wildlife Society Bulletin* 34(2):426-432.
- Dressel S., Sandström C., Ericsson G. (2014). A meta-analysis of studies on attitudes toward bears and wolves across Europe 1976–2012. *Conservation Biology* 29(2):565–574.
- Frank B., Monaco A., Bath A.J. (2015). Beyond standard wildlife management: a pathway to encompass human dimension findings in wild boar management. *Eur J Wildl Res* 61(5):723-730.
- Gregory R., Failing L., Harstone M., Long G., McDaniels T., Ohlson D. (2012). *Structured Decision Making: A Practical Guide to Environmental Management Choices*: Wiley-Blackwell.
- Huysentruyt F., Scheppers T., Neukermans A., Vercammen J., Verschaffel E., Casaer J. (2015). Grofwildjacht in Vlaanderen: cijfers en statistieken 2014. Geraardsbergen: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.M.2015.10841465. 43 p.
- Jacobs M.H., Sijtsma M.T.J., Vaske J.J. (2010). Publieke acceptatie van beheermaatregelen voor wilde dieren. *De Levende Natuur* 111(4):178-181.
- Keuling O., Strauß E., Siebert U. (2016). Regulating wild boar populations is "somebody else's problem"! - Human dimension in wild boar management. *Science of The Total Environment* 554–555:311-319.
- Liordos V., Kotsiotis V.J., Georgari M., Baltzi K., Baltzi I. (2017). Public acceptance of management methods under different human–wildlife conflict scenarios. *Science of The Total Environment* 579(Supplement C):685-693.
- Marchini S. (2014). Who's in Conflict with Whom? Human Dimensions of the Conflicts Involving Wildlife. *Applied Ecology and Human Dimensions in Biological Conservation* 189-209.
- Marino A., Braschi C., Ricci S., Salvatori V., Ciucci P. (2016). Ex post and insurance-based compensation fail to increase tolerance for wolves in semi-agricultural landscapes of central Italy. *Eur J Wildl Res* 62(2):227-240.
- Massei G., Genov P.V. (2004). The environmental impact of wild boar. *Galemys* 16:135-145.
- Massei G., Kindberg J., Licoppe A., Gačić D., Šprem N., Kamler J., Baubet E., Hohmann U., Monaco A., Ozoliņš J. et al. (2015). Wild boar populations up, numbers of hunters down? A review of trends and implications for Europe. *Pest Management Science* 71(4):492-500.
- Minnis D.L., Peyton R.B. (1995). Cultural Carrying Capacity: Modeling a notion. In: McAninch J.B. (editor). *Urban deer: a manageable resource? Proceedings of a Symposium held at the 55th Midwest Fish and Wildlife Conference, St Louis, Missouri December 12-14, 1993* The North central section of the Wildlife Society. p 19-34.

- Morelle K., Fattebert J., Mengal C., Lejeune P. (2016). Invading or recolonizing? Patterns and drivers of wild boar population expansion into Belgian agroecosystems. *Agriculture, Ecosystems & Environment* 22:267-275.
- Raik D.B., Lauber B.L., Decker D.J., Brown T.L. (2005). Managing Community Controversy in Suburban Wildlife Management: Adopting Practices that Address Value Differences. *Human Dimensions of Wildlife* 10:109-122.
- Redpath S.M., Bhatia S., Young J. (2015). Tilting at wildlife: reconsidering human-wildlife conflict. *Oryx* 49(02):222-225.
- Redpath S.M., Young J., Evelyn A., Adams W.M., Sutherland W.J., Whitehouse A., Amar A., Lambert R.A., Linnell J.D., Watt A. (2013). Understanding and managing conservation conflicts. *Trends in ecology & evolution* 28(2):100-109.
- Riley S.J., Decker D.J., Carpenter L.H., Organ J.F., Siemer W.F., Mattfeld G.F., Parsons G. (2002). The Essence of Wildlife Management. *Wildlife Society Bulletin* 30(2):585-593.
- Riley S.J., Siemer W.F., Decker D.J., Carpenter L.H., Organ J.F., Berchielli L.T. (2003). Adaptive Impact Management: An Integrative Approach to Wildlife Management. *Human Dimensions of Wildlife* 8(2):81-95.
- Roskaft E., Händel B., Bjerke T., Kaltenborn B.P. (2007). Human attitudes towards large carnivores in Norway. *Wildlife Biology* 13(2):172-185.
- Runge M.C., Grand J.B., Michell M.S. (2013). Structured Decision Making. In: Krausman P.R., Cain J.W. (editors). *Wildlife Management & Conservation: Contemporary Principles and Practices*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press. p 51-72.
- Sàez-Royuela C., Telleria J.L. (1986). The increased population of the Wild Boar (*Sus scrofa* L.) in Europe. *Mammal Review* 16(2):97-101.
- Scheppers T., Casaer J. (2012). Overzicht van mogelijke telmethoden voor everzwijn: een literatuurstudie. Geraardsbergen: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.R.2012.5. 40 p.
- Scheppers T., Huysentruyt F., Neukermans A., Vercammen J., Verschaffel E., Casaer J. (2013). Grofwildjacht in Vlaanderen: cijfers en statistieken over de periode 2002 - 2012. Geraardsbergen: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. INBO.R.2013.30. 94 p.
- Scheppers T., Huysentruyt F., Neukermans A., Vercammen J., Verschaffel E., Casaer J. (2014). Grofwildjacht in Vlaanderen - Cijfers en Statistieken 2013. Geraardsbergen: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.
- Sijtsma M.T.J., Vaske J.J., Jacobs M.H. (2012). Acceptability of Lethal Control of Wildlife that Damage Agriculture in the Netherlands. *Society & Natural Resources* 25(12):1308-1323.
- Sponarski C.C., Vaske J.J., Bath A.J. (2015). Differences in management action acceptability for coyotes in a National Park. *Wildlife Society Bulletin* 39(2):239-247.
- Treves A., Karanth K.U. (2003). Human-Carnivore Conflict and Perspectives on Carnivore Management Worldwide; Conflicto entre Humanos y Carnívoros y Perspectivas de la Gestión Mundial de Carnívoros. *Conservation Biology* 17(6):1491-1499.
- Treves A., Naughton-Treves L., Shelley V. (2013). Longitudinal Analysis of Attitudes Toward Wolves. *Conservation Biology* 27(2):315-323.
- Troy A.R., Strong A.M., Bosworth S.C., Donovan T.M., Buckley N.J., Wilson M.L. (2005). Attitudes of Vermont Dairy Farmers regarding Adoption of Management Practices for Grassland Songbirds. *Wildlife Society Bulletin* (1973-2006) 33(2):528-538.
- van Heel B.F., Boerboom A.M., Fliervoet J.M., Lenders H.J.R., van den Born R.J.G. (2018). Analysing stakeholders' perceptions of wolf, lynx and fox in a Dutch riverine area. *Biodiversity and Conservation* 26(7):1723-1743.
- Van Herzele A., Aerts N., Casaer J. (2015). Wildlife comeback in Flanders: tracing the fault lines and dynamics of public debate. *Eur J Wildl Res* 61(4):539-555.
- Vaske J.J., Beaman J., Barreto H., Shelby L.B. (2010). An Extension and Further Validation of the Potential for Conflict Index. *Leisure Sciences* 32(3):240-254.
- Vaske J.J., Needham M.D., Newman P., Manfredo M.J., Petchenik J. (2006). Potential for Conflict Index: Hunters' Responses to Chronic Wasting Disease. *Wildlife Society Bulletin* 34(1):44-50.
- Verbrugge L.N.H., Van Den Born R.J.G., Lenders H.J.R. (2013). Exploring Public Perception of Non-native Species from a Visions of Nature Perspective. *Environmental Management* 52(6):1562-1573.
- Young J.C., Marzano M., White R.M., McCracken D.I., Redpath S.M., Carss D.N., Quine C.P., Watt A.D. (2010). The emergence of biodiversity conflicts from biodiversity impacts: characteristics and management strategies. *Biodiversity and Conservation* 19(14):3973-3990.

Bijlage 1 Respons op de bevraging

Tabel 3: Respons op de bevraging.

Belangen-organisatie	Provincie	Aantal verzonden uitnodigingen	Aantal uitnodigingen geweigerd	Volledig ingevulde vragenlijsten	Deels ingevulde vragenlijsten	Aantal deelnemers	Antwoordpercentag e (%)
BB	Antwerpen	220	1	41	13	54	24.5
BB	Limburg	1011	7	156	43	199	19.7
HVV		1185	102	317	71	388	32.7
NP	Antwerpen	63	1	15	11	26	41.3
NP	Limburg	415	7	116	27	143	34.5
		2894	118	645	165	810	28.0

Bijlage 2 Mate van betrokkenheid tot een thema

Tabel 4: Mate waarin leden van een belanghebbendenorganisatie zich betrokken voelen bij een sector. De cijfers geven het aandeel (%) weer van de respondenten die zich gemiddeld tot sterk betrokken voelen (scores 4 of 5).

Sector	NP	BB	HVV	TOTAAL
Natuur	98.5	34.0	56.1	62.8
Landbouw	33.8	98.5	68.5	66.9
Jacht	14.6	41.8	98.7	51.7

Bijlage 3 Begaan met de aanwezigheid van everzwijn in het wild in eigen streek

Tabel 5: Mate waarin de respondenten van de belanghebbendenorganisaties begaan zijn met de aanwezigheid van everzwijn in het wild in eigen streek. De cijfers geven het aandeel (%) van de respondenten die een score 4 of 5 [begaan of zeer begaan] gaven. (pval = p-waarde van de Kruskal-Wallis Rank Sum test)

Score	BB	HVV	NP	TOTAAL	pval
[4-5] ~ [begaan-zeer begaan]	73.7	85.0	63.8	74.2	.

Bijlage 4 Inschatting van de hoeveelheid everzwijnen in het wild in eigen streek

Tabel 6: : Inschatting van de respondenten van de belanghebbendenorganisaties van de hoeveelheid everzwijnen in het wild in eigen streek. De cijfers geven het aandeel (%) van de respondenten per belangengroep die een score 3, 4 of 5 [gemiddeld tot erg veel] gaven. (pval = p-waarde van de Kruskal-Wallis Rank Sum test)

Score	BB	HVV	NP	TOTAAL	pval
[3-5] ~ [gemiddeld-veel-erg veel]	71.6	50.3	52.3	58.1	.

Bijlage 5 Gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild - status

We legden de respondenten een aantal mogelijke gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen voor en vroegen hen een score te geven van de mate waarin dit gevolg zich in de actuele situatie voordoet. De omvang wordt weergegeven in een schaal van 1 (*heel klein*) tot 5 (*zeer groot*). De linker kolommen geven de gemiddelde score per organisatie; de rechter kolommen geven het percentage respondenten dat de gevolgen *groot* tot *zeer groot* inschatte.

Tabel 7: Gevolgen van de actuele aanwezigheid van everzwijnen in het wild zoals door de respondenten ingeschat.
(m = gemiddelde score, p = percentage met een score *groot* of *zeer groot*)

Potentieel gevolg	mBB	mHVV	mNP	mALL	pBB	pHVV	pNP	pALL
Risico aanrijding	3.9	3.6	3.0	3.5	68.6	52.7	17.8	46.4
Schade landbouw	4.0	3.4	2.9	3.4	79.4	46.9	12.4	46.2
Risico ziekte vee	4.0	3.0	2.2	3.1	79.0	27.6	2.6	36.4
Risico soorten	3.3	3.4	2.5	3.1	47.6	48.5	10.3	35.5
Risico natuur	3.4	3.1	2.5	3.0	56.4	36.6	11.4	34.8
Schade privaat	3.6	3.1	2.7	3.1	54.3	32.8	9.7	32.3
Kans waarnemen	3.3	3.1	2.9	3.1	43.9	30.6	15.5	30.0
Schade publiek	3.5	3.0	2.6	3.0	52.8	29.6	7.3	29.9
Bejagen positief	2.7	3.0	3.5	3.0	13.3	23.1	48.7	28.3
Risico ontmoeting	3.4	2.6	2.3	2.8	47.8	15.9	3.9	22.5
Winst natuur	1.9	2.6	3.0	2.5	4.5	15.6	21.8	14.0
Wildbraad	2.7	3.0	2.4	2.7	17.1	18.0	5.1	13.4
Winst soorten	2.1	2.2	2.6	2.3	8.8	8.5	10.9	9.4
Risico ziekte mens	2.8	2.2	1.8	2.3	19.2	4.7	0.0	7.9
Schade toerisme	2.3	1.8	1.5	1.9	11.1	4.4	2.5	6.0
Winst toerisme	1.7	2.0	2.0	1.9	2.2	3.4	1.7	2.4

Bijlage 6 Gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild - trend

We legden de respondenten een aantal mogelijke gevolgen van de aanwezigheid van everzwijn voor en vroegen hen een score te geven van de richting waarin ze dit gevolg willen zien evolueren. Hiervoor werd een herwerkte schaal gehanteerd van -1 (*afname*) tot 1(*toename*).

Tabel 8: Gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen in het wild, zoals de respondenten ze in de toekomst willen zien evolueren (m = gemiddelde score).

Potentieel gevolg	mBB	mHVV	mNP	mALL
Risico aanrijding	-0.9	-0.8	-0.5	-0.7
Schade landbouw	-0.9	-0.6	-0.2	-0.6
Schade privaat	-0.8	-0.6	-0.3	-0.6
Risico ziekte vee	-0.9	-0.5	-0.2	-0.6
Schade publiek	-0.8	-0.6	-0.2	-0.5
Risico soorten	-0.6	-0.6	-0.1	-0.4
Risico ontmoeting	-0.8	-0.3	-0.2	-0.4
Risico natuur	-0.7	-0.4	-0.2	-0.4
Risico ziekte mens	-0.7	-0.4	-0.2	-0.4
Kans waarnemen	-0.4	0.1	0.1	0.0
Winst soorten	-0.3	-0.2	0.1	-0.1
Winst natuur	-0.4	-0.1	0.1	-0.1
Schade toerisme	-0.4	-0.1	0.0	-0.2
Wildbraad	-0.1	0.4	0.0	0.1
Winst toerisme	-0.3	0.1	0.1	0.0
Bejagen positief	0.8	0.7	-0.2	0.4

Bijlage 7 Overzicht van de voorgelegde doelstellingen

In de tweede vragenreeks peilden we naar de mate waarin de leden van de drie belanghebbendenorganisaties bepaalde beheermaatregelen wenselijk vinden om een doelstelling te bereiken. We legden 11 doelstellingen voor die allemaal het beheer in functie van het vermijden of verminderen van één van de mogelijke negatieve gevolgen van de aanwezigheid van everzwijnen betreffen. De enige uitzondering is de doelstelling om wildbraad te kunnen oogsten. De doelstellingen zijn een subset van de 16 mogelijke impacts uit de eerste vragenreeks. Tabel 9 geeft een overzicht van de 11 doelstellingen waarnaar gepeild wordt.

Tabel 9: Overzicht van de voorgelegde doelstellingen in de tweede vragenreeks.

Doelstelling

Beperken of vermijden van landbouwschade
Beperken of vermijden van de overdracht van ziekten naar landbouwdieren
Beperken of vermijden van de overdracht van ziekten naar mensen
Jacht op everzwijn met als doel de duurzame oogst van vlees afkomstig van geschoten everzwijnen (wildbraad)
Beperken of vermijden van een verlies aan inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca
Beperken of vermijden van aanrijdingen
Beperken of vermijden van een negatieve impact op het functioneren van de natuur
Beperken of vermijden van een negatieve impact op populaties van andere soorten
Beperken of vermijden van risico's op onveilige ontmoetingen met everzwijnen
Beperken en vermijden van schade aan tuinen en private eigendommen
Beperken en vermijden van schade aan publieke eigendommen

Bijlage 8 Wenselijkheid van maatregelen in functie van een bepaalde doelstelling - scores

De linker kolommen van Tabel 10 geven de gemiddelde score per sector. Voor deze vraag werd een schaal gebruikt gaande van *helemaal niet wenselijk* (1) tot *zeer wenselijk* (5). De rechter kolommen geven het percentage respondenten dat het gevolg als *wenselijk* tot *zeer wenselijk* inschatte.

Tabel 10: Wenselijkheid van maatregelen om een doelstelling te bereiken zoals door de respondenten ingeschat (m = gemiddelde score, p = percentage met een score van minstens 4, op een schaal van 1 tot 5).

Maatregel	mBB	mHVV	mNP	mALL	pBB	pHVV	pNP	pALL
Hoogzit	4.5	4.5	2.5	3.8	87.9	90.6	24.5	67.6
Aankorrelen	4.3	4.1	2.0	3.5	82.2	78.2	13.9	58.1
Drukjacht	4.3	3.9	2.0	3.4	83.4	73.0	13.7	56.7
Nachtelijk afschot	4.3	4.1	1.8	3.4	81.2	77.2	9.6	56.0
Preventie	2.5	2.8	3.8	3.0	28.5	36.4	65.4	43.4
Vangen	4.1	2.4	2.2	2.9	71.1	23.3	22.2	38.9

Bijlage 9 Overzicht van de bevroagde impacts als beleidsprioriteit

De derde vragenreeks peilt naar de prioriteiten die het beleid volgens de respondenten zou moeten volgen met betrekking tot de gevolgen van de aanwezigheid en/of het beheer van everzwijnen. We legden verschillende mogelijke impacts voor, waarna de respondent gevraagd werd aan te geven in welke mate hij/zij vindt dat deze belangrijk zijn als beleidsprioriteit. Tabel 11 geeft een overzicht van de bevroagde impacts.

Tabel 11: Overzicht van de bevroagde impacts die als beleidsprioriteit.

Impact

Landbouwschade

De kans op overdracht van ziektes op landbouwdieren

De kans op overdracht van ziektes op mensen

De verkrijgbaarheid van duurzaam geogst vlees van geschoten everzwijnen

Inkomsten voor lokale recreatie, toerisme en horeca

Verliezen voor lokale recreatie, toerisme en horeca

De negatieve impact op het functioneren van de natuur

De positieve impact op het functioneren van de natuur

De positieve impact van everzwijnen op populaties van andere soorten

De negatieve impact van everzwijnen op populaties van andere soorten

De positieve impact van everzwijnen op de gelegenheid ze te bejagen

De negatieve impact van everzwijnen op de gelegenheid ze te bejagen

De kans op aanrijdingen met everzwijnen

De kans op een waarneming van een everzwijn

De kans op een negatieve ontmoeting met een everzwijn

Schade aan tuinen/private eigendommen

Schade aan publieke eigendommen

Bijlage 10 Everzwijnbeleid in Vlaanderen

We legden de respondenten een aantal mogelijke gevolgen van de aanwezigheid van everzwijn voor, en vroegen hen een score te geven in welke mate de overheid hier prioriteit aan moet geven. Tabel 9 geeft van hoog naar laag geordend – op basis van de gemiddelde score van alle respondenten, de gemiddelde score voor het belang dat het beleid volgens de belanghebbenden aan een bepaalde impact moet geven. Hiervoor werd een schaal gebruikt van *helemaal niet belangrijk* (1) tot *zeer belangrijk* (5).

Tabel 9: Everzwijnbeleid in Vlaanderen. (m = gemiddelde score, p = percentage met een score van minstens 4, op een schaal van 1 tot 5)

Mogelijke beleidsprioriteiten	mBB	mHVV	mNP	mALL	pBB	pHVV	pNP	pALL
Schade landbouw	4.9	4.5	3.7	4.4	98.4	95.2	63.3	85.6
Risico aanrijding	4.6	4.4	3.8	4.3	92.7	88.3	69.0	83.3
Risico ziekte vee	4.8	4.3	3.4	4.2	97.9	85.9	48.8	77.5
Risico ziekte mens	4.6	4.1	3.4	4.0	91.1	75.4	48.8	71.8
Schade privaat	4.3	4.0	3.3	3.9	84.3	74.9	46.5	68.6
Risico soorten	3.8	4.1	3.6	3.8	63.2	77.3	58.1	66.2
Risico natuur	3.7	4.0	3.6	3.8	59.9	74.8	62.0	65.6
Schade publiek	4.1	3.9	3.2	3.7	79.6	68.5	42.6	63.6
Risico ontmoeting	4.2	3.6	3.2	3.7	80.1	54.7	43.1	59.3
Winst natuur	3.1	3.7	3.8	3.5	33.5	63.6	69.0	55.4
Winst soorten	3.0	3.6	3.7	3.4	33.2	55.7	63.6	50.8
Bejagen positief	3.4	4.2	2.5	3.3	47.8	80.5	20.8	49.7
Schade toerisme	3.6	3.4	2.8	3.2	53.5	44.1	25.6	41.1
Kans waarnemen	3.2	3.3	3.2	3.2	40.4	42.1	37.2	39.9
Wildbraad	2.8	3.9	2.7	3.1	23.1	72.3	23.6	39.7
Bejagen negatief	3.2	3.4	2.7	3.1	38.1	47.5	21.1	35.6
Winst toerisme	3.2	3.3	2.8	3.1	38.4	42.8	22.5	34.5

Bijlage 11 Mate van steun voor de huidige beleidsprincipes

Tabel 12 geeft per organisatie, en van hoog naar laag geordend – op basis van de gemiddelde score van alle respondenten, de gemiddelde scores voor de mate van akkoord met de voorgelegde beleidsprincipes. Hiervoor werd een schaal gehanteerd van *helemaal niet akkoord* (1) tot *helemaal akkoord* (5).

Tabel 12: Mate van steun voor de huidige beleidsprincipes. (m = gemiddelde score, p = percentage met een score van minstens 4, op een schaal van 1 tot 5).

Vraag	mBB	mHVV	mNP	mALL	pBB	pHVV	pNP	pALL
Stalen voor screenen van ziekten	3.9	3.9	4.1	4.0	75.3	73.9	81.7	76.9
Afschotmeldingsformulier i.f.v. analyse en opvolgen afschot	2.4	3.6	4.2	3.4	22.0	66.4	82.1	56.8
Preventie alvorens schadevergoeding	2.0	3.3	4.2	3.2	14.7	52.8	83.3	50.3
Afschotplan alvorens jagen	2.1	2.6	4.2	3.0	16.0	33.7	83.9	44.5
Preventie alvorens bijzondere jacht en bestrijding	1.9	2.4	4.2	2.9	12.6	26.2	81.4	40.1
TOTAAL (gemiddelde over alle vragen)	2.5	3.2	4.2	3.3	28.1	50.6	82.5	53.7